

MASTEROPPGAVE

Emnekode: HI330LS

Navn: Malvin Stordalen

Sportsvasking: en komparativ studie av
Fascist-Italias og Qatars sportsvasking
gjennom fotballen

Dato: 18.05.2021

Totalt antall sider: 90

Sammendrag

I denne oppgaven sammenlignes Fascist-Italias (1922-1939) og Qatars (2003-2022) sportsvasking gjennom fotballen. Det gjøres ved å gjennomgå begge tilfellene av sportsvasking hver for seg, for deretter å sammenligne dem i den komparative analysen. Sportsvasking handler om å flytte søkelyset fra negative til positive forhold i et land, og er et høyaktuelt tema i forkant av fotball-VM i Qatar 2022. Selv om begrepet er nytt, er fenomenet gammelt. Derfor er det interessant å sammenligne to tilfeller fra ulike tidsperioder der fotball ble brukt til sportsvasking. Til tross for at Fascist-Italias og Qatars forutsetninger er ulike, er sportsvaskingen deres gjennom fotballen ganske lik. Begge har forsøkt å bruke fotballen til å kaste skygge over kontroversielle forhold i landet. De har satset enormt på å utvikle fotballspillere som kan prestere for landslaget, og de har brukt mye penger på å bygge stadionanlegg i verdensklasse for å imponere omverden. Begge har også arrangert – eller skal arrangere – VM i fotball for å vise seg fra sin beste side. De har også til felles at de har delvis mislyktes med sportsvaskingen sin, for verken Fascist-Italia eller Qatar ble kvitt negativ omtale av kritikkverdige forhold i landene deres. Selv om likhetene er mange, er også noe ulikt. Fascist-Italias sportsvasking var hovedsakelig rettet mot egne innbyggere for å fremme nasjonalfølelsen, mens Qatar har forsøkt å skaffe mer innflytelse i internasjonal politikk. Denne ulikheten kommer av at de hadde ulike politiske målsettinger, som igjen påvirker sportsvaskingen deres gjennom fotballen.

Forord

Kombinasjonen av fotball og politikk har interessert meg lenge, men særlig etter jeg skrev en fordypningsoppgave om kontroversielle forhold rundt det internasjonale fotballforbundet (FIFA), og den skrev jeg på videregående i 2015. Den gangen var tildelingen av verdensmesterskapet i fotball til Qatar symbolet på alt som var galt med moderne fotball, og slik er det fortsatt. Etter hvert som jeg leste meg opp på det, begynte jeg å undre over hvilke motiver Qatar kunne ha for å ta på seg et slikt arrangement. De har verken fotballtradisjoner eller klimatiske forhold som egner seg for fotball, og alt av fasiliteter bygges kun for dette mesterskapet uten ordentlige gjenbruksmuligheter. I arbeidet med fordypningsoppgaven snublet jeg over et fremmeduttrykk som kunne forklare Qatars hensikter, nemlig *sportsvasking*. Siden har jeg fulgt utviklingen, og det har fått meg til å lure på hvorvidt sportsvasking – eller noe som ligner – eksisterte tidligere. Dette er bakgrunnen for denne oppgaven.

Arbeidet med masteroppgaven har vært krevende, men til gjengjeld svært lærerikt. På veien har jeg fått verdifull hjelp som jeg ikke ville vært foruten. Derfor er det flere som fortjener å takkes. Først og fremst vil jeg trekke frem min dyktige veileder Kjetil Ansgar Jakobsen. Han har bidratt med gode innspill som har vært til stor hjelp de gangene jeg sto fast, men også kommet med irrettesettelser og sendt meg tilbake på rett spor ved behov. Ellers vil jeg sende en takk til familiemedlemmer og venner som har tatt seg bryet med korrekturlesing og bidratt med tips til formuleringer.

Bodø, mai 2022

Malvin Stordalen

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	i
Forord	ii
Innholdsfortegnelse	iii
1.0 Introduksjon	1
1.1 Problemstilling	1
1.2 Tema	1
1.3 Avgrensinger	7
1.4 Struktur	7
2.0 Teori og metode	8
2.1 Kilder og kildebruk	8
2.2 Metode	10
2.3 Teori	10
3.0 Fascist-Italia	18
3.1 Demografi og politiske forhold 1922–1939	18
3.2 Det fascistiske regimets syn på fotball	19
3.3 Kroppsøving	21
3.4 Idrettsfasiliteter	23
3.5 Fotballorganisering	26
3.6 Bologna FC	32
3.7 Fotball-VM og det italienske landslaget	36
3.8 Virkningene av fotballsatsingen	43
4.0 Qatar	47
4.1 Politikk og demografi i Qatar	47
4.2 Qatar Stars League	49
4.3 Aspire-akademiet	53
4.4 Eierskap og sponsing av utenlandske fotballklubber	58
4.5 Fotball-VM 2022	65
4.6 Virkningene av fotballsatsingen	75
5.0 Komparativ analyse	77
5.1 Politiske forhold	77
5.2 Sportsvasking av Fascist-Italia og Qatar	78
5.3 Virkingene av sportsvaskingen	86
5.4 Konklusjon	88
Litteraturliste	91
Kilder	99

1.0 Introduksjon

1.1 Problemstilling

Hva er likhetene og ulikhetene mellom Fascist-Italias og Qatars sportsvasking gjennom fotballen?

1.2 Tema

Den klassiske definisjonen av sportsvasking går ut på at autoritære regimer forsøker å forbedre eller renvasker deres skitne globale omdømme ved hjelp av idretten.¹ Ifølge den definisjonen handler sportsvasking om å forbedre omdømmet sitt utad. En annen definisjon åpner opp for at sportsvasking også kan være rettet mot eget lands omdømme internt, og sier at sportsvasking er å bruke idretten til å «glatte over alvorlige utfordringer knyttet til sosial ulikhet, maktmisbruk og uønskede samfunnsmessige forhold.»² Den sistnevnte definisjonen gjør ikke forskjell på om landets omdømme forbedres utad eller innad. Derfor kan det innebære at regimet også forsøker å forbedre omdømmet deres i eget land, ikke bare utad. Logikken bak sportsvasking er at verden vil rette søkelyset mot de store idrettsarrangementene og prestasjonene, og på den måten flytte verdens øyne vekk fra landets interne problemer. I denne oppgaven tas det utgangspunkt i definisjonen som åpner opp for at sportsvasking kan være rettet mot både omverden og egne innbyggere.

Årsaken til at det er interessant å skrive om sportsvasking er at det er høyaktuelt. Etter 2010 – da Qatar ble valgt til vertsnaasjon for verdensmesterskapet i fotball 2022 – har sportsvasking jevnlig vært på vestlige mediers agenda. Det gjelder spesielt etter britiske *The Guardians* avsløringer om forholdene til arbeidsinnvandrerne som bygger VM-anleggene i Qatar, noe de kalte «et moderne slaveri.»³ Eksempler på idrettsarrangementer som er omtalt som sportsvasking er:

- Kina: sommer-OL 2008 og vinter-OL 2022.⁴
- Russland: vinter-OL 2014, Fotball-VM 2018.⁵
- Saudi-Arabia: Formel 1.⁶

¹ Lenskyj, 2020, s. 51.

² Næss, 2021, s. 147.

³ Pattisson, 2013.

⁴ Gussiås, Karlstad og Boge-Fredriksen, 2022.

⁵ Friberg, 2022.

⁶ Richards, 2021.

- Qatar: sykkel-VM 2016, friidretts-VM 2019, Formel 1, håndball-VM og diverse fotballturneringer.⁷
- Aserbajdsjan: European Games 2015 og Formel 1.⁸

På grunn av sportsvaskingstilfellene og den økende oppmerksomheten rundt fenomenet, ble ordet *sportsvaske* kåret til årets nyord av Språkrådet i 2021.⁹ Selv om betegnelsen sportsvasking er nytt, har fenomenet eksistert lenge. Av de eldre tilfellene er OL i Berlin 1936 det mest kjente eksempelet der Nazi-Tyskland brukte mesterskapet som et propagandaverktøy for å vise egne innbyggere og omverden hvor suksessrike Tyskland hadde blitt under nazi-regimet.¹⁰ Et annet tilfelle kommer fra Argentina der junta-regimet brukte fotball-VM på hjemmebane i 1978 for å bygge opp fellesskapsfølelsen i landet, som igjen kunne brukes til å styrke regimets oppslutning. I tillegg kunne Argentina rette opp inntrykket utad, for de ble rettmessig assosiert med grove menneskerettighetsbrudd. Der fikk de god hjelp av at det argentinske landslaget vant hele mesterskapet, og store folkemengder samlet seg i gatene og feiret triumfen.¹¹

Selv om sportsvasking foregår i mange idretter, er det likevel hensiktsmessig å avgrense problemstillingen til å handle om sportsvasking gjennom fotballen. Årsaken er at det er den desidert største idretten i verden, og sportsvasking er mest omtalt i forbindelse med fotball. Men hvorfor er fotballen egnet til sportsvasking? Det er fordi fotball appellerer til massene, og det er vesentlig i sportsvasking å nå ut til flest mulig for å forbedre eget omdømme. Ser vi på spillet i seg selv er det flere faktorer som appellerer. Først og fremst er spillet enkelt, reglene er enkle å forstå, og terskelen for å spille er lav uten store krav til utstyr eller fasiliteter. Reglene er også stort sett de samme i alle verdens hjørner. Spillet er også uforutsigbart. Når man spiller elleve mot elleve og skal kontrollere en ball med føttene, kan uforutsette situasjoner oppstå. En rund ball kan sprette i alle mulige retninger, og elementer som flaks og uflaks spiller en markant rolle. For å overvinne motstanderen, er du nødt til å eliminere eller utnytte tilfeldighetene til din fordel. Kampen om å mestre spillet og vippe tilfeldighetene til din fordel kan skape engasjement.¹²

I tillegg kan nesten alle spille fotball på ulike nivåer. Fotball er enkelt nok til at alle kan spille det, men det fører også til stor konkurranse om å bli best. Det fascinerende med

⁷ Hansen, 2016.

⁸ Lenskyj, 2020, s. 52.

⁹ Språkrådet, 2021.

¹⁰ Krüger, 2003, s. 21.

¹¹ Magalhães, 2020, s. 906.

¹² Goksøyr, 2014, s. 20–21.

fotball i så måte er at det ikke alltid er de beste som vinner. Fotball er en lagidrett som gjør det mulig å vinne for lag uten de beste spillerne – hvis laget fungerer godt sammen. Derfor kan en svak spiller være på et vinnende lag, mens en sterk spiller kan være på et taperlag. Laget er dermed viktigere enn individet, noe som gjør terskelen for å delta lavere.¹³

Én ting er at fotball er et enkelt spill, men hvordan klarer fotballen å samle så mange tilskuere for å se på at noen spiller elleve mot elleve der de kjemper om en ball for å få den i motstanderens mål? For å finne svaret på dette, må vi se på andre bidragsytende faktorer enn selve spillet. Det er her identitet og tilhørighet kommer inn. Identitet kan kort defineres som en samling av verdier vi deler med andre. Fotballen har den unike evnen at den dyrker identitet. Dette gjelder blant annet identiteter basert på verdier, stedstilhørighet og nasjonaltilhørighet. Mens identitetene ellers kan virke diffuse, blir de fremhevet i nærværet av opposisjonelle identiteter.¹⁴ Fotballen lykkes spesielt godt med dette gjennom å la elleve representanter for «vår» identitet spille på lag mot elleve representanter for «deres» identitet». Spillerne på banen representerer noe større, og vi får en direkte kamp mot andres identiteter som forsterker egen identitet.¹⁵

Identitetsfølelsen fotballen gir er fortsatt ikke nok til å forklare den ekstreme populariteten fotballen nyter i dag, som igjen er viktig i sportsvasking der man forsøker å nå ut til flest mulig. Dermed må vi også ta med kulturelle og historiske betingelser. Etersom fotball er verdens største idrett, har dette igjen en selvforsterkende effekt. Gjennom å ha fascinasjonskraft på mange mennesker, bidrar det til å fascinere enda flere mennesker. Mennesker følger massene, og vi blir mer tilbøyelige til å bli fascinerte av alt som engasjerer og samler folkemengder. Dermed vet vi nå om enkelte faktorer som bidrar til å forklare fotballens unike evne til å engasjere massene verden rundt.¹⁶

Samspeillet mellom det engasjerende spillet, identitetsdyrkingen og hvordan fotballen samler folkemengder, gjør at fotballen interesserer og fremprovoserer en enorm lidenskap hos både spillere og tilskuere. Det er utallige eksempler fra fotballverden der lidenskapen har kommet til syne, men noen tilfeller er mer oppsiktsvekkende enn andre. For eksempel valgte fengselsdirektør Augusto Mariaga i gledesrus å slippe 142 farlige forbrytere løs etter Mexico slo Belgia 1-0 i VM 1970. Utrolig nok ble han frifunnet i retten fordi han skal ha handlet i «en tilstand av nasjonal begeistring».¹⁷

¹³ Goksøy, 2014, s. 21.

¹⁴ Barth, 1969, s. 15.

¹⁵ Goksøy, 2014, s. 90.

¹⁶ Goksøy, 2014, s. 65–66.

¹⁷ Kapuscinski, 2006, s. 164.

Når én fotballkamp kan utløse «nasjonal begeistring», er det tydelig at fotball engasjerer mange. Historiske tilskuertall og seertall illustrerer hvor omfattende interessen er og har vært. FA-cupfinalen i 1921 viser at interessen tidlig var stor. Den gangen var den offisielle kapasiteten på Wembley 127 000, men rapportene tilsier at det var enda flere tilskuere der den dagen. Men dette var bare én kamp. Hvordan var interessen ellers? Ser vi på tilskuertallene fra seriefotballen i England rett etter andre verdenskrig, besøkte hele 41,3 millioner tilskuere ulike fotballstadioner på én sesong.¹⁸ Interessen var heller ikke begrenset til England. Også internasjonalt trakk fotball store folkemengder. Hele 173 850 fant veien til VM-finalen i 1950 mellom Uruguay og Brazil.¹⁹ I dag antar man det er omtrent 250 millioner som spiller fotball og over 1,3 milliarder som er «interessert» i fotball. I tillegg skal VM i 2010 ha samlet 26 milliarder TV-seere fordelt på mesterskapets 64 kamper.²⁰ Det er riktignok en vanskelig øvelse å komme med slike estimater, for hvor går grensen for hva man kaller en fotballspiller og en som er «interessert» i fotball? Hvordan vet vi hvor mange som ser kamper på TV når vi ikke vet hvor mange som deler samme skjerm? Likevel sier tallene mye om fotballens utbredelse.

Det er ikke bare det at fotballen engasjerer som gjør fotballen egnet til sportsvasking, men også at fotballen brukes av tilhengerne til å spre politiske budskap. Ettersom fotball er en møteplass for store folkemengder i alle aldre og sosiale klasser, åpner det opp for at politikk får oppmerksomhet når fotballen også er en plass der folk gir uttrykk for sin gruppeidentitet overfor omverden. På klubbnivå kommer dette frem gjennom politisk engasjement, spesielt blant supporterne som velger klubbtilhørighet basert på politiske verdier.²¹ Bortsett fra de største klubbene, er det fortrinnsvis klubber med en tydelig politisk profil som tiltrekker tilhengere som ikke er fra klubbens tilholdssted.²²

I Tyskland er den hamburgske fotballklubben FC St. Pauli spesielt kjent for sitt politiske engasjement. Til tross for klubbens beskjedne sportslige prestasjoner på tysk nivå to, har de en global tilhengerskare. Den politiske identiteten deres er venstrevridd, og de ser på seg selv som underdog som kjemper mot eliten. Dette kommer av at distriktet St. Pauli i Hamburg har vært et marginalisert område som ofte har vært på kant med myndighetene. Dermed har innbyggerne og FC St. Paulis tilhengere dannet seg en «oss mot dem»-mentalitet. Dette har gjort dem svært politisk bevisste sammenlignet med andre fotballgrupperinger.

¹⁸ The FA, 2021.

¹⁹ FIFA, 2021a.

²⁰ Giulianotti mfl., 2021.

²¹ Giulianotti, 2014, s. 43.

²² Doidge, Kossakowski og Mintert, 2020, s. 175.

Derfor er det naturlig for dem å kjempe *mot* den etablerte eliten og *for* undertrykte minoriteter. Kampsakene deres handler ofte om temaer som likeverd og like rettigheter uavhengig av sosial klasse, rase, kjønnsidentitet og seksuell legning. De var også den første tyske klubben som formelt uttrykte dette gjennom klubbstatuettene sine. Etter innføringen av statuettene mot slutten av 1980-tallet, ble det vel så vanlig at supporterne kom med politiske kamprop som sportslige. Et par eksempler på dette er: «Aldri mer fascisme! Aldri mer krig! Aldri mer tredje divisjon!», eller: «Hvem er disse forræderske rottene? Sosialdemokrater! Hvem vil aldri svikte oss? St. Pauli!»²³ Ikke bare uttrykker supporterne meningene sine, de driver også ulike prosjekter som faktisk bidrar til endring i samfunnet. De arrangerer antirasistiske turneringer, samler inn penger til veldedige formål og humanitærhjelp, samt finansierer og bidrar med antifascistisk forskning. Dette arbeidet har blitt lagt såpass godt merke til at tilhengere fra hele verden kommer for å støtte den tyske andredivisjonsklubben.²⁴

Ettersom fotballen engasjerer mange, bidrar det til å skape identiteter og er en arena for politiske bevegelser, er det ikke rart at noen autoritære regimer har et ønske om å ta del i mulighetene fotballen gir dem. Dersom de er i stand til å vise seg frem i godt lys på fotballbanen, kan det bidra til at allmennheten får et mer positivt forhold til landet og regimet. Vi har sett her tidligere hvor blinde og irrasjonelle tilskuere kan bli når de følger fotballaget sitt, og vi vet at fotballen er en arena for politiske budskap. Dersom de autoritære regimene kan bruke fotballen til å ta søkelyset vekk fra landets interne problemer og fremheve sine positive sider, kan dette fremme landets omdømme og øke tilbøyeligheten til å akseptere regimets kontroverser. Under disse forutsetningene er det tydelig at fotball er velegnet til sportsvasking, og ingen andre idretter klarer å skape et lignende engasjement tilsvarende mange mennesker. Derfor er det naturlig å ta fotball som utgangspunkt i dette studiet om sportsvasking.

Her tas det utgangspunkt i to ulike tilfeller av sportsvasking gjennom fotballen fra to forskjellige tidsperioder. Valget av Qatar kommer av at landet står bak det mest aktuelle og omtalte tilfellet av sportsvasking, spesielt nå i forkant av VM på hjemmebane i 2022. På grunn av oppmerksomheten de får rundt det mesterskapet, har flere fått øynene opp for andre måter Qatar bedriver sportsvasking gjennom fotballen. Blant annet står Qatar bak verdens største organiserte talentsøk i Afrika, og de beste spillerne derfra hentes til et spektakulært akademi i hovedstaden Doha. Qatar er også kjent for å være eierne til fotballklubben Paris Saint-Germain, og gjennom offentlig eide Qatar Foundation og Qatar Airways sponser de

²³ Daniel og Kassimeris, 2013, s. 174.

²⁴ Daniel og Kassimeris, 2013, s. 169–175.

flere av verdens beste klubber. Alt dette gjør de for å sportsvaske gjennom fotballen.

Valget av Fascist-Italia begrunnes med at det er det første historiske eksempelet på sportsvasking i moderne fotball, spesielt i forbindelse med fotball-VM i Italia 1934. Det betyr ikke at sportsvasking – eller noe som lignet på det – ikke har hendt før, for allerede i år 338 fvt. finner vi et eksempel på det i form av tyrannen Dionysios II fra bystaten Syrakus. Han tok med seg et oppsiktsvekkende stort antall deltakere til Olympia som skulle representere bystaten hans, og han fikk skuespillere til å lese opp diktene hans foran folkemassene som møtte opp. Slik skulle han forbedre bystatens omdømme.²⁵ Dette ligner på sportsvasking. Likevel velger jeg å rette søkelyset på sportsvasking i fotballen, og Fascist-Italia er det første tilfellet i moderne fotball. Med moderne fotball menes fotball med regler vi ville gjenkjent i dag. Som en del av sportsvaskingen deres, gikk det fascistiske regimet aktivt inn for å forbedre fasilitetene og klubbefotballen – som landslaget høstet frukter fra – og Italia ble den dominerende fotballnasjonen på 1930-tallet. Oppmerksomheten rundt fotballtriumfene brukte regimet for å signalisere til omverden at Italia var på vei mot å bli en større og mer aktiv spiller på den internasjonale politiske scenen. Enda viktigere var riktignok hvordan regimet brukte fotballen til å samle Italia gjennom å styrke den nasjonale identiteten, for Italia var fortsatt en fragmentert nasjon etter den italienske samlingen noen tiår tidligere.

Dog er det diskutabelt om sportsvasking er det mest dekkende begrepet for disse to tilfellene, for det kan også argumenteres for at propaganda er et vel så passende begrep. Den kanadiske statsviteren David Welch definerer propaganda som «et tilsiktet forsøk på å påvirke folkeopinionen med idéer og verdier som skal tjene et overbevisende formål som er bevisst utformet for propagandistens egeninteresse.»²⁶ I Qatars tilfelle er nok ikke propaganda-begrepet det mest dekkende, for de forsøker å bruke fotballen til å bygge merkevaren Qatar og flytte søkelyset vekk fra de negative forholdene i landet. Derimot kan propaganda være et mer treffende begrep i omtalen av Fascist-Italias bruk av fotballen, for deres regime forsøkte å spre et budskap til befolkningen og omverden om at fascismen er en overlegen ideologi. Likevel kan det fortsatt argumenteres for at sportsvasking er et treffende begrep, fordi Fascist-Italia også prøvde å bruke fotballsuksessen til å dekke over negative forhold i eget land.

Kort oppsummert er valget av temaet sportsvasking begrunnet med at det er svært aktuelt. Ettersom fotballens egenart og omfang gjør idretten egnet til sportsvasking, er det også naturlig å rette søkelyset mot sportsvasking innen fotballen. Valget av studieobjektene Qatar og Fascist-Italia begrunnes med at Qatar er det mest aktuelle og omfattende eksemplet

²⁵ Golden, 2011, s. 8.

²⁶ Etter Connelly mfl., 2019, s. 4–5, min oversettelse fra engelsk.

på sportsvasking gjennom fotballen, mens Fascist-Italia er det første historiske eksemplet. Derfor er det interessant å sammenligne disse for å se om det er noe som skiller de fra hverandre, men også forklare årsakene bak likhetene og ulikhetene.

1.3 Avgrensinger

For å begrense oppgavens omfang og gjøre den mer oversiktlig, er det hensiktsmessig å avgrense oppgaven. Fascist-Italias sportsvasking gjennom fotballen avgrenses til perioden 1922–1939, fordi fascistregimet først tok styringen i 1922, mens all organisert fotball ble satt på vent under andre verdenskrig. Dermed var det vinduet fra 1922–1939 fascistregimet hadde til rådighet i sportsvaskingen sin. Qatars sportsvasking avgrenses til perioden 2003–2022. Qatars begynte sportsvaskingen for alvor i 2003 da de spyttet inn store pengesummer i den hjemlige fotballserien deres, mens 2022 er året de får sitt store høydepunkt ved å arrangere fotball-VM. Under best tenkelige omstendigheter burde oppgaven vært skrevet etter mesterskapets slutt, men det har jeg dessverre ikke anledning til i denne omgang.

Oppgavens fokusområder er på landenes satsing på fotball for ungdom, de hjemlige seriene og deres tilstedeværelse og prestasjoner i internasjonal fotball gjennom klubb og landslag. Satsingsområdene deres kan bidra til å forklare intensjonene, spesielt når det tas hensyn til den øvrige utenrikspolitikken deres. Prestasjonene vil derimot ikke si noe om intensjonene, men kan si noe om hvor vellykket satsingen er med tanke på sportsvaskingsformål. Gode sportslige resultater gjør det enklere å lykkes med sportsvasking, fordi suksess kan flytte søkelyset over fra negative til positive forhold i landet. Et annet fokusområde som er naturlig å ta med er vertskap av verdensmesterskapet i fotball, fordi det er noe både Fascist-Italia og Qatar har til felles.

1.4 Struktur

Her skal det kort redegjøres for oppgavens struktur. Kapittel 2 er en teori- og metodedel der det gjennomgås hvordan kildesituasjonen er, hva slags komparativ metode som tas utgangspunkt i og hvilke teorier som er spesielt relevante. I kapittel 3 kommer en redegjørelse av Fascist-Italias sportsvasking gjennom fotballen, mens i kapittel 4 gjøres det samme med Qatars sportsvasking ved hjelp av fotballen. Først i kapittel 5 kommer selve analysen. Her sammenlignes og drøftes de to tilfellene på bakgrunn av teoriene og metoden fra kapittel 2. Jeg vil også forsøke å komme med mulige forklaringer til årsakene bak eventuelle likheter og ulikheter. I det avsluttende kapittel 6 kommer en oppsummering og konklusjon der jeg svarer på problemstillingen med utgangspunkt i analysen i kapittel 5.

2.0 Teori og metode

I dette kapittelet skal jeg først si noe om kildesituasjonen og gjennomgå hvilke og hva slags kilder som benyttes i oppgaven, samt hvilke utfordringer som må tas hensyn til når det kommer til kildekritikk. Deretter gjøres det rede for metoden som tas i bruk, for så å tilpasse metoden til oppgaven. Til slutt gjøres det rede for sentral teori, samt en forklaring av hvordan teoriene er relevante og kan bidra til å besvare problemstillingen.

2.1 Kilder og kildebruk

Kildesituasjonen har stort sett vært god, men fortrinnsvis gjelder det sekundærlitteraturen. I forbindelse med kapittel 3 om Fascist-Italia og dets bruk av sportsvasking gjennom fotballen, er det riktignok ikke mye tilgjengelig litteratur som er på andre språk enn italiensk. I tillegg er begrepet sportsvasking et nytt begrep, det forklarer hvorfor sportsvasking spesifikt ikke er nevnt i mange kilder om italiensk fotball. Likevel kan definisjonen av sportsvasking benyttes for å avgjøre om fotballen i Italia fungerte som sportsvasking. Når det kommer til kapittelet om Qatar, var tilgangen på kilder langt bedre i og med at sportsvasking i Qatar er høyaktuelt, og på internett er det enkelt å finne utallige artikler om Qatar og sportsvasking. Her er heller utfordringen å få andre perspektiver enn det vestlige perspektivet på Qatars sportsvasking, fordi det meste av engelske artikler og bøker er skrevet i vesten. Med andre ord hadde det vært en fordel å kunne arabisk slik at man også får med vinklingen fra mediene i Midtøsten, og da spesielt Qatar. Likevel kan dette til en viss grad tas hensyn til, fordi qatarske Al Jazeera og andre som representerer qatarske interesser publiserer artikler på engelsk. En annen utfordring med kildesituasjonen rundt Qatars sportsvasking, er at tilgangen på kilder er overveldende og lite oversiktlig. Derfor er det viktig å være i stand til å filtrere ut støy og finne det viktigste og mest relevante. I kapittelet om Qatar benyttes også noen få primærkilder, men de er for det meste rapporter og regelverk/lovverk.

I forbindelse med Fascist-Italia, er det som sagt stor overvekt av sekundærlitteratur. Historikeren Elisabetta Cassina Wolffs bok *Italias politiske historie 476–1945*²⁷ er nyttig for å gi en oversikt over landets politiske forhold i perioden 1922–1939 og opptakten til den. Når det kommer til det mer fotballspesifikke, er boka *Football and Fascism*²⁸ av historikeren Simon Martin svært sentral og sier mye om koblingene mellom det fascistiske regimet og fotballen i Italia. Ellers er historikeren John Foot og hans *Calcio – A History of Italian*

²⁷ Wolff, 2016.

²⁸ Martin, 2004.

*Football*²⁹ meget god om italiensk fotballhistorie, men han går ikke like dypt inn på koblingen mellom fotball og fascisme som Simon Martin. Når det kommer til utviklingen av spillestiler og fotballtaktikk som italienerne ble kjent for på 1930-tallet, er *Inverting the Pyramid – the History of Football Tactics* av sportsjournalisten Jonathan Wilson mest sentral. Av annen sekundærlitteratur er det artikler fra ulike tidsskrifter som supplerer de nevnte bøkene. Det er også tilgjengelige primærkilder som kan beskrive fotballen i Fascist-Italia, og da først og fremst aviser. For min del har jeg hatt vansker med å få tak i italienske aviser fra perioden 1922–1939, men Simon Martin har referert til ulike italienske aviser. Her er det viktig å ha i bakhodet at pressen var fascistisk styrt, så fotballen blir presentert gjennom fascistenes syn og fascismen blir ikke kritisert. Selv om italienske aviser er ganske utilgjengelige, er tilgangen på norske aviser god gjennom Nasjonalbiblioteket. Dermed kan man få innsikt i hvordan Fascist-Italia framsto i norske aviser, og med det kanskje et innblikk i hvordan resten av Europa kan ha oppfattet dem. En annen relevant primærkilde er Leni Riefenstahls film fra Berlin-OL 1936, for den viser det gresk-romerske idrettsidealet som inspirerte fascistenes idrettssyn. Til tross for de nevnte primærkildene, er sekundærlitteraturen langt mer sentral i denne oppgaven.

Også kildene om Qatar og deres sportsvasking består for det meste av sekundærlitteratur. For å redegjøre for de politiske forholdene i Qatar, skriver statsviteren Mehran Kamrava godt og oversiktlig om det i boka *Qatar: Small State, Big Politics*.³⁰ I forbindelse med Qatars talentsatsing, er boka *The Away Game*³¹ av statsviteren Sebastian Abbot en glimrende bok som gjør rede for verdens største talentsøk i fotballhistorien. Med tanke på FIFAs rolle i tildelingen av VM til Qatar, er boka *The Ugly Game: The Qatari Plot to Buy the World Cup*³² av de etterforskende journalistene Heidi Blake og Jonathan Calvert det viktigste og mest omfattende verket. Ellers er det mye informasjon om temaet å hente fra diverse tidsskrifter, og ikke minst nettaviser og fotballmagasiner. Når det kommer til nettaviser, velger jeg hovedsakelig å konsentrere meg om artikler fra den britiske nettavisen *The Guardian* og det norske fotballmagasinet *Josimar* for å unngå informasjonsoverflod. Det gjør jeg med bakgrunn i at de tilsynelatende har fulgt situasjonen i Qatar tettst etter de i 2010 ble tildelt fotball-VM, og de har vært til stede i Qatar ved flere tilfeller for å rapportere om forholdene frem mot mesterskapet som arrangeres vinteren 2022. Av primærkilder brukes

²⁹ Foot, 2007.

³⁰ Kamrava, 2015.

³¹ Abbot, 2018.

³² Blake og Calvert, 2015.

først og fremst Qatars lovverk og FIFAs egne regler og retningslinjer, men de er av mindre betydning i denne oppgaven.

2.2 Metode

I dette delkapittelet redegjøres det for metoden som oppgaven baseres på. Ettersom det her er to studieobjekter som skal sammenlignes, er komparasjon en opplagt metode. I denne oppgaven benyttes betraktningene til den norske historikeren Knut Kjeldstadli i artikkelen *Nytten av å sammenlikne*.

Når det kommer til komparasjonsstudier, mener Kjeldstadli det er to ulike tilnærminger som kan brukes. Den ene kalles *forskjellsmetoden*. Her handler det om å lete etter ulikheter mellom to eller flere studieobjekter som ellers kan beskrives som relativt like. Årsaken er at det er mer interessant å finne ulikheter når objektene regnes som like, for da forventer man å finne likheter. Den andre tilnærmingen er *overenstemmelsesmetoden*. I motsetning til forskjellsmetoden, studeres her to objekter som i utgangspunktet er ulike, og målet er å finne likheter til tross for de ulike utgangspunktene. Det er fordi at det er mer interessant å finne likheter når tilfellene har ulike utgangspunkt, for da forventes ulikheter.³³

Ettersom det er de to studieobjektene Fascist-Italia fra 1922–1939 og Qatar fra 2003–2022 som skal sammenlignes, er overenstemmelsesmetoden mer aktuell enn forskjellsmetoden. Årsaken er at Fascist-Italia og dagens Qatar har svært ulike utgangspunkt. Italia var og er en stor nasjon, mens Qatar er en stat i miniatyr som så vidt kan regnes som et land. De er også plassert i to vidt forskjellige tidsperioder dersom vi bruker fotballen som referansepunkt, for i Fascist-Italias tilfelle hadde fotballen nettopp begynt å bli internasjonal, mens i dag er toppfotballen nesten ikke annet enn internasjonal. Kulturelt er det også mange ulikheter. Riktignok er det noen likheter mellom Fascist-Italia og Qatar. Begge regnes som relativt nye nasjoner i den tidsperioden de analyseres i, og begge blir styrt av autoritære regimer som kategoriseres som diktaturer. Likevel vil jeg argumentere for at overenstemmelsesmetoden er den mest hensiktsmessige, fordi utgangspunktene deres er såpass ulike at det er mer interessant å finne likheter.

2.3 Teori

I oppgaven benyttes fire ulike teorier som kan bidra til å forklare ulike sider av sportsvasking. Den første som redegjøres for er statsviteren Joseph Nyes teori om *myk makt*, fordi sportsvasking på mange måter er en form for myk makt i internasjonale relasjoner. Den neste

³³ Kjeldstadli, 1988, s. 438–439.

teorien kommer fra statsviteren Benedict Andersons verk *Forestilte fellesskap* og forklarer hvordan forestillingen om nasjoner blir til og hva som trengs for å skape en nasjonalfølelse, noe som er viktig for såpass nye nasjoner som Fascist-Italia og Qatar å ta hensyn til. Den tredje teorien kommer fra Richard Giulianotti, og han forklarer relasjonen fotballtilskuere har til ulike klubblag og fotballpersonligheter. Giulianottis teori skal jeg videre forsøke å overføre til landslag og verdensmesterskapet i fotball, for det vil kunne bidra til å forklare hvordan fotballen påvirker enkeltindivider og være et verktøy i sportsvasking. Den siste teorien omhandler Roger Griffins definisjon av fascisme i boka *The Nature of Fascism*. Definisjonen hans anvendes for å forklare Italias bruk av fotball for å fremme fascistiske idealer, og på den måten skille det fra Qatars fotballbruk.

Joseph Nyes teori om myk makt er en de av klassiske teoriene innenfor internasjonale relasjoner. For å forklare hva det innebærer, må først maktbegrepet defineres. På sitt mest generelle kan makt defineres som evnen til å få det ønskede utfallet. Noe mer konkret innebærer det å ha evnen til å påvirke andres oppførsel til å ende opp med det ønskede utfallet. Hvis du sier «Hopp!» og de hopper, er det et eksempel som viser at den som kommanderer har makt.³⁴ Ifølge Nye bør makt deles i to forskjellige kategorier: *hard makt* og *myk makt*. Hard makt er på mange måter det folk flest forbinder med makt, og det er all makt der man bruker gulrot eller pisk for å oppnå ønsket utfall. Det kan være økonomiske sanksjoner, insentiver eller bruk av militær makt. Myk makt er noe mer diffust, men en forenklet definisjon er evnen til å få ønsket utfall gjennom overbevisning fremfor pressmidler eller insentiver.³⁵ I internasjonale relasjoner kan myk makt komme fra tre forskjellige kilder: kultur, politiske verdier og utenrikspolitikk. Kultur er en blanding av verdier og skikker som skaper mening for et samfunn. Det kan være litteratur, kunst, utdanning, idrett og underholdning. Dersom noen deler samme kultur som deg selv, kan de være mer mottakelige for maktbruk enn ellers. Det samme gjelder politiske verdier, og det kan for eksempel være demokrati og ytringsfrihet. Riktignok fungerer dette som maktmiddel kun dersom man deler de samme politiske verdiene. Utenrikspolitikken kan være en form for myk makt dersom et land kjemper for noe andre land beundrer. Eksempler på dette er menneskerettigheter, fred og internasjonale klimatiltak.³⁶

Sportsvasking – oppgavens hovedtema – kan defineres som at et land bruker idrett til å glatte over alvorlige utfordringer tilknyttet sosial ulikhet, maktmisbruk eller andre uønskede

³⁴ Nye, 2004, s. 1–2.

³⁵ Nye, 2004, s. 5.

³⁶ Nye, 2004, s. 11–14.

samfunnsforhold.³⁷ Ettersom sportsvasking handler om å forbedre eget omdømme, benyttes Nyes teori om myk makt for å vurdere hva Fascist-Italia og Qatar har forsøkt å oppnå ved hjelp av sportsvasking gjennom fotballen. Ettersom fotball inngår i landenes kultur, diskuteres sportsvasking som en kulturell kilde til myk mak i dette komparasjonsstudiet.

I Benedict Andersons bok *Forestilte fellesskap* forklarer han opphavet til forestillingen om det nasjonale fellesskapet og hva som skal til for å ha en nasjonal identitet. Det å bygge en nasjonal identitet var viktig for både Fascist-Italia og Qatar, for de måtte legitimere sin eksistens som nasjon overfor egne innbyggere og omverden ettersom begge er relativt nye suverene nasjoner. Anderson definerer en nasjon som et forestilt, politisk fellesskap – og blir oppfattet som et suverent avgrenset område.³⁸ Det innebærer at innbyggerne i nasjonen må ha en nasjonal identitet der de oppfatter seg selv som en del av et større fellesskap, og de andre innbyggerne som tilhører samme nasjon må dele denne identiteten. Det betyr ikke at nasjonen eksisterer i seg selv, men at den eksisterer i hodene på de som tilhører nasjonen og at de utenfra anerkjenner nasjonens eksistens.

Det å bygge den nasjonale identiteten er viktig i sportsvaskingen rettet mot egne innbyggere, men hvordan skaper man en nasjonal identitet? Ifølge Anderson må innbyggerne i det gitte området ha noe til felles som skiller dem fra utenforstående, og det kan for eksempel staten sørge for gjennom et sentralt styrt utdanningssystem som legger føringer for hvordan landets skoler skal operere. Dermed kan innbyggere – som verken kjenner hverandre eller har møttes – vite at de har noe til felles som gjør at de tilhører det forestilte fellesskapet som utgjør nasjonen. Utfordringen blir dermed å forklare hvordan det er mulig å skape en nasjonal identitet som også deles fra nord til sør. Ifølge Anderson er utviklingen av skriftspråk og trykkekunsten viktig for å skape en nasjonal identitet, for da kan alle lese det samme innholdet og bli klar over et felles forestilt fellesskap som utgjør nasjonen. Som innbygger blir man fôret med den nasjonale historien i lærebøkene over hele landet, og andre trykte bøker på eget språk gjør at innbyggerne deler samme kultur, og opplever et forestilt fellesskap med andre som har lest de samme bøkene.³⁹ Her utgjør også massemediene en vesentlig rolle, for de kan berette om aktuelle hendelser i én kant av landet, mens resten av nasjonen får muligheten til å få innblikk i de samme hendelsene til tross for store fysiske avstander. Med andre ord kan alle innbyggerne i nasjonen oppleve et forestilt nasjonalt fellesskap gjennom å ta del i hendelsene rundt om i landet. I første omgang var aviser den viktigste nyhetskilden,

³⁷ Næss, 2021, s. 147.

³⁸ Anderson, 1996, s. 19.

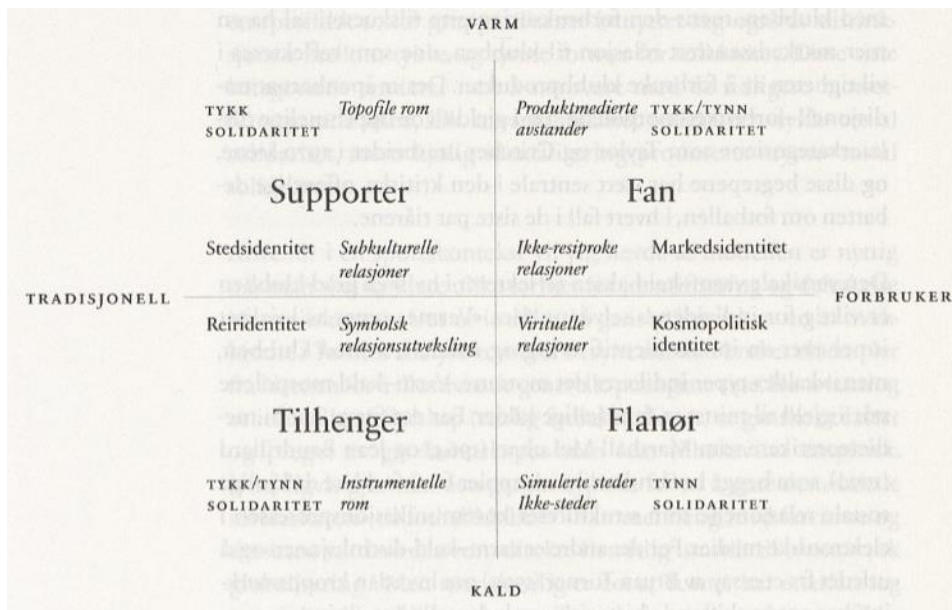
³⁹ Anderson, 1996, s. 121.

deretter kom radioen, så TV-en og til slutt internett.⁴⁰ Inntoget av direktesendinger forsterket det forestilte fellesskapet ytterligere. Selv i lille Norge har vi eksempler på dette. Blant den eldre delen av Norges befolkning, er det ganske sikkert du vil få et svar dersom du spør dem hvor de var da Oddvar Brå brakk staven. Det betyr ikke at de nødvendigvis var i Holmenkollen og så han brakk staven med egne øyne, men det var såpass mange nordmenn som fulgte rennet på TV eller radio at en hel nasjon har en følelse av å ha tatt del i dette historiske idrettsøyeblikket. 18 år senere kom Norge seirende ut av en VM-kamp i Marseille mot fotballstormakten Brasil, og de fleste nordmenn vet også hva de gjorde den gangen. Det ferskeste eksemplet er 22. juli 2011, og slike hendelser setter dype spor i hele Norge, til tross for at hendelsen berørte et fåtall av Norges fem millioner innbyggere. Dette er mulig fordi massemediene kan dele nyheter og hendelser umiddelbart med hele befolkningen i alle kanter av landet. Slik er mediene sterkt bidragsytende til at det er mulig å skape og bygge en nasjonal identitet.

Ifølge Giulianotti kan følelsen av å være en del av noe større oppnås som fotballtilskuer, men på forskjellige måter. Her har han riktignok gjort rede for fotballtilskueres relasjon til klubber og fotballpersonligheter, men jeg vil videre forsøke å overføre noen av disse tilskueridentitetene til landslag og verdensmesterskapet i fotball. Som illustrert i Figur 1, har Giulianotti kategorisert fotballtilskuere inn i fire forskjellige kategorier basert på tilknytning deres til laget: *supporter, tilhenger, fan og flanør*.⁴¹

⁴⁰ Anderson, 1996, s. 264–265.

⁴¹ Giulianotti, 2012, s. 42–43.

Figur 1: Oversikt over tilskueridentiteter. Fra: Giulianotti, 2014, s. 43.

Den horisontale aksene i illustrasjonen over illustrerer hvorvidt tilskuerkategoriene har et *tradisjonelt* eller *forbruksorientert* forhold til klubben. Supportere og tilhengere går innunder det Giulianotti kaller tradisjonelle tilskuere. Disse vil i større grad identifisere seg med klubben gjennom en lokal og kulturell tilknytning. Dette skiller seg fra fans og flanører som er mer forbruksorienterte. De forbruksorienterte tilskuerne viser i større grad støtte til klubben gjennom å kjøpe supporterutstyr. Den vertikale aksene skiller mellom *varme* og *kalde* tilskuere. Varme tilskuere ser på klubbidentiteten som en større del identiteten deres enn kalde tilhengere. Med andre ord vil varme tilskuere som supportere og fans ha et intenst og lidenskapelig forhold til klubben, mens tilhengere og flanører er kalde og mer likegyldige.⁴²

Går vi mer i dybden på hver av de fire tilskuerkategoriene, ser vi at *supportere* er tradisjonelle og varme tilskuere. De investerer tungt i laget på et personlig og følelsesmessig plan, og støtten deres oppleves som bindende. Selv om de er tradisjonelle tilskuere, kan de kjøpe supporterutstyr, men den forbruksorienterte støtten kan aldri erstatte den følelsesmessige investeringen. For supportere regnes også fotballaget som et symbol på lokalmiljøet kjernesupporterne kommer fra. Derfor er det uaktuelt for disse å støtte et lag med et annet tilholdssted. Som supporter forventes det at du møter opp på hjemmekampene.⁴³

Tilhengere – de tradisjonelle og kjølige tilskuerne – begrenser seg ikke nødvendigvis til å være tilhengere av bare ett lag, men kan også være tilhengere av andre lag, spillere eller managere. Disse fanger tilhengers oppmerksomhet gjennom å stå for verdier som fenger

⁴² Giulianotti, 2012, s. 44.

⁴³ Giulianotti, 2012, s. 46–47.

tilhengeren, og relasjonen mellom dem bygges gjennom digitale medier som TV-skjermen og internett. Solidariteten tilhengeren viser kan være tykk og tynn. Ofte er den tykk overfor favorittklubben, mens den er tynnere overfor avstandsklubbene. Når de velger ut klubber og fotballpersonligheter de vil sympatisere med, sørger de også for å velge dem med omhu slik at de ikke kolliderer i for stor grad. Man velger for eksempel ikke å støtte to rivaler.⁴⁴

Fans er lidenskapelige tilskuere av den forbruksorienterte sorten, og har et sterkt engasjement for et fotballag eller dets spillere. De utvikler en kjærlighet til laget på samme måte som de tradisjonelle supporterne, men avstanden mellom fans og laget er større. Avstanden kommer av at fotballag har blitt profesjonelle, og fans må ta til takke med markedsrelasjoner. Fans viser identiteten og støtten sin gjennom forbruk av supporter-effekter og annen økonomisk støtte. Slik støtter de laget uten å måtte bo i deres nærområde.⁴⁵

Flanørene skiller seg fra andre tilskuere ved å ikke ha et forpliktende forhold til verken lag eller fotballpersonligheter. De er heller på jakt etter et mangfold av fotballopplevelser der de velger og vraker etter hva som passer dem. Disse blir ofte kalt medgangssupportere ved å følge strømmen og heie på laget som til enhver tid vinner. Den moderne utviklingen der tilgangen på fotballinnhold har økt gjennom TV og internett, tilrettelegger for flanørene slik at de enkelt kan velge hvilke lag og spillere de vil følge. De har ingen utpreget fellesskapsfølelse med andre tilskuere, fordi de ofte bytter favorittlag.⁴⁶

I fascistiske land kan fotballen være en viktig bidragsyter for å fremme fellesskapsfølelsen ved hjelp av nasjonalisme – et viktig trekk i Roger Griffins definisjon av fascisme: «Fascisme er en type politisk ideologi der den mytiske kjernen av de ulike fascistiske variasjonene er en gjenoppstående form av populistisk ultranasjonalisme.»⁴⁷ Definisjonen bør brytes ned for å forstå hva den betyr. Den politiske ideologien innebærer blant annet at fascistene søker et utopisk samfunn som aldri blir realisert i praksis, bare en falsk representasjon av utopien. I tillegg vil aktivister og støttespillere finne utløp for idealisme og selvpoppofrelse for det fascistiske verdenssynet, mens fascisme oppfattes som propaganda-preget av motstanderne. Verdenssynet deres uttrykkes ikke bare i taler, teoretiske verk, propaganda eller sanger, men også på stevner, symboler og uniformer. Slik sørger fascistene for å aktivisere befolkningen i det fascistiske samfunnet. Den *mytiske kjernen* går ut på at alle ideologier har en viss form for irrasjonalitet i seg, fordi ideologier baserer seg på utvalgte

⁴⁴ Giulianotti, 2012, s. 49–52.

⁴⁵ Giulianotti, 2012, s. 52–53.

⁴⁶ Giulianotti, 2012, s. 56–59.

⁴⁷ Griffin, 1993, s. 27, min egen oversettelse fra engelsk.

hendelser som har hendt, og dermed ender opp med den feilaktige konklusjonen at ideologiene deres løser alle fremtidige utfordringer. Ordet *gjenoppstående* handler her om at fascismen bruker tidligere nederlag til å inspirere nasjonen til å komme sterkere tilbake. *Populistisk ultranasjonalisme* handler om å se på nasjonen som overlegen andre nasjoner, enten det omhandler rase, historie eller kultur.⁴⁸ Slås *gjenoppstående* sammen med *populistisk ultranasjonalisme*, ender man opp med at et land vil gjenopprette en tapt storhetstid – for eksempel Romerriket.

Den fascistiske koblingen til fotball bør ses i sammenheng med fascistenes ideal om *det nye mennesket*. Idealet går ut på at det nye mennesket instinktivt skal være forberedt på å ofre seg selv på vegne av nasjonen. Fascister innbiller seg ofte midt i frontlinjen i en historisk og kulturell kamp for å snu trenden av middelmådighet og tapet av livskraft til det eksepsjonelle og fremragende, hvor heroismen er historiens drivkraft.⁴⁹ Med andre ord er fascistene opptatt av at befolkningen skal bli fanatiske på nasjonens vegne og tro på det fascistiske prosjektet om et utopisk samfunn. Det handler også om å fremme individenes potensial slik at de kan tjene nasjonen, og her kan fotballen være symbolsk delaktig. Et lag består av elleve spillere, og for at laget skal fungere best mulig må alle nå potensialet sitt. Derfor oppmuntres spillerne til å bli den beste versjonen av seg selv, som attpåtil er villig til å ofre seg selv på vegne av fellesskapet. Dette er viktige verdier innenfor den fascistiske nasjonen der de ønsker de beste versjonene av hver og én borger som kan ofre egne interesser for nasjonens beste. Fascisme og fotball kan derfor fungere godt sammen.

I denne oppgaven anvendes teoriene fra Nye, Anderson, Giulianotti og Griffin for å tydeliggjøre hvorfor og hvordan fotballen kan ha blitt brukt og fungert som sportsvasking. Nyes teori om myk makt bidrar til å forklare hvorfor sportsvasking gjennom fotballen er attraktivt for Fascist-Italia og Qatar. Andersons teori om forestilte fellesskap kan bidra til å forklare hvordan fotballen er samlende for nasjonen og forsterker den nasjonale identiteten. Giulianottis teori om tilskueridentiteter forklarer hvor sterk relasjon ulike tilskuere har til de forskjellige lagene og spillerne, og hva det har å si for hvor engasjerte og påvirkelige de er, for så å finne ut av hvorvidt fotballen kan ha flyttet søkelyset fra de negative til de positive forholdene i disse to landene. Griffins definisjon av fascisme kan bidra til å forklare mer om Fascist-Italias intensjoner med sportsvasking gjennom fotballen, for så å sammenligne dette med Qatars sportsvasking. Til sammen kan de gi et perspektiv som forklarer hvordan

⁴⁸ Griffin, 1993, s. 27–37.

⁴⁹ Griffin, 1993, s. 42.

fotballen skal flytte søkelyset vekk fra negative forhold i landet, og hva de ulike regimene har gjort for å få til nettopp det.

3.0 Fascist-Italia

I dette kapittelet om Fascist-Italia skal jeg gå gjennom hvordan de har brukt fotballen som et propagandamiddel og som en del av sportsvaskingen deres. Her tas det utgangspunkt i tidsrommet mellom fascistenes maktovertakelse i 1922 til andre verdenskrigs begynnelse. Det første delkapittelet blir et bakgrunnskapittel som kort redegjør for de demografiske og politiske forholdene i landet, for det vil gi en bedre forståelse for Italias utgangspunkt og hvorfor de kan ha brukt idretten politisk. Deretter redegjøres det for regimets syn på idrett og fotball, for så å gå gjennom mer konkret hvilke tiltak regimet har gjort for å styrke idretten og fotballen i landet. Påfølgende ser jeg på hvordan det italienske regimet støttet opp om og satset på klubblag og landslaget for å prestere internasjonalt. Til slutt skal jeg evaluere hvorvidt fotballsatsingen fungerte som propaganda og sportsvasking.

3.1 Demografi og politiske forhold 1922–1939

I 1300 år hadde Italia vært delt, og i store perioder ble de styrt av utenlandske makter. Dette endret seg i 1861 da Italia ble samlet, bortsett fra dagens regioner Venezia, Trieste og Trento.⁵⁰ Heller ikke hovedstaden Roma var en del av den opprinnelige samlingen av Italia, og selv i dag er ikke hele byen en del av Italia, for noe tilhører Vatikanstaten som ble opprettet i 1929.⁵¹ Den italienske rikssamlingen blir ofte kalt *Risorgimento*. Etter samlingen var Italia et konstitusjonelt representativt monarki frem til fascistregimet tok makten i 1922, men det er begrenset hvor demokratisk styresettet var i praksis. Frem til 1912, var det nemlig inntektsbegrensninger som ekskluderte mange menn fra å stemme. Til å begynne med var det bare 2 prosent av befolkningen som kunne stemme. I 1912 fikk alle menn over 30 år stemmerett, men også for menn over 21 år som hadde utført militærtjeneste og var lese- og skrivekyndige. Før fascistene tok over samsvarte dermed Italias valglover med store deler av Europa, men dette skulle endre seg raskt. Under fascistenes regi gikk Italia fra 1922 gradvis over til å bli et diktatur i 1925.⁵²

Selv om Italia før samlingen var delt og tidvis styrt av utenlandske makter, varte hoveddelen av samlingsprosessen bare to år fra 1859 til 1860. Dette skapte noen utfordringer. Én av utfordringene er de store økonomiske og sosiale forskjellene i landet, spesielt mellom nord og sør. Ettersom Sør-Italia har vært langt bak Nord-Italia når det kommer til utdanning og økonomisk utvikling, har det sør-italienske spørsmålet vært et sentralt tema siden

⁵⁰ Wolff, 2016, s. 210.

⁵¹ Wolff, 2016, s. 284.

⁵² Wolff, 2016, s. 278.

samlingen, og det preger fortsatt landet i dag. En annen utfordring er at de brukte dialekter som er så ulike at de i noen tilfeller kunne oppfattes som uforståelige for hverandre. Bare ti prosent av befolkningen snakket den standardiserte italienske dialekten når samlingen var et faktum. Den politiske målsettingen har derfor vært å fullføre Risorgimento, noe som innebærer å skape en felles nasjonal identitet og gjøre regionene likere, deriblant løfte Sør-Italia opp til Nord-Italias standarder.⁵³ Dette måtte fascistregimet ta hensyn til.

Etter hvert som Benito Mussolini tok over makten i Italia – spesielt fra 1925 og utover – var hans innenrikspolitiske mål å forme Italia og italienerne til å bli sterke og fremgangsrike, et land som drar i samme retning. Mussolini ønsket å gjøre italienerne disiplinerte, kampdyktige og lojale overfor nasjonen, og dette gjorde han blant annet gjennom idrett. Slik kunne italienerne kjenne på et fellesskap der de kjemper for et felles mål som er større enn seg selv. Taler, aviser og arrangementer ble også brukt for å opprettholde denne nye italienske identiteten og moralen. Hans utenrikspolitiske mål gikk ut på å gjenreise Italia til et nytt Romerriket, og da var det viktig å gjøre Italia til en stor, mektig, fryktet og anerkjent spiller internasjonalt.⁵⁴ I denne oppgaven ses målene i sammenheng med fotballens rolle. Først ut i analysen er å se på hvilket syn det fascistiske regimet hadde på fotball, for det kan videre bidra til å forklare intensjonen bak fotballsatsingen deres.

3.2 Det fascistiske regimets syn på fotball

Før vi studerer det fascistiske regimets syn på fotball, er det hensiktsmessig å se på deres syn på idrett som helhet. Her er det fascistiske regimet inspirert av den gresk-romerske kulturen og deres idrettsideal. Idealet går ut på å styrke samfunnet som helhet gjennom å utvikle individene til å bli gode borgere gjennom idretten. For å oppnå dette, må individene gjennom en fysisk og mental reise for å bli sterkest mulig slik at individet er i best mulig stand til å vinne. Konkurransinstinkt er derfor en viktig del av det fascistiske idrettsidealet. Men det styrkede individet må også fungere som en styrke for samfunnet som helhet. Dette gjør vinnerne gjennom å være gode forbilder. En utfordring kan dog være at utøverne blir blendet av rikdommen og oppmerksomheten de får. For å unngå dette må man holde utøvernes egoisme i sjakk.⁵⁵ Derfor skal ikke vinnerne få for store premier eller bli forgudet i så stor grad at de mister bakkekontakten. Å konkurrere for pengenes skyld er derfor utenfor idealet, fordi det fremmer egoismen. Ved å begrense pengepremier og lønninger kan man heller rendyrke konkurranse som et ideal, samt sørge for at vinnerne blir gode forbilder for

⁵³ Wolff, 2016, s. 210–217.

⁵⁴ Wolff, 2016, s. 318.

⁵⁵ Martin, 2004, s. 23.

befolkningen.

Dette gresk-romerske synet på idrett viser Leni Riefenstahl gjennom filmen *Olympia – Fest Der Völker*, del én av en tysk dokumentarfilm fra Berlin-OL 1936.⁵⁶ Den skulle brukes til propagandaformål av det tyske naziregimet. Her viser hun bilder av olympiere med veldefinerte muskler som utøver idrettene sine, og det gjør hun på en romantisert måte. Slik får hun fram at idretten ikke bare handler om å vinne, men også å feire idretten og utøverne som noe vakkert i seg selv. Det betyr ikke at vi skal undervurdere viktigheten av å vinne i den gresk-romerske idrettskulturen, men at vi også skal verdsette idretten og utøverne. Måten idrettsutøverne og statuene i antikkens Hellas og Romerriket blir romantisert i filmen, tyder på at idrettsutøveres fysikk var et ideal som alle bør strekke seg etter. Dette idealet var viktig i den gresk-romerske antikken, men også blant fascistene i Italia på 1920- og 1930-tallet.

Fascistene så også på idrett som en form for krigføring uten våpen. Mens andre kanskje har negative assosiasjoner med krig, så de italienske fascistene på krig som noe positivt i den grad det skaper en samlende nasjonalidentitet. Dette var svært ettertraktet i land med store regionale forskjeller, blant annet Italia som bare noen tiår tidligere besto av mange forskjellige stater. I tillegg var det attraktivt at idretten kunne ha en slik samlende effekt uten de store tapene krig fører med seg, enten om det er i form av menneskeliv eller materielle tap.

Sammenligningen mellom idrett og krigføring kommer tydelig frem i *Lo Sport Fascista*, et fascistisk sportsmagasin, da redaktøren Lando Ferretti skrev en spalte rettet mot de italienske olympierne som skulle konkurrere i Berlin-OL 1936:

Som oss, som alle idrettsutøvere, som alle italienere, de olympiske utøverne i Berlin minnes og ser krigsheltene; de føler deres nærvær, deler spenningen av erobringen frem til seiersrusen får sitt utløp . . . denne gangen, for å være Mussolinis Italia verdig, er det ikke lenger nok å konkurrere med all din styrke; det er nødvendig å gå lenger, ofre mer, å komme seg over mål utslitt.⁵⁷

Ferretti sammenligner her idrettsutøvere med soldater. De skal bekjempe og beseire motstanderen fra andre land og territorier, og de skal gå inn i kampen med alt de har. De er pliktige å ofre seg for nasjonen, uavhengig om de er idrettsutøvere eller soldater. Det er fordi de er ambassadører for regimet og nasjonen. Når slaget er vunnet, har man «erobret» motstanderen på vegne av Mussolinis Italia. Den eneste forskjellen mellom idrettsutøvere og soldater, ifølge Ferretti, er at soldatene kan miste livene sine i kamp. Fascistene fra Italia anså

⁵⁶ *Olympia – Fest der Völker*, 1938.

⁵⁷ Etter Martin, 2004, s. 29, min oversettelse fra engelsk.

derfor idrett som krigføring uten våpen.⁵⁸

Oppsummert er det fascistiske regimets idrettssyn inspirert av de gresk-romerske idealene og middelaldersk krigerkultur. Men hva har dette å si for synet deres på de enkelte idrettene? Ettersom både det gresk-romerske idealet og krigerkulturen fremmer viktigheten av det kollektive fremfor individenes ego, er det grunn til å tro at fascistene var større tilhengere av lagidretter enn individuelle idretter. Derfor gir det mening at fotball hadde en høy anseelse under det fascistiske regimet. Fotballens viktighet kommer tydelig frem gjennom den generelle idrettsutdanningen de satte i gang, byggingen av idrettsanlegg og hvordan det fascistiske regimet gikk inn for å omorganisere fotballen.

3.3 Kroppsøving

Den generelle satsingen på idrett kommer frem gjennom det fascistiske regimets satsing på kroppsøving. Årsaken til kroppsøvingens sentrale rolle i Fascist-Italia er at de var tidlig ute med å bry seg om befolkningens fysiske helsetilstand. Befolkningens fysiske helsetilstand ble nemlig ansett som vesentlig dersom de skulle håndtere den tøffe fascistiske politikken de ønsket å iverksette. Idretten ville her få en sentral rolle, for idretten ble sett på som «en fysisk utdanning som gjør bra for kropp og sjel, og gjør rasen sterkere. Ingenting er så nyttig som idrett, fordi den lærer alle disiplin og bygger muskler med karakter.»⁵⁹

Her kan det være interessant å se dette i sammenheng med det fascistiske idealet om *det nye mennesket* som ble redegjort for i teorikapittelet. I korte trekk går tanken ut på at regimet skulle forme innbyggerne til å bli nye og bedre versjoner av seg selv, og at de alltid skal handle etter nasjonens interesser. Dette passer godt inn i det totalitære regimet fascistene satte i gang, for de var interesserte i å kontrollere mest mulig av samfunnet i størst mulig grad, og dette tilrettelegges det for når alle er innstilt på å gjøre det beste for fellesskapet.⁶⁰

Ettersom idrett ble sett på som et effektivt virkemiddel til å forme italienerne innenfor den fascistiske tanken om det nye mennesket, bestemte regimet seg for å satse på idrett. Regimet innførte derfor en kroppsøvingreform i 1923 med mål om at unge skulle bli fysisk sterke, ha en stødig mentalitet og mestre militære ferdigheter. Slik skulle kroppsøvingfaget brukes til å forme elevene til å bli «borgersoldater».⁶¹ Gjennom prosjektet forsøkte de å sørge for at innbyggerne ville bidra med å sikre nasjonens helse og integritet. Ansvar for prosjektets gjennomføring ble fordelt mellom to organisasjoner: skolen og

⁵⁸ Martin, 2004, s. 28.

⁵⁹ Martin, 2004, s. 31–32.

⁶⁰ Griffin, 1993, s. 42.

⁶¹ Vescovi, 2003, s. 169.

militærorganisasjonen MVSN. Diverse helseorganisasjoner fikk også en viktig rolle. Det overordnede ansvaret for det organisatoriske skulle nå ENEF stå for, altså det nasjonale instituttet for kroppsøving.⁶²

I praksis førte dette til at alle elever heretter måtte delta i kroppsøving på skolen. For å få lov til å delta i skoleundervisningen, ble det et krav at elevene er medlem i en idrettsklubb ENEF godkjente. Ikke bare stilte ENEF krav til elevene, men også kroppsøvingslærerne måtte etterleve noen krav. De måtte ta en trenerutdannelse, også ble de tvunget til å gi seg etter maks 20 år som kroppsøvingslærer.⁶³ Årsaken er at regimet ville ha unge og inspirerende kroppsøvingslærere som kunne delta i aktivitetene sammen med elevene. ENEF og regimet tenkte seg frem til at unge og inspirerende kroppsøvingslærere ville bidra til at elevene syns idrett er så gøy at de danner gode treningsvaner utenfor skoletiden.

En annen avgjørelse ENEF tok i forbindelse med reformen, er at bruken av treningsrom og andre treningsfasiliteter på skolen ble tatt over av idrettslagene. Dette skulle senere vise seg å være et feiltrinn med tanke på reformens formål, nemlig å utdanne borgersoldater. Konsekvensen av å overføre treningsfasilitetene til idrettsklubbene, var at man på mange måter trakk idretten vekk fra den intellektuelle dannelsen som skolen kunne tilby. Dermed ble dannelsesbiten på fjernet fra idretten. Det man står igjen med er konkurranseidrett, og det skaper vinnerkaller fremfor edle borgersoldater som handler etter samfunnets beste.⁶⁴

Etter hvert som konkurranseidretten fikk fotfeste fremfor den tiltenkte dannelsen i kroppsøving, ble det stadig viktigere å vinne. Da var det ikke hensiktsmessig for elevene og utøverne å satse på mange ulike idretter. Dette førte til at de kunne spesialisere seg i én idrett, deriblant fotball. Denne utviklingen mot toppidrett, selv om den ble motarbeidet fra statlig hold, førte senere til en endring i idrettspolitikken. Der man hittil hadde som mål å utdanne befolkningen gjennom idretten, skulle man etter hvert gjøre alt som sto i deres makt for å skape vinnere.⁶⁵

Regimets kroppsøvingssatsing gikk derfor fra å være et forsøk på å utdanne de unge til å bli sterke og gode italienske borgere, til å bli en satsing for å skape vinnere. Dette skulle senere få konsekvenser for hvordan regimet brukte idretten til politisk vinning, noe jeg kommer tilbake til senere når jeg gjør rede for intensjonene bak regimets fotballsatsing. Men først skal jeg gå gjennom hvordan regimet gikk fram for å forbedre treningsfasilitetene og

⁶² Teja, 1998, s. 147.

⁶³ Teja, 1998, s. 148.

⁶⁴ Teja, 1998, s. 147.

⁶⁵ Teja, 1998, s. 154.

annen idrettslig infrastruktur. Dette var igjen en viktig faktor som påvirket fotballens popularitet og omfang i Fascist-Italia.

3.4 Idrettsfasiliteter

Da fascistregimet kom til makten, sto det dårlig til med idrettsfasilitetene deres. Spesielt ille var det i Sør-Italia og provinsene. Anleggene som allerede eksisterte, manglet ofte innlagt vann og dusjfasiliteter. Attpåtil var ventilasjonen langt under pari og bidro til mange luftveissykdommer. Selv i Roma hadde de slike utfordringer, og anleggene som var i brukbar tilstand hadde allmennheten sjelden tilgang til. Enten var de privateid, eller så ble de brukt til formål som tyrefekting, messer eller annet som ikke bidro i stor nok grad til folkets velvære.⁶⁶

Når vi vet at det fascistiske regimet var opptatt av å tilrettelegge for en sunn og aktiv livsstil som skaper sterke italienere, var det viktig å gjøre noe med idrettsanleggenes sørgelige tilstand som det liberale styret etterlot seg. Fascistenes løsning var å danne et samarbeid mellom det offentlige og private. Det offentlige skulle stå for disponering av tomter, mens private aktører skulle stå for bygging og vedlikehold av anleggene.⁶⁷ Her var det viktig for fascistene å presisere at man ikke kan forvente å få alt servert på et sølvfat fra staten. Tilrettelegging er nok fra statens side, mens private aktører må stå for resten.

Augusto Turati regnes som hovedpersonen bak den fascistiske satsingen på å bygge idrettsanlegg i hele Italia, ikke bare i byene.⁶⁸ Hans store lidenskap var å utdanne og forme italienske borgere til å bli sterke borgere for fasciststaten. Idrett var i hans øyne et bortglemt område som var egnet til å styrke befolkningen. Etersom mangelen på idrettsanlegg var prekær, var det utfordrende å bruke idretten konstruktivt for å styrke befolkningen og forme massene under fascistisk kontroll. Da han i 1926 ble generalsekretær for fascistpartiet PNF, var han endelig i posisjon til å gjøre noe med dette. På vegne av PNF tok han på seg ansvaret med å utforme retningslinjer som skulle gjøre det enklere og billigere å bygge idrettsanlegg.

Dette gjorde Turati på vegne av PNF ved å sende ut et rundskriv til presidentene av de lokale idrettsforeningene.⁶⁹ Rundskrivet skrev Turati med hjelp fra arkitekten Amedeo D'Albora, og beskriver i detalj hvordan idrettsanleggene skulle utformes og bygges. I tillegg forklarer han årsaken bak reguleringene. Men først innleder Turati med å forklare intensjonene bak rundskrivet, og på mange måter idrettssatsingen generelt. I korte trekk skriver han at det har vært umulig for unge mennesker å utøve idretten sin på grunn av

⁶⁶ Martin, 2004, s. 81.

⁶⁷ Martin, 2004, s. 82.

⁶⁸ Varrasi, 1999, s. 195–197.

⁶⁹ PNF, 1928, s. 1–2.

manglende eller dårlige fasiliteter. Dette er et problem, for det er gjennom idretten ungdommen skal formes og utdannes til å bli gode borgere og sterke soldater. I tillegg egner idrettsanlegg seg som et samlingspunkt for lokalbefolkningen der de kan ha arrangementer og stevner. Videre poengterer han at arrangementer er godt egnet til propagandaformål. Basert på argumentasjonen ovenfor, skriver Turati at kommunene skal følge instruksjonene i rundskrivet for å bygge nye idrettsanlegg. Rundskrivet fungerte dermed som en standardmal for hvordan idrettsanlegg skulle bygges. Idrettsanleggene var billige og enkle å bygge, og satsingen ville italienerne nyte godt av de neste årene.

Gjennom fascistregimets idrettssatsing og nye reguleringer ble det bygd over 3280 nye idrettsanlegg i perioden 1922-1930 spredt over 2000 kommuner, der mange av dem inkluderte minst én fotballbane. Til tross for den storstilte byggingen, var det fortsatt noen kritikere til regimets faktiske gjennomføring av prosjektet. Arkitekten Guiseppe De Finetti mente regimet måtte bli enda strengere med den praktiske utøvelsen av de nye reguleringene, fordi lokale konflikter og egeninteresser førte til at flere av disse idrettsanleggene ikke forholdt seg til de nye kravene i stor nok grad.⁷⁰ Det skal sies at De Finetti overdrev litt da han påsto at de nye anleggene hovedsakelig ikke fulgte de nye standardene og kravene, men det var definitivt tilfeller der de ikke gjorde det. Ettersom det var avgjørende for regimets nasjonsbygging at standardene skulle være like på tvers av Italia, var De Finettis poeng likevel relevant. Gjennom å være enda strengere på kravene, kan man også sørge for at italienerne bevarer den olympiske ånden, fordi alle italienerne vet at de konkurrerer under tilnærmet like forhold uansett hvor i Italia man befinner seg. Derfor opprettet regimet Commissione Impianti Sportivi (CIS), et organ som skulle kontrollere at både nye og eksisterende anlegg innfrir kravene, samt avvise prosjekter som ikke tilfredsstiller disse. Men det var ikke populært blant lokalbefolkningen at det sentrale regimet skulle overkjøre dem på idrettsanlegg, fordi de lokale anså dette som lokalt anliggende. Ulempen med å være strengere med håndhevelsen av disse kravene, er at håndhevingen førte til færre idrettsanlegg, enten på grunn av lokale myndigheter som holdt igjen eller at prosjektene ble avvist av CIS. Dermed ble det vanskelig å tette gapet mellom nord og sør. Et eksempel på dette ser man når vi sammenligner metropolen Napoli i sør med den vesle byen Vercelli i nord. Mens Napoli bare kunne skilte med 38 idrettsanlegg, hadde Vercelli 39. Til tross for å bare ha ca. én tjuendedel av Napolis befolkning, var det faktisk flere idrettsanlegg i Vercelli enn i Napoli.

Flesteparten av idrettsanleggene var ment for amatørerne og bredden, men noen skulle

⁷⁰ Martin, 2004, s. 84–85.

være for toppidretten og større idrettsarrangementer. Disse måtte bygges større slik at de kunne romme mange tilskuere. De skulle også være Fascist-Italias ansikt utad. Derfor var det viktig at disse stadionene kunne være vertskap til store folkemengder, men også ha en særegen stil. De største klubbens fotballstadioner skulle ta på seg denne rollen. I 1870 hadde Italia ingen slike stadioner, mens i 1932 hadde de nok store og monumentale stadioner til å søke om å være vertskap til fotball-VM 1934.⁷¹ Denne fikk de også innvilget. På mange måter var det en anerkjennelse av Italia, fordi det tyder på at FIFAs medlemmer hadde tillit til Italias evne til å organisere et stort internasjonalt arrangement og bygge fasilitetene som kreves. Med tanke på at Fascist-Italia ti år tidligere ikke hadde en eneste stadion som tilfredsstilte kravene, var dette smått sensasjonelt.

Regimets høyeste prioritet for stadionene, var at de skulle være tilskuervennlige.⁷² Når stadionene er tilskuervennlige, øker sannsynligheten for at folk møter på kamp og andre store arrangementer. Dette var regimet bevisst på, fordi de så propagandamulighetene i å samle folkemengder. Fordelen med å tiltrekke mange tilskuere, er at de kan bidra til å påvirke kamper til hjemmelagets fordel. Dette finnes det flere eksempler på, både i klubb fotballen og for landslaget. Dette utnyttet det fascistregimet til sin fordel, noe jeg kommer tilbake til når jeg snakker om fascismens utnyttelse av klubber og landslag. Store fotballstadioner var også en egnet arena til å spre fascistisk propaganda, fordi man enkelt kan formidle budskap når folkemengder er samlet på et lite område. Dette kan gjøres direkte gjennom at fascistiske ledere møter opp og sprer glans over arrangementet, eller indirekte gjennom en fascistisk hilsen og andre fakter fra supporterne som kommuniserer en fascistisk tilhørighet.

Selv om stadionene skulle fungere som Fascist-Italias ansikt utad, var det ikke en prioritet at stadionene skulle ha én felles stil. Det viktigste var at stadionene var funksjonelle, praktiske, gjennomførbare og billige.⁷³ De mest sentrale kravene er at stadion måtte ha en løpebane og en fotballbane, og den måtte ha egne garderober til to lag og dommeren, samt tribuner rundt banen som man har tilgang til fra gateplan.⁷⁴ Etersom disse kravene er relativt enkle å tilfredsstillte, ga det arkitektene stort handlingsrom til å designe stadionene slik de ville. Derfor endte de opp med stadioner som var svært forskjellige, men samtidig var ofte inspirert av en blanding mellom romersk og moderne stil. Eksempler som demonstrerer dette er Stadio Littoriale i Bologna og Stadio Giovanni Berta i Firenze. Littoriale er stor og

⁷¹ Martin, 2004, s. 84.

⁷² Martin, 2004, s. 85.

⁷³ Doordan, 1983, s. 123.

⁷⁴ Martin, 2004, s. 85–86.

spektakulær, mens Giovanni Berta er mindre, men med et tydelig særpreg. Felles for begge er at de ikke ligner noe særlig på hverandre, samtidig som begge er inspirert av romersk og datidens moderne arkitektur. I tillegg ble begge bygget på kort tid med et relativt lavt budsjett. Begge passer derfor til den fascistiske arkitekturen til tross for at de er ulike.

Ettersom både Stadio Littoriale og Stadio Giovanni Berta ble såpass vellykkede prosjekter, fungerte disse som en mal for all stadionbygging de neste årene frem mot andre verdenskrig. På en karakteristisk måte klarte Fascist-Italia å bygge stadioner som var praktiske, funksjonelle, billige og stilfulle. Dermed representerte Stadio Littoriale og Giovanni Berta den fascistiske arkitekturen, noe det fascistiske regimet senere brukte til propaganda overfor resten av Europa. Etter hvert som stadionbyggingen begynte å ta fart, bestemte CIS – det fascistiske organet som kontrollerer idrettsanlegg – at all stadionbygging måtte oppfølges med nye treningsanlegg til bredden. Dette er altså i tillegg til at alle stadioner også skal være tilgjengelige for allmennheten slik at de kan brukes til breddeidrett. Dette bidro til at italienerne fikk god tilgang på flotte idrettsanlegg. For fascist-regimet var dette viktig for å bevare idealet om å fremme fysisk aktivitet for hele befolkningen.⁷⁵

Fra å være en nasjon nesten uten idrettsfasiliteter, klarte det fascistiske regimet å revolusjonere Italia som idrettsnasjon. Brått bygde de tusenvis av idrettsanlegg over hele landet, og ikke lenge etterpå dukket det opp flere storstilte stadioner som ble beundret i samtiden. Disse anleggene bidro sterkt til suksessen italienerne opplevde i idretten de neste årene, spesielt i fotballen gjennom både klubblag og landslag. Den massive byggingen av idrettsanlegg gjorde nemlig at langt flere italienere hadde muligheten til å utøve idrett, noe som igjen øker sannsynligheten for at noen av dem blir ordentlig gode. Som vi skal se videre, var fotballen en idrett som fikk særskilt mye oppmerksomhet fra fascist-regimet.

3.5 Fotballorganisering

Etter første verdenskrigs slutt i 1918, eksploderte fotballens popularitet i store deler av Europa, deriblant Italia. Innen midten av 1920-tallet hadde fotballen rukket å bli såpass populært at det fascistiske regimet så seg nødt til å gripe inn. Dette kommer av at italiensk fotball – til tross for oppslutningen – sto i en krisesituasjon med mange konflikter. Blant annet var det maktkamp mellom store og små klubber, noe vi også ser eksempler på i dagens fotballverden. I tillegg opplevde italiensk fotball heftige dommerskandaler som førte til opptøyer blant de involverte supporterne. På toppen av det hele slet FIGC – det italienske fotballforbundet – med økonomien. Ettersom fotballen hadde blitt svært delaktig i mange

⁷⁵ Martin, 2004, s. 86–88.

italieneres hverdag, var regimet nødt til å ta grep.⁷⁶

Maktkampen mellom store og små klubber var omfattende, men forståelig fra begge parter. I 1919 kjempet hele 88 lag om den italienske serietittelen. De største klubbene så på dette som et problem, fordi det førte til ujevne og uinteressante kamper for dem. Derfor ville de større klubbene omstrukturere seriestrukturen slik at man har en mindre toppdivisjon der de beste lagene møter hverandre oftere. Dette vil igjen bidra til å heve inntektene deres, fordi kamper mellom de beste og største lagene skaper større interesse. Problemet er at de ikke klarer å få med de mindre klubbene på det forslaget, fordi disse klubbene ser på dette som deres undergang der de ikke lenger vil kunne konkurrere om serietittelen, og derfor miste engasjementet og oppslutningen fra supporterne. Når de mindre klubbene har majoriteten av stemmene, sier det seg selv at de store klubbene ikke vil få viljen sin. Derfor så storklubbene seg nødt til å danne en utbryterserie, men den kollapset raskt da FIFA underkjente den.⁷⁷

Da store og små klubber igjen konkurrerte i samme seriesystem, fortsatte maktkampen mellom dem. Dette gikk utover dommerne og fremprovoserte flere alvorlige dommerskandaler. Storklubbene klubbledelse innså nemlig at supporterne kunne ha en stor innvirkning kamputfallet, blant annet ved å presse dommerne. Ved å skape en truende og utrygg atmosfære overfor dommerne, kunne supporterne presse dommerne til å ta avgjørelser i deres favør.

Dette visste klubbledelsen i Bologna FC å bruke til sin fordel. De subsidierte for eksempel supporterens tur til Milano i forbindelse med finalekampen i 1925 mot Genoa CFC.⁷⁸ Genoa CFC ledet 2-1 i det et skudd fra Bologna FC blir reddet og slått ut til hjørnespark, men Bologna FCs hjemmesupportere stormet banen og påvirket dommeren i så stor grad at han faktisk godkjente målet. Genoa CFC skjønte naturligvis ingenting, men kapteinen skal ha fått beskjed fra dommeren at han godkjente målet av sikkerhetsmessige årsaker, noe kapteinen tolket som at 2-1 fortsatt var det egentlige resultatet. Derfor var forfjamselsen stor da sluttsignalet gikk og dommeren beordret dem til å spille ekstraomganger, fordi dommeren påsto at resultatet var 2-2. Genoa CFC-spillerne nektet å spille videre, så Bologna FC vant både kampen og tittelen på walkover. Flere medlemmer av det italienske fotballaristokratiet så kampen, og alle anerkjente det endelige resultatet til tross for at de var enige om at supporterne påvirket dommeravgjørelsen. Kaoset eskalerte da FIGC brøt inn flere dager etterpå og erklærte omkamp. Dette falt naturlig nok i dårlig jord blant

⁷⁶ Martin, 2004, s. 51.

⁷⁷ Martin, 2004, s. 52.

⁷⁸ Martin, 2004, s. 53–55.

Bologna FC-fansen som nå ble fratatt en tittel de mente var deres.

FIGC fikk naturligvis ikke en særlig høy status blant fotballsupporterne og klubbene etter håndteringen deres av disse dommerskandalene, men de hadde også andre problemer. Økonomien deres var et stadig problem og ga dem lite handlingsrom. I 1925 var de svært nære å bli erklært konkurs, men de ble reddet av at Bologna FC og Genoa CFC måtte spille fem kamper mot hverandre for å avgjøre finalen i den italienske serien, noe som ga høye tilskuerinntekter.⁷⁹ Men økonomien var fortsatt et stort problem for FIGC. Derfor måtte de øke skattene som klubbene betalte inn, samt kreve inn en engangssum fra alle klubbene. Dette var tydelige tegn på at fotballen og organiseringen av den ikke var bærekraftig. Noe måtte gjøres.

Dette innså også fascistregimet. Derfor fikk Lando Ferretti – lederen av den italienske olympiske komitéen CONI – i oppgave av regimet å omorganisere italiensk fotball.⁸⁰ Dette skulle vise seg å være en av de viktigste – om ikke den viktigste – handlingen i italiensk fotballs historie. Ferretti var nemlig han som utnevnte ekspertpanelet som totalforvandlet italiensk fotball, og reformene deres skulle føre til en suksesshistorie utenom det vanlige, både for italiensk klubbefotball og landslaget. Da ekspertpanelet skulle utarbeide italiensk fotballs fremtidige struktur, måtte de både ta hensyn til regimets ønsker og hva som er bra for spillet. Det betyr at de måtte finne en harmonisk balansegang mellom idrettens idealer, regimets mål og hva som er praktisk gjennomførbart uten store konflikter. Oppgaven deres var å komme frem til et nytt turneringsformat, fordele klubbene i de ulike divisjonene, lage et regelverk som bestemmer om spillere er profesjonelle eller amatører, endre fotballens skattesystem og lage et strømlinjeformet hierarki av de ulike fotballorganene. Denne oppgaven løste de i 1926 ved å utgi dokumentet *Carta di Viareggio*, et styringsdokument for all italiensk fotball.

For å gjenvinne noe av respekten for FIGC, var det viktig å endre dets ansvarsområder og struktur.⁸¹ Derfor ble de uavhengig fra CONI og bestemte fra nå av over alt fotballrelatert i Italia. Logoene deres ble også prydet med det fascistiske symbolet Sabaudoskjoldet, noe som skulle symbolisere fotballens overgang til å være under fascistisk styre. Men viktigere enn symbolikken, er at FIGC gikk gjennom en overhaling. Nå fikk man for eksempel på plass en klageprotokoll som sier hva man kan klage på, og hvilke tidsfrister disse må sendes inn til. Klager på banens tilstand må gjøres før kamp, mens de klagenes som av ulike årsaker kommer

⁷⁹ Martin, 2004, s. 52–53.

⁸⁰ Martin, 2004, s. 57–58.

⁸¹ Martin, 2004, s. 58–59.

i løpet av kampen må sendes direkte til dommeren innen 30 minutter etter kampslutt. I tillegg skulle dommernes status endres. Det var nødvendig at dommeren skulle få autoritet nok til å lede kamper uten at supportere og spillere får lov til å påvirke dommeren på samme måte som før. Dette ble også fremhevet i *Il Bargello* – det fascistiske partiets ukentlige avis i Firenze. Der sto det at «dommerne fra nå av har den anseelsen som regimet vil at de skal ha, nemlig at de anses som ærlige og kompetente. De som ikke ønsker å forstå dette, gjør lurt i å tie.»⁸² Disse grepene gjorde de for å få bukt med storklubbene besettelse på å klage seg til seier over mindre klubber, noe italiensk fotball inntil da hadde store problemer med å bli kvitt.

En annen vesentlig del av Carta di Viareggio er en total overhaling av de ulike fotballturneringene. Den viktigste endringen var å gjøre serien nasjonal. Istedenfor at nord og sør skulle ha hver sin serie, skulle de nå ha en felles toppdivisjon bestående av tjue lag, hvorav seksten av dem kommer fra den nordlige serien, mens tre lag kommer fra den sørlige serien. Den siste plassen ble tildelt gjennom en playoff. Årsaken til at de ville ha tre lag fra den sørlige delen av Italia, er at man da kunne få med de to sterkeste hovedstadsklubbene og Napoli. Disse kunne derfor jevnlig konkurrere mot de beste nordlige klubbene i den nye nasjonale førstedivisjonen, mens de tidligere kun møttes i playoff-finalen. Fascistregimet hadde visse forventninger til det nye nasjonale seriesystemet. Disse forventningene gikk ut på at den skulle bidra til en ytterligere samling av nasjonen og den nasjonale identiteten.⁸³ Riktignok var divisjonene under første divisjon fortsatt regionale i to år til, men disse ble raskt slått sammen. Dermed var ikke lenger geografisk plassering en faktor. Uansett om klubbene kommer fra nord eller sør, vil de tjue beste klubbene konkurrere mot hverandre i førstedivisjon.

I tillegg til seriefotballen, introduserte man også cupturneringer som Coppa d'Ora og Coppa Italia gjennom Carta di Viareggio.⁸⁴ Coppa d'Ora ble etablert for de fjorten klubbene i førstedivisjon som ikke kvalifiserte seg til den avgjørende playoffrunden, mens Coppa Italia ble gjeninnført for å forsikre de mindre klubbene om at de får fylt opp kampkalenderen sin og samtidig gi de muligheten til å konkurrere mot de største klubbene, en mulighet de ellers ble fratatt ved innføringen av divisjonssystemet. Introduksjonen av cupturneringene var et forsøk fra det fascistiske regimet på å beskytte både storklubbene og småklubbene interesser, samtidig som de kunne gjøre fotballen nasjonal fremfor regional. Dette skulle bidra til å utvikle den italienske fotballen, både sportslig og kommersielt.

⁸² Etter Martin, 2004, s. 59, min oversettelse fra engelsk.

⁸³ Foot, 2007, s. 38.

⁸⁴ Martin, 2004, s. 60.

Carta di Viareggio legger også opp til å fremme nasjonalfølelsen på andre områder, blant annet gjennom lingvistisk nasjonalisme. Dette innebar å erstatte engelsk fotballspråk med italienske varianter av de samme uttrykkene. I stedet for å rope «Hip. Hurrah», brukte de heller den romerske varianten «Eja, Eja, Alalá». «Kick-off» ble til «*calcio d'inizio*», mens «goalkick» ble til «*calcio di rinvio*». Også corner, forward, team og penalty ble erstattet med italienske motstykker. I italienernes øyne er *calcio* – altså fotball – en italiensk idrett. I stedet for å følge fotballverdens konsensus om at den moderne fotballen er britisk, valgte Fascist-Italia å regne den middelalderske idretten *calcio storico* som forløperen til fotball, en idrett som har svært lite til felles med fotball annet enn at begge idrettene involverer en ball. *Calcio storico* har sin opprinnelse i Firenze på 1400-tallet, og går ut på at to lag kjemper om å frakte ballen inn i nettet på baksiden av motstanderens mål, uten at det er noen begrensinger rundt hvilke kroppsdelene som kan benyttes.⁸⁵ Til tross for den manglende likheten mellom fotball og *calcio storico*, var det viktig for fascistene å fremheve italienske fotballuttrykk på bekostning av engelske varianter. For å forsterke den italienske fotballidentiteten, ble allmennheten og pressen opplært i italiensk fotballspråk, og de ble presset av regimet til å benytte seg av disse tillærte uttrykkene. Til gjengjeld investerte regimet tungt i radio og annen mediedekning av fotballen – så sant de promoterte italienske fotballuttrykk.⁸⁶

Gjennom Carta di Viareggio ble det også innført et forbud mot utenlandske spillere og trenere.⁸⁷ Forbudet kommer av den voldsomme fremgangen italiensk fotball gikk gjennom de siste årene fram mot Carta di Viareggio, men fremgangen førte til en naivitet hos det fascistiske regimet om at de kunne videreutvikle seg på egenhånd uten ekstern hjelp. Frykten var at utenlandske spillere skulle få spille og utvikle seg i italienske klubber på bekostning av italienske spillere. Også her var intensjonen å gjøre fotballen mer italiensk, men de undervurderte verdien utenlandske spillere og trenere tilførte fotballen deres. Med det nye forbudet, mistet de brått verdensklassetrenere som Herrmann Fellsner, Hugo Meisl og Arpad Weisz. Disse trenerne hadde ledet an i moderniseringen av italiensk fotball, men plutselig måtte italienerne fortsette jobben på egenhånd. Kjøpt skulle forbudet vise seg å være svært mislykket, og det tok ikke lang tid før klubbene fant smutthull. Etersom mange i Sør-Amerika har italienske aner, kunne klubbene argumentere for at disse var italienerne. Dette var svært beleilig når man tar med i beregningen at mange av verdens beste fotballspillere kom fra Sør-Amerika. Mange av disse kom fra Argentina og Uruguay, to land med en høy andel

⁸⁵ Bosisio, 2018, s. 1–3.

⁸⁶ Martin, 2004, s. 65–66.

⁸⁷ Foot, 2007, s. 38.

innbyggere med italienske aner. Regimet brukte ikke mye krefter på å tette smutthullet. Dette kan tyde på at de etter hvert anerkjente verdien de utenlandske spillerne tilførte italiensk fotball.

Et problem Carta di Viareggio ikke klarte å løse, var den italienske fotballens økonomiske situasjon.⁸⁸ Klubbene hadde store problemer med å holde kostnadene nede, samtidig som de kjempet med nebb og klør for å konkurrere i det gode selskap. Profesjonaliseringen og utviklingen av et overgangssystem førte til at spillere krevde fete lønningsposer som klubbene var villige til å betale. Dette til tross for at de egentlig ikke hadde råd. Likevel var ikke alt håp ute. Reformene fra Carta di Viareggio bidro til at FIGCs økonomi var på bedringens vei, samt at FIGC kuttet kostnader gjennom færre og billigere møter. Dermed hadde de økonomiske muskler til å avhjelpe klubbenes økonomiske belastning. Som en konsekvens av at økonomien var verst blant klubbene i sør, valgte FIGC å la dem bare betale halv skatt sammenlignet med klubbene i nord. I tillegg fikk de subsidiert noen av reisekostnadene. Slik klarte regimet å utjevne noe av den økonomiske skjevfordelingen mellom klubbene i nord og sør.

En annen handling som bidro til å forbedre klubbøkonomien var regimets tvangssammenslåing av mindre klubber til én større klubb som skulle representere hele byen eller regionen.⁸⁹ Slik konsentrerte de fotballressursene på færre, men større klubber. Dette ga klubbene muligheten til å profesjonaliseres ytterligere, fordi de fikk større økonomiske muskler gjennom økte tilskuertall og mer støtte fra lokale myndigheter og bedrifter. En annen fordel med sentraliseringen var færre opptøyer i form av sammenstøt mellom supportergrupperinger, fordi disse først og fremst oppsto i forbindelse med lokaloppgjør. Problemet ble riktignok ikke borte, for rivaliseringen mellom klubber fra forskjellige storbyer kunne være vel så sterke. For å imøtekomme trusselen, mobiliserte regimet betydelige politistyrker til disse kampene. Dette lyktes de ofte med, og sammenstøt mellom supportergrupperinger ble et mindre problem enn tidligere.

Som følge av profesjonaliseringen av italiensk fotball, skapte dette noen utfordringer i forbindelse med deltakelse i OL og andre FIFA-turneringer, for der fikk kun amatører lov til å delta.⁹⁰ FIFA – det internasjonale fotballforbundet – var organisasjonen som hadde ansvaret for å arrangere fotballkonkurransen i OL. Deres definisjon av amatører var relativt vag, noe som i praksis ga de nasjonale forbundene ansvaret for å komme med sin egen definisjon som

⁸⁸ Martin, 2004, s. 61–62, 67–69.

⁸⁹ Martin, 2004, s. 72–76.

⁹⁰ Baroncelli og Caruso, 2011, s. 169.

reflekterer verdiene rundt «amatørisme». Ettersom amatørisme og sportslig opptreden sto i høy kurs hos det fascistiske regimet, var det nærmest uunnværlig for dem å ikke gjøre et alvorlig forsøk på å hevde seg i OL for å fremme amatøridretten deres. Til tross for at de ville fremstå ideelle med edle hensikter gjennom amatøridretten, kan det diskuteres hvorvidt definisjonen deres av amatører faktisk reflekterer disse verdiene. Det italienske fotballforbundet FIGC og den italienske olympiske komitéen CONI definerte amatører som «ikke-profesjonelle», altså at de bare fikk kompensasjon for lønnsstap som følge av at de spilte fotball på heltid, og derfor ikke kunne jobbe ved siden av. I tillegg måtte kontraktlengden være maks 12 måneder om gangen.⁹¹ Til tross for at fotballen ikke var en garantert varig arbeidsplass for disse såkalte amatørspillerne, fikk de en inntekt de kunne leve av gjennom å spille fotball på heltid, noe som de fleste andre definerer som profesjonelle utøvere. Men hva regnet de som profesjonelle idrettsutøvere? Profesjonelle idrettsutøvere ble av CONI og FIGC kategorisert som spillere med en høyere inntekt enn den tapte inntekten fra mangelen på annet arbeid. De tjente altså mer enn de kunne forvente å tjene i jobbmarkedet ellers. Fordelen med å kategorisere fotballspillere på heltid som amatører, er at de kunne stille opp i OL med bedre spillere enn andre nasjoner, noe som naturlignok ga gode seiersmuligheter.

Carta di Viareggio totalforvandlet organiseringen av italiensk fotball. Italia fikk endelig et nasjonalt seriesystem som skulle erstatte den nordlige og sørlige serien. I tillegg ble mindre klubber tvangssammenslått for å samle ressursene på færre klubber. Dette bidro til ytterligere profesjonalisering av italiensk fotball der økonomien ble sunnere. Ettersom klubbene fra sør hadde større økonomiske utfordringer enn motpartene fra nord, hjalp FIGC disse klubbene gjennom å gi de halv skatt. Både nasjonaliseringen av seriesystemet og de økonomiske utjevningstiltakene bidro til at klubbene i sør ble litt mer likestilt med resten av toppklubbene. Toppfotballen ble som nevnt mer profesjonell, og dette skapte utfordringer med tanke på å komme rundt OL-reglementet som sier at kun amatører kan delta. Likevel klarte italienerne å omgå reglementet ved å lage en liberal definisjon av amatørspillere. Dette ga dem store fordeler i OL.

3.6 Bologna FC

Som nevnt over gikk regimet aktivt inn for å endre fotballorganiseringen til regimets interesser, men regimet hadde også en direkte innvirkning på enkeltklubber. Dette skal nå demonstreres gjennom Bologna FC og hvordan regimet støttet og brukte klubben til

⁹¹ Martin, 2004, s. 60–61.

sportsvasking. Bologna FC var overlegne hjemme i Italia og ute i Europa på 1930-tallet.⁹² De største triumfene var troféene de vant gjennom Mitropa Cup i 1932 og 1934. Ved oppstarten av Mitropa Cup i 1927, deltok kun de beste klubbene fra Ungarn, Italia, Tsjekkia og Østerrike, men turneringen vokste gradvis utover 1930-tallet. I dag anses Mitropa Cup som den første store europeiske klubbturneringen og regnes som forløperen til dagens UEFA Champions League.⁹³ Bologna FC vant også utstillingsturneringen i Paris 1937, en turnering med åtte av Europas beste klubber på det tidspunktet. På mange måter var Bologna FC den dominerende klubben i Europa på 1930-tallet, og de ble sett på som en representant for Fascist-Italia utad, fordi de hadde tette koblinger til regimet. Denne oppmerksomheten forsøkte fascistregimet å bruke til noe positivt. Ettersom de andre italienske klubbene var nesten fraværende i europeiske turneringer, ble viktigheten av Bologna FCs suksess desto viktigere. Men hvordan kunne Bologna FC bli så suksessrike? Og hvordan utnyttet regimet suksessen deres? Disse to spørsmålene skal jeg videre forsøke å besvare.

Leandro Arpinati var bindeleddet mellom Bologna FC og det fascistiske regimet.⁹⁴ I 1925 ble han utnevnt til FIGC-president, og i 1926 ble han utpekt til å bli fascistisk ordfører i Bologna og visesekretær for PNF nasjonalt. Han er også kjent for å være Mussolinis høyre hånd som oppfyller regimets ønsker. Ettersom Arpinati også var svært engasjert i Bolognas lokalidrett – særlig fotballen – er det ikke overraskende at en mann i hans posisjon endte opp med å etterlate seg markante avtrykk i Bologna som fotballby. Med Arpinatis maktposisjoner og det fascistiske regimets fotballsatsing, lå alt til rette for at Bologna FC kunne blomstre med deres støtte.

Uten Arpinatis og det fascistiske regimets støtte, ville det ikke vært mulig for Bologna FC å ha like gode forutsetninger for å etablere seg som en toppklubb – som attpåtil hevdet seg ute i Europa. Stadio Littoriale – Bologna FCs stadion med kapasitet på rundt 45 000 tilskuere – ville for eksempel ikke vært mulig å bygge uten Arpinatis gjennomføringsevne og det fascistiske regimets økonomiske bidrag. Størrelsen på stadion tilsier at den skal fungere som en nasjonalarena, men med Bolognas 200 000 innbyggere er ikke byen stor nok til å fylle stadion. Derfor endte de ofte opp med halvfulle tribuner – selv under Bologna FCs storhetstid.⁹⁵ Derfor er det merkelig hvor mye penger Arpinati og det fascistiske regimet investerte i anlegget. I gjennomsnitt gjennom de to årene byggingen foregikk, jobbet 300

⁹² Lanfranchi, 1991, s. 336.

⁹³ Vonnard, 2019, s. 1027.

⁹⁴ Martin, 2004, s. 112–114.

⁹⁵ Martin, 2004, s. 121.

arbeidere om dagen, og enkelte dager så mange som 1000 arbeidere. Finansieringen ordnet Arpinati ved hjelp av tvungne folkefinansieringer og tilskudd fra Bolognas bedrifter, samt økonomiske bidrag fra kommunen. Til og med Benito Mussolini bidro økonomisk fra egen lommebok. Den formelle eieren var det fascistiske hovedkvarteret Casa del Fascio, men kommunen Bologna ble satt opp som kausjonist. Etter hvert som den økonomiske byrden ble for stor, tok kommunen over eierskapet av stadion og sto igjen med høye vedlikeholdskostnader og tung gjeld.⁹⁶ Bologna FC slapp dermed billig unna og fikk lov til å benytte seg av stadion, mens kommunen endte opp med å dekke underskuddet og stadionutgiftene deres.

Ved hjelp av Arpinati og fascistregimets støtte, klarte Bologna FC å bli en dominant klubb ute i Europa. Suksessen utnyttet fascistene til å spre fascistisk propaganda. Etter Bologna FCs triumf i Paris sin utstillingsturnering i 1937, publiserte den daværende fascistiske avisa *Resto del Carlino* en artikkel der de dediserer triumfen til fascismen, fordi de hevder fascismen har styrket, oppmuntret, fremmet og disiplinert italiensk idrett. Til samme avis uttaler PNFs forbundssekretær Alfredo Leati at det er en fascistisk seier, fordi det er italienske borgeres plikt å sikre seieren på vegne av Italia når man konkurrerer mot utlendinger. Det har ingenting å si om man spiller for landslaget eller klubblaget – er man italiensk, representerer man Italia og fascistregimet.⁹⁷ Disse uttalelsene er på mange måter rettet mot italienerne for å fremme det italienske og fascistiske fellesskapet, men det er ikke bare gjennom ord at fascistregimet forsøkte å fremme det fascistiske og italienske fellesskapet gjennom Bologna FCs sportslige suksess. De subsidierte også togreiser og kampbilletter slik at folk skulle møte opp på Stadio Littoriale og se med egne øyne hvor langt Bologna FC hadde kommet under fascismen mens de herjer med internasjonal motstand. Dette skulle appellere til massene og skape en felles fascistisk identitet som gikk ut på å gjøre alt for å vinne over utenlandsk motstand, og styrke den italienske nasjonalfølelsen. Dette gjaldt selv om det her bare var snakk om klubblag. Så lenge det er italienerne som konkurrerer mot utlendinger, handler det om å gi alt for Fascist-Italia.⁹⁸

Bologna FCs suksess fikk også positiv omtale i utlandet – spesielt i Frankrike. Ettersom Frankrike ellers var under sterk britisk påvirkning, er det oppsiktsvekkende at de etter hvert rettet blikket mot Italia fremfor England for å hente inspirasjon til hvordan fotballen skulle spilles og organiseres. Likevel kan det forklares av det store omfanget av

⁹⁶ Varassi, 1999, s. 249–259.

⁹⁷ Lanfranchi, 1991, s. 336.

⁹⁸ Lanfranchi, 1991, s. 341–343.

italienske arbeidsinnvandrere i Frankrike.⁹⁹ Franskmennene ble spesielt imponert over italienernes *metodo*, altså deres taktikk og spillestil.¹⁰⁰ Før italienerne tok over den taktiske lederposisjonen i fotballverden, var det England og Østerrike som ledet an med henholdsvis WM-formasjonen og den donauske skolen. Utover 1930-tallet fikk den italienske *metodo* mer fotfeste.¹⁰¹ Forskjellene mellom disse undersøkes nærmere i neste delkapittel som handler om italiensk landslagsfotball. Hovedpoenget her er uansett at taktikken og fotballstilen etter hvert ble en viktig del av den nasjonale identiteten, og Bologna FC bidro til å fremheve den italienske *metodo* gjennom sterke prestasjoner internasjonalt. Dermed var den vellykkede *metodo* en taktikk og spillestil som ble assosiert med Fascist-Italia i fotballverden. Dette gjorde fotballen til et effektivt virkemiddel i Fascist-Italias sportsvasking der de brukte fotballen til å gjøre seg positivt bemerket i utlandet.

Som en konsekvens av disse faktorene nevnt over, ble Bologna FC sett på som en representant for det fascistiske regimet. Fascistene – med Leandro Arpinati i spissen – sørget for at Bologna FC hadde gode forutsetninger for å hevde seg sportslig ved å støtte klubben økonomisk og med gode fasiliteter, deriblant stadionanlegget Stadio Littoriale. Sportslig var klubben konkurransedyktig og vant det meste hjemme i Italia, og utover 1930-tallet dominerte de europeisk klubbefotball. Som den eneste konkurransedyktige italienske klubben i europeiske turneringer, ble Bologna FC sett på som Fascist-Italias representant. Bologna FC var derfor italienernes lag ute i Europa, og representanter fra PNF forsøkte å bygge på suksessen gjennom å bruke klubben til å fremheve en felles italiensk og fascistisk identitet. Ettersom de spilte med en spillestil og taktikk inspirert av den italienske *metodo* – den italienske fotballskolen – ble symbolet på Bologna FC som italienernes representant ytterligere forsterket, spesielt utad. Benyttelsen av *metodo* gjorde det også enda tydeligere at Italia hadde en særegen fotballskole som skilte seg ut fra resten av fotballverden, og idéene derfra fikk mye oppmerksomhet etter hvert som Fascist-Italias klubber og landslag gjorde stor suksess mot internasjonal motstand. Den positive oppmerksomheten som følge av de sportslige prestasjonene, resulterer i at fascistenes satsing på Bologna FC har vært vellykket for fascistregimet. De fikk anerkjennelse i utlandet, mens internt bidro Bologna FC til at Fascist-Italia fikk en særegen fotballidentitet.

⁹⁹ McDonald, 1969, s. 3.

¹⁰⁰ Lanfranchi, 1991, s. 338.

¹⁰¹ Wilson, 2010, s. 98–99.

3.7 Fotball-VM og det italienske landslaget

I 1934 arrangerte Italia verdensmesterskapet i fotball, det første av sitt slag på europeisk jord, og kun det andre verdensmesterskapet gjennom tidene. Det gjorde de for å forbedre omdømmet sitt utad der de fremstår som et moderne og vellykket land, men også for å fremme den italienske nasjonalismen og fascistregimets oppslutning.¹⁰² Dette delkapittelet vil dermed være et forsøk på å belyse hvordan Fascist-Italia gikk frem for å lykkes med de overnevnte målsettingene, samt evaluere hvorvidt satsingen var vellykket. Til å begynne med, vil jeg nærmere undersøke hvilke motiver regimet kan ha hatt med mesterskapet, samt hvordan Italia vant budrunden om å arrangere fotball-VM i 1934. Deretter rettes søkelyset mot infrastrukturen som måtte klargjøres før mesterskapet og hvorfor dette var viktig for det fascistregimet. Det var også viktig for de italienske fascistene å ha et konkurransedyktig landslag, noe de også lyktes med. For å gi et perspektiv på omfanget av suksessen deres, vil jeg kort redegjøre for Italias resultater på 1930-tallet, for så å se på tiltakene de tok som direkte eller indirekte bidro til å utvikle det som endte opp med å bli verdens beste landslag. Deretter redegjøres det for fascistregimets propagandabruk i forbindelse med VM og landslaget deres, samt undersøke hvordan propagandaen ble mottatt. Avslutningsvis oppsummerer jeg disse punktene kjapt og vurderer hvorvidt fascistregimet lyktes med propagandaen sin.

For fascistregimet var det viktigste formålet med å arrangere fotball-VM å bruke mesterskapet til fascistisk propaganda. Idrett ble sett på som viktig for utviklingen av enkeltindividet, mens fotballen ble sammenlignet med krigføring. Derfor kunne en eventuell sportslig suksess i et verdensmesterskap i fotball vise at fascistiske borgere var høyt utviklet, men også vise at landet er krigsdyktig gjennom å vinne krigen uten våpen, noe fotball ble beskrevet som av enkelte fascister. Dette samsvarer både med det fascistiske idealet om *det nye mennesket* og fascismens bruk av fotball som en form for krigføring uten våpen. Et eksempel på bruken av fotballen som en form for krigføring, finner vi i *Lo Sport Fascista* – fascistenes offisielle sportsblad. De publiserte artikler der de dediserte fotballtriumfene til ære for alle italienske idrettsmenn som ofret livene sine under første verdenskrig, og symboliserte at Italia har blitt en vinnende krigsnasjon gjennom å vinne fotballkrigen. Krigsmetaforene var også egnet til å bygge opp en felles nasjonal identitet gjennom en «oss mot dem»-tankegang. Ved å samle og fyre opp massene med denne mentaliteten, kunne fascistene påvirke massene og føre dem med fascistisk og nasjonalistisk propanda på ett sted.¹⁰³ I den sammenhengen er

¹⁰² Sbeti og Serapiglia, 2020, s. 891.

¹⁰³ Landoni, 2020, s. 44–47.

et vertskap av verdensmesterskapet i fotball velegnet.

Det var også viktig å vise omverden at Italia har blitt en moderne nasjon som har tatt steg, og kanskje utviklet seg til å bli en europeisk stormakt som bør respekteres. På 30-tallet var fotballturisme et nytt, men utbredt fenomen. Gjennom å arrangere fotball-VM, vil Italia få mange fotballturister fra omkringliggende land som kan se og oppleve italienernes moderne fasiliteter og infrastruktur. I forkant av mesterskapet hadde Italia blant annet forbedret vei- og togforbindelsene slik at landet kunne håndtere store mengder turister, men også vise hvor langt Italia hadde kommet i moderniseringen.¹⁰⁴ I tillegg til turister fikk Italia medieoppmerksomhet fra omverden, også fra land som ikke deltok. I *Morgenavisen* ble det ved mesterskapets begynnelse våren 1934 publisert en artikkel som vier en hel side til VM-stoff.¹⁰⁵ Her blir for eksempel de fantastiske stadionanleggene omtalt, og artikkelforfatteren Asbjørn Halvorsen skryter av fascistregimets tiltak for å øke fotballturismen gjennom subsidiering av togbilletter og andre økonomiske insentiver. I et forsøk på å øke den positive omtalen, valgte fascistregimet vertskapsbyer med omhu. Alle de åtte valgte byene (Bologna, Firenze, Genoa, Milan, Napoli, Roma, Trieste og Torino) har arkitektur og monumenter i verdensklasse, og de representerer den fascistiske stilen. Stadionene var også som templer sammenlignet med de aller fleste stadioner i andre land, for de var nye og moderne med høy kapasitet.¹⁰⁶ Med andre ord fungerte disse byene som Fascist-Italias utstillingsvinduer.

Selv om Fascist-Italia hadde sterke intensjoner om å arrangere fotball-VM, var det ingen selvfølge at de skulle vinne budet. De søkte allerede i 1928 om å få æren av å være vertsnaasjon i 1930, men da vant Uruguay budrunden. Det er flere årsaker til det. For det første hadde Uruguay vunnet de to siste olympiske gullene i fotball. For det andre var 1930 hundreårsjubileet for uavhengigheten deres. For det tredje skulle Uruguay dekke alle kostnadene som følger med verdensmesterskapet.¹⁰⁷ Dermed endte Uruguay opp med å arrangere VM i 1930. Italienernes muligheter var større i 1932 da arrangøren for VM 1934 skulle velges. FIFA ønsket at mesterskapet skulle avholdes i Europa slik at FIFA kunne skaffe mer makt og anerkjennelse i Europa på bekostninga av engelske det FA – det engelske fotballforbundet. Utfordringen var at det var vanskelig å finne nasjoner som faktisk ønsket å påta seg dette ansvaret midt i den økonomiske depresjonen. De britiske nasjonene var ikke aktuelle all den tid de isolerte seg fra internasjonal fotball, for de var overbevist om at de var

¹⁰⁴ Sbeti og Serapiglia, 2020, s. 891.

¹⁰⁵ Halvorsen, 1934, s. 10.

¹⁰⁶ Matsaridis og Kaimakamis, 2012, s. 119.

¹⁰⁷ Matsaridis og Kaimakamis, 2012, s. 118.

overlegne uansett. Ellers var det ikke mange andre som var i en posisjon der de kunne arrangere et så stort og kostbart mesterskap. De to landene som sto igjen i kampen om å få arrangere VM 1934 var Sverige og Italia. Selv om Sverige som et anerkjent demokrati i utgangspunktet ville vært et mer populært valg, endte Italia opp som vinnere ved å spytte inn 3,5 millioner lire i mesterskapet – en svært stor sum den gangen – og Italia sa seg villig til å ta på seg alle kostnader på samme måte som Uruguay gjorde fire år tidligere. Det var ikke Sverige villig til, og da ble valget enkelt for det som da var et fattig og svakt FIFA.¹⁰⁸

Når Italia først hadde vunnet retten til å arrangere fotball-VM 1934, var det viktig for regimet at de hadde et konkurransedyktig landslag som kunne vinne hele turneringen og vise resten av verden at fascistiske Italia er overlegne. Noe av det første fascistregimet gjorde etter de tok over makten i Italia, var å fremme kroppsøving i skolene og bygge idrettsanlegg. Satsingen startet allerede i 1923, og det la grunnlaget for Italia som idrettsnasjon på 1930-tallet.¹⁰⁹ Som tidligere nevnt hadde italienerne gjort organisatoriske endringer i seriesystemet gjennom Carta di Viareggio i 1926. Der opprettet de en nasjonal serie og sentraliserte klubber for å få en bedre konkurransebalanse i hele landet, også i sør. Carta di Viareggio la også til rette for en profesjonalisering av den hjemlige serien slik at spillerne kunne være fotballspillere på heltid. Dermed økte nivået betraktelig. Likevel var de redde for at italienske spillere ikke kunne dra nytte av seriens høye nivå, for serien var full av utlendinger. Fordi fascistene i FIGC var redd for at utlendinger tok plassen til lovende italienere, valgte de å forby bruk av utenlandske spillere.¹¹⁰ Omorganiseringen av det italienske seriesystemet – i tillegg til den økonomiske støtten fascistene ga flaggskipet Bologna FC – bidro til at Italia kunne utvikle og profesjonalisere egen serie, samt gi italienske spillere en utviklingsarena der du kunne bli bedre spillere og konkurrere mot kvalifisert motstand nasjonalt og internasjonalt.

Rent fotballfaglig utviklet italienerne seg i så stor grad at de ble anerkjent for en helt ny fotballskole kalt den italienske *metodo*. Metodo var inspirert av de to ledende fotballskolene på 30-tallet, nemlig det engelske WM-systemet og det donauske systemet fra Sentral-Europa. Det engelske WM-systemet fikk navnet sitt fra formasjonen deres 3-2-2-3, fordi sett ovenfra så det ut som bokstavene W og M oppå hverandre. Kjennetegnet deres var en stram defensiv organisering som gikk ut på å ødelegge for motstanderne. Den donauske skolen baserte seg på det som da var den klassiske formasjonen 2-3-5, og den var langt mer attraktiv enn WM-systemet for den nøytrale tilskuer gjennom vektleggingen av teknikk og

¹⁰⁸ Impiglia, 2014, s. 91–93.

¹⁰⁹ Ponzio, 2008, s. 45.

¹¹⁰ Foot, 2007, s. 37–39.

offensiv fotball. Vittorio Pozzo – Italias landslagstrener fra 1929–1951 – søkte å finne en gyllen middelvei med sin metodo. Stilmessig var han sterkt inspirert av den engelske WM-skolens stramme defensive organisering med spillermarkering som defensiv strategi. Her er det viktigere å ødelegge for motstanderens offensive spill enn å skape noe selv. Formasjonen lignet derimot mer på den donauske skolens 2-3-5 formasjon, men de to angrepsspillerne på hver sin side av midtspissen blir trukket tilbake slik at de fungerer som offensive midtbanespillere, og formasjonen blir dermed 2-3-2-3 – også kalt WW-formasjonen på grunn av dets form sett ovenfra. Likevel er det ikke bare tallformasjonen og spillermarkering som kjennetegner italienske metodo. Løpskraft, fysisk styrke og atletiske ferdigheter var høyt verdsatt, noe som passer bra med det krigerske idealet fascismen fremmer i fotballen. Det betyr ikke at italienerne var dårlige teknikere, men sammenlignet med andre land i toppsjiktet av internasjonal fotball, så italienske spillere ofte litt klønete ut med ballen i beina. Likevel ble det italienske laget ustoppelige utover på 1930-tallet, fordi de kvelte motstandernes offensive kraft og var gode nok offensivt til å score målene de trengte.¹¹¹

Ettersom italienerne gjorde det de kunne for å forbedre seg, sto ikke innsatsen deres utenfor banen noe tilbake for innsatsen på banen. Italienernes tøyning av reglene for hvilke spillere som var spilleberettigede for landslaget er et godt eksempel på dette. Det skal sies at det ikke var spesielt utfordrende å jukse med spillernes nasjonalitet all den tid FIFA ikke hadde noen nasjonalitetsbegrensninger før 1962.¹¹² Likevel var det viktig for fascistregimet at både befolkningen og omverden fikk inntrykk av at landslagsspillerne deres er italienske. Årsaken er at regimet ikke kan hevde at Italias triumfer kommer som konsekvens av Italias og fascistens overlegenhet dersom laget bare består av utlendinger. Løsningen bør derfor være enkel, nemlig å bruke spillere som er født og oppvokst i Italia med italiensk pass. Her er det derimot et annet problem, for det ville satt Italia i en posisjon der de ikke er konkurransedyktige nok, for andre konkurrerende nasjoner hadde bedre spillere. Det svekker italienernes vinningsjanser. Dermed måtte italienerne finne en løsning, og løsningen fant de. De så at søramerikanske spillere var overlegne de europeiske motpartene i VM 1930 i Uruguay, og Uruguay vant mesterskapet på hjemmebane. Praktisk nok stammer mange av disse fra italienske forfedre. Blodet deres var dermed italiensk ifølge Fascist-Italias egen definisjon, og disse spillerne ble kalt *oriundi*. Slik kunne Italia hente spillere fra Sør-Amerika og hevde at de er italienske, og spillerne selv synes det var attraktivt, fordi det var langt mer lukrativt å være proff fotballspiller i Italia enn amatørspiller i hjemlandet. Ettersom de ble sett

¹¹¹ Wilson, 2010, s. 98–106.

¹¹² Oonk, 2020, s. 1050.

på som italienske, kunne også de italienske klubbene bruke oriundi-spillere til tross for Carta di Viareggio som la ned forbud mot bruk av utenlandske spillere. Derfor var det mulig for oriundi-spillerne å ha en klubbhverdag i Italia ved siden av landslagsspill.¹¹³ På grunn av dette smutthullet og italienernes ønske om å bruke disse spillerne, var omfanget av oriundi-spillere på det italienske landslaget uvanlig høyt. Så mange som fem spillere på det italienske VM-laget i 1934 var født og oppvokst utenfor Italias grenser.¹¹⁴ Det totale antallet på spillere som spilte for et annet land enn de var født og oppvokst i var 27 spillere, og det var 17 land som deltok i VM 1934.¹¹⁵ De andre landene snittet dermed på én til to utenlandske spillere, mens Italia brukte så mange som fem. Det er derfor sannsynlig at Italia dro nytte av spillerimportene.

Italienerne var heller ikke sky for bruk av korrupsjon for å øke vinner sjansene sine under VM på hjemmebane i 1934. Spesielt gjaldt dette hvordan de sørget for at flest mulig dommere ville dømme til Italias fordel. Gjennom forhandlinger i FIFAs formannskap sørget Italia for at de skulle stå for 4 av 16 hoveddommere. I tillegg får Italia ansvaret for å stille med 12 linjedommere som skulle komplementere resten av dommerteamene. Likevel var ikke dette godt nok for italienerne, for italienske hoveddommere får ikke lov til å dømme Italias kamper. Derfor måtte de sørge for at de har noen andre dommere som kan dømme i italienernes favør. De endte dermed opp med å betale tre dommere store summer mot at de dømmer Italias vei så langt det lar seg gjøre. Disse dommerne var svenske Ivan Henning Hjalmar Eklind, sveitsiske René Mercet og belgiske Louis André Baert. Av disse tre var spesielt Eklind og Baert helt avgjørende for at Italia vant VM på hjemmebane.

Den mest kontroversielle kampen var kvartfinalen mellom Italia og Spania, en kamp dømt av Baert. Til å begynne med tok Spania ledelsen, men Italia utlignet like etterpå etter å ha laget det som skulle vært et klart frispark, men Baert lot Italias utligningsmål bli stående. Etter dette scoret Lafuente målet som skulle gitt 2-1 til Spania, men målet ble annullert på grunn av det som ble omtalt som en imaginær offside. Dermed endte stillingen 1-1, og ifølge reglene skulle kamper som endte uavgjort avgjøres i en omkamp innen 24 timer. Her skal flere av Spanias spillere ha blitt bestukket med flere tusen lire for å ikke stille opp til omkampen, noe som gjorde det relativt enkelt for italienerne å avansere til neste runde. Eklind ble valgt som dommer i semifinalen mellom Italia og Østerrike. Her var Eklind svært tolerant overfor italienernes terrorisering av Østerrikes stjernespiss Matthias Sindelaar. Det

¹¹³ Foot, 2007, s. 427–431.

¹¹⁴ Oonk, 2020, s. 1051–1052.

¹¹⁵ Campenhout, Sterkenburg og Oonk, 2018, s. 1081.

gikk såpass langt at han ble sendt til sykehuset etter kampslutt. Italias vinnermål kom etter angrep på målvakten fra tre italienere, men Eklind godkjente likevel målet. Dermed endte kampen 1-0 til Italia over Østerrike, og de var klare for finalen mot Tsjekkoslovakia. Finalen ble også dømt av Eklind, og han fortsatte med å overse italienske fellinger. Blant annet overså Eklind et klart straffespark til Tsjekkoslovakia, noe han selv forsvarte med å hevde at den tsjekkosllovakiske spilleren ikke hadde en ordentlig mulighet til å score mål. Den ungarske linjedommeren på Tsjekkoslovakias banehalvdel var heller ikke noe bedre ved å overse klare italienske offsideavgjørelser. Til slutt vant Italia 2-1 over Tsjekkoslovakia og ble kronet som verdensmestere på hjemmebane.¹¹⁶

Det var riktignok ikke bare utenomsportslige faktorer som gjorde det italienske landslaget til det mest vellykkede landslaget på 1930-tallet. Frem mot VM i Frankrike 1938, fikk Pozzo videreutviklet laget sitt ytterligere, og Pozzo selv hevder at det italienske laget han ledet i 1938 er det beste laget hans noensinne.¹¹⁷ Den påstanden er det vanskelig å argumentere mot, for i det verdensmesterskapet vant de overlegent uten å være avhengige av å kjøpe dommerne eller betale motstandernes spillere for å ikke stille opp.¹¹⁸

Et poeng som tar bort noe av prestisjen til Italias VM-triumfer er den manglende deltakelsen fra land utenfor Europa og fraværet av de britiske nasjonene. Engelskmennene deltok ikke på et eneste verdensmesterskap i fotball før andre verdenskrig, mens flere av de søramerikanske landene var så skuffet over den manglende europeiske deltakelsen i det første verdensmesterskapet i Uruguay 1930 at de valgte å boikotte mesterskapene i 1934 og 1938 på europeisk jord. I tillegg var FIFA svært eurosentrisk med tanke på hvor mange plasser vært kontinent fikk i VM-sluttspillet. Til VM i Italia 1934 var 12 av 17 deltakende nasjoner fra Europa, mens den europeiske dominansen var enda større i VM 1938 i Frankrike der 12 av 15 deltakere var europeiske land.¹¹⁹

Selv om mange av de beste landslagene ikke stilte, ser det ikke ut til at fascistene i Italia brydde seg nevneverdig om det, for de melket seirene for det de var verdt. For å bygge opp prestisjen av å vinne VM i Italia 1934, bestemte Mussolini seg for å lage troféet *Copa del Duce* – fire ganger større enn VM-troféet – og begge troféene skulle overrekkes til verdensmesteren. I tillegg skulle vinnerne få et signert bilde av Mussolini og gullmedaljen *medaglia d'oro* for å ha erobret fotballen på vegne av Mussolini og fascismen. Dermed gjorde

¹¹⁶ Impiglia, 2014, s. 94–113.

¹¹⁷ Wilson, 2010, s. 106.

¹¹⁸ Dietschy, 2014, s. 136.

¹¹⁹ Impiglia, 2014, s. 92; Dietschy, 2014, s. 131–132.

Fascist-Italia det de kunne for å bygge opp verdensmesterskapets prestisje slik at den lave deltakelsen utenfor Europa og Englands fravær til en viss grad ble kompensert for.¹²⁰ I forbindelse med VM i 1938, gjorde de andre grep for å øke prestisjen og fremme fascismen under mesterskapet. Som et insentiv for de italienske spillerne, tilbydde Italia 8000 lire til hver av spillerne dersom de skulle vinne VM for andre gang på rad. Det er åtte ganger mer enn en vanlig italiener kunne drømme om som årslønn. For å fremme fascismen, gjorde de italienske spillerne en fascistisk hilsen til publikum, også brukte de fascistiske symboler på draktene. Etter å ha seiret i Frankrike, ble det italienske landslaget mottatt av Benito Mussolini i militæruniform på Palazzo Venezia – midt i Roma – foran det italienske folket. Dette ønsket Mussolini å gjøre for å vise hvor høyt landslagets internasjonale bragder ble verdsatt av ham, regimet og italienere ellers.¹²¹

Den fascistiske pressen i Italia gjorde også sitt for å fremme de italienske bragdene, og de skrøt både av det organisatoriske og sportslige ved mesterskapene. Etter at det italienske laget ble kronet til verdensmestre på hjemmebane i 1934, publiserte fascistiske aviser en mengde propagandaartikler der Italia som seierherre kommer særdeles godt ut. Et eksempel er Bruno Roghis artikkel i *La Gazzetta* som han titulerte «Soldati dello Sport», og kan oversettes som idrettens soldater. Den artikkelen handlet om hvordan italienernes triumf er et resultat av elleve soldater på banen som kjempet for en idé større enn seg selv, og med det viste de at italienerne som rase er overlegne alle andre når det kommer til kammoral og personlig innstilling. I fascistisk presse ble dette fremhevet ytterligere etter at Italia vant nok en gang fire år etterpå.¹²² I artiklene appellerte de dermed til italienske borgere der de fremmet den nasjonale identiteten og følelsen av å være en del av et fellesskap som er større enn seg selv.

I den utenlandske pressen var ikke omtalen av Italia i forbindelse med verdensmesterskapene like positivt vinklet. I Sverige ble det for eksempel en stor sak med negativt fortegn etter at det svenske landslaget før kampen deres mot Argentina gjorde en fascistisk hilsen. Etterpå måtte to av spillerne med sosialistiske koblinger gå ut med en offentlig unnskyldning til de svenske fagforeningene.¹²³ Til tross for negativ oppmerksomhet rundt fascismen som ideologi, fikk også italienerne skryt for både organiseringen av VM i 1934 og de sportslige resultatene i de to siste mesterskapene før andre verdenskrig brøt ut. I norske *Aftenposten* viet de en kvart side til skryt av italienernes organisering av

¹²⁰ Martin, 2004, s. 189.

¹²¹ Dietschy, 2014, s. 136.

¹²² Etter Martin, 2004, s. 190–194.

¹²³ Impiglia, 2014, s. 98–99.

verdensmesterskapet i 1934. I den artikkelen skryter journalisten Peder Christian Andersen først av hvor god flyt og orden det er i arrangementet. Alle lagene og representantene for de ulike nasjonene får den samme maten og bor på samme hotell som de andre i samme by. Bussene frakter alle representantene til samme sted på rett tid, og man trenger aldri å vente. Likevel er det de mektige og imponerende stadionanleggene som får mest oppmerksomhet i Andersens artikkel.¹²⁴ Også i Frankrike var de begeistret, men først og fremst for italienernes effektive metodo, altså spillestilen og taktikken deres.¹²⁵

Fascist-Italias satsing på landslaget og vertskapet av verdensmesterskapet i fotball på 1930-tallet, kan på mange måter oppfattes som en suksess for fascistregimet. De klarte å fremstå som en moderne nasjon som var i stand til å arrangere store internasjonale arrangementer, og imponerte med infrastrukturen og organiseringen som helhet. Sportslig kunne det nesten ikke gått bedre i perioden 1934-1938. De vant alt av internasjonale mesterskap i perioden, og de ble svært anerkjent for sin nye fotballskole kalt metodo. Likevel fikk italienerne noen riper i lakken på veien. Spesielt gjelder det verdensmesterskapet på hjemmebane som av mange regnes som et av de mest kontroversielle idrettsarrangementene gjennom tidene, fordi dommerskandalene satte et markant preg på sluttspillet. En annen rype i lakken er den manglende deltakelsen i verdensmesterskapene fra landene utenfor Europa, samt fraværet av England – den største fotballstormakten av dem alle. Det hindret riktignok ikke italienerne i å melke seirene for det de var verdt, og de utnyttet seirene til å fremme fascistisk og nasjonalistisk propaganda som var hovedsakelig rettet mot egne innbyggere. Utad fikk Fascist-Italia stort sett positiv oppmerksomhet i forbindelse med fotballen, noe som strider mot den øvrige pressedeckningen av Italia på 1930-tallet. Det som var av kritikk mot Italia i forbindelse med fotballen, handlet om fascismen. Derfor lyktes de ikke med å overbevise opinionen i de ikke-fascistiske landene om at fascismen var den rette veien å gå. Likevel var satsingen på landslaget og verdensmesterskapet en suksess for Fascist-Italia.

3.8 Virkningene av fotballsatsingen

I dette avsluttende delkapittelet oppsummeres Fascist-Italias fotballsatsing, og det vurderes hvorvidt de lyktes med sportsvaskingen gjennom å se på hvordan fotballen kan hjelpe dem med å nå sine innenriks- og utenrikspolitiske mål. Derfor er det nyttig å se tilbake på kapittelets begynnende del der jeg redegjorde kort for Italias politiske forhold i perioden 1922-1939. Der kom jeg frem til at Mussolinis og Fascist-Italias innenrikspolitiske

¹²⁴ Andersen, 1934, s. 8.

¹²⁵ Martin, 2004, s. 192.

målsettinger var å fullføre Risorgimento – Italias samling – og forme italienerne til å bli sterke og fremgangsrike, samt dra i samme retning. De skulle bli kampdyktige og lojale overfor nasjonen. Utenriks ønsket de å gjøre Italia til et mektig, fryktet og anerkjent land i Europa. Videre tas det utgangspunkt i disse målsettingene når den italienske sportsvaskingen gjennom fotball evalueres.

Fascist-Italias fotballsinn syn forklarer hvorfor de så på fotball som egnet til å oppnå de innenriks- og utenrikspolitiske målsettingene. Idrett generelt ble av Fascist-Italia sett på som en viktig aktivitet for å utvikle og forme det nye mennesket, fordi idrett krever disiplin og moral, men bygger også karakter og styrke. Dette stammer fra det gresk-romerske synet på idrett. Fotballen kan gi alt dette, men også enda mer gjennom å være et lagspill. Dermed fremmes det kollektive fremfor individenes ego. I tillegg er det en lagsport der man går ut i kamp mot et annet lag, og dette appellerer til den middelalderske krigerkulturen der man forsøker å bekjempe en motstander på slagmarken. Fotballbanen er riktignok en kamparena med mildere konsekvenser, men Fascist-Italia anså fotballkamper som en krig uten våpen. Fotballspillere ble derfor metaforisk brukt som soldater, og italienerne brukte fotballen til å fremme militær kampmoral blant den øvrige befolkningen.

Kroppsøvingssatsingen bør ses i sammenheng med det innenrikspolitiske målet om å utvikle og forme det nye mennesket. Idrett ble sett på som utviklende på individenes styrke og karakter, og det var viktig for regimet at italienerne er sterke nok til å håndtere de tøffe kravene som fascismen krever. Likevel utviklet tankegangen seg den siste halvdel av 1920-tallet og utover 1930-tallet, for da ble det viktigere å skape vinnere. Det kommer av at Fascist-Italias idrettssyn ble mer middelaldersk der man sammenlignet idrettsarenaen med krigføring. Etersom kroppsøvingssatsingen skapte en god base av italienere med talent for idrett, la den grunnlaget for toppidrettssatsingen i italiensk fotball slik at den kunne brukes til sportsvasking utover 1930-tallet. Ses det i sammenheng med at satsingen skapte sterke italienere som også kunne bidra militært ved en senere anledning, kan det sies at satsingen var vellykket opp mot regimets innenriks- og utenrikspolitiske målsettinger med kroppsøvingen i skolen.

Den storstilte satsingen på idrettsfasiliteter kan i høy grad anses som en suksess. Før fascistregimet gikk inn med vesentlige ressurser og sterke føringer, var det stor mangel på idrettsanlegg i Italia, men særlig i sør. I tillegg slet de med at anleggene ikke hadde standardiserte mål og var utilgjengelige for allmuen. Dette gjorde fascistene noe med ved å sette i gang en landsomfattende bygging av standardiserte og kostnadseffektive flerbruksanlegg. I tillegg var disse nye anleggene tilgjengelige for allmuen. Selv de største og mest spektakulære anleggene som var ment for toppidretten og propagandaformål, ble bygd

med hensyn til flerbruk og tilgjengelighet for folk flest. Selv om idrettsanleggene ikke ble bygd spesifikt for fotball, ble bortimot alle idrettsanleggene bygd med minst én fotballbane. Dermed ble også fotballbanemangelen tatt hånd om, og de hadde standardiserte banestørrelser. De største anleggene var såpass moderne og imponerende at de ble beundret utenfor egne landegrenser. Ses idrettsanleggsbyggingen i sammenheng med regimets innenriks- og utenrikspolitiske mål, er det tydelig at satsingen var en suksess. Innenriks utjevnet de forskjellene mellom nord og sør, og det var en rød tråd i hvordan anleggene skulle bygges. Dermed bidro idrettsfasilitetene til den italienske samlingen gjennom en felles italiensk stil som italienerne kunne identifisere seg med. I tillegg muliggjorde anleggene en storsatsing på idrett, deriblant fotball. Utenlands fikk anleggene positiv oppmerksomhet og bidro til å øke Fascist-Italias anseelse.

Omorganiseringen av italiensk fotball gjennom styringsdokumentet Carta di Viareggio fra 1926, var på mange måter et vellykket prosjekt. Styringsdokumentet etablerte en nasjonal serie og profesjonaliserte fotballen. Riktignok var ikke mottakelsen innenlands bare positiv, for omorganiseringen tvang naboklubber til å slå seg sammen til én større klubb, noe som ikke var populært. I tillegg ble utenlandske spillere forbudt, og det hindret utviklingen av italiensk fotball. Likevel førte dette til at oriundi-spillere – spillere fra et annet land med italienske aner – fikk innpass i italiensk klubbefotball og landslagsfotball, og kompenserte for noe av tapet. Endringene som fulgte med Carta di Viareggio, bidro til at italiensk fotball dominerte klubbefotballen og landslagsfotballen utover 1930-tallet, som igjen forsterket Fascist-Italias omdømme utad og nasjonalfølelsen innad. Til tross for at deler av Carta di Viareggio var mislikt, kan styringsdokumentet hovedsakelig omtales som en suksess.

Bologna FC er et eksempel på en klubb som dro nytte av fascistenes storsatsing, og de gjengjeldte tjenesten ved å gi Fascist-Italia anerkjennelse i Europa med sine oppsiktsvekkende resultater utenlands som Fascist-Italias klubbrepresentant på kontinentet. Med fascistiske Arpinati i spissen, sørget fascistregimet for at Bologna FC fikk et flott stadionanlegg i form av Stadio Littoriale, og kommunen tok på seg ansvaret med å dekke klubbens økonomiske underskudd. I tillegg subsidierte kommunen kampbilletter slik at folk møtte opp på kamp. Med denne støtten lå alt til rette for at Bologna FC kunne prestere på banen, og det gikk så langt at de dominerte klubbefotballen i Europa på 1930-tallet. I Italia ble klubben sett på som et slags landslag som representerte Fascist-Italia når de spilte utenlands, mens i Europa ble klubben sett på som Fascist-Italias representant ved å være den eneste italienske klubben som hevdet seg i europeiske klubbturneringer. Etersom Bologna FC leverte gode resultater, ga de Fascist-Italia positiv oppmerksomhet og var en effektiv del av sportsvaskingen deres.

Vertskapet av VM i fotball 1934 og satsingen på landslaget, kan også sies å ha vært vellykket sett opp mot fascistregimets innenriks- og utenrikspolitiske målsettinger. Under VM på hjemmebane, fremsto de som en moderne nasjon som bør bli anerkjent utad. Selve organiseringen var svært god, mens stadionanleggene og infrastrukturen rundt imponerte stort. Sportslig gikk det særdeles bra for det italienske landslaget, og de vant VM på hjemmebane og i Frankrike fire år etterpå. Dermed var verdensmesterskapene god reklame for Fascist-Italia. Riktignok var ikke oppmerksomheten utelukkende positiv, for noen tok avstand til Italias fascisme og var kritiske på grunn av dette. Likevel var Fascist-Italias oppmerksomhet gjennom fotballen stort sett positiv. Innenriks brukte regimet suksessen til å demonstrere hvor effektiv fascismen er når alle drar i samme retning. Derfor kan verdensmesterskapene og satsingen på landslaget kategoriseres som en suksess for regimet.

Totalt sett bør fascistregimets fotballsatsing regnes som vellykket, fordi det var en effektiv form for sportsvasking der de fikk renvasket noe av den ellers negative oppmerksomheten utad i forbindelse med fascismen som ideologi og Italia som diktatur. Dog var de ikke i nærheten av å bli kvitt all negativ oppmerksomhet rundt fascismen, men fotballen gjorde heller situasjonen bedre enn verre for Fascist-Italia.

4.0 Qatar

I dette kapittelet gjennomgås hvordan og hvorfor Qatar bruker og har brukt fotballen som et propagandamiddel i perioden 2003-2022. Det første delkapittelet benyttes til å gi en kort innføring i Qatars utgangspunkt, styreform, og politiske målsettinger. Dette vil gi et grunnlag for å forstå de politiske motivene bak Qatars fotballsatsing. Delkapittel to handler om Qatars hjemlige serie Qatars Stars League og hvordan den qatarske staten har brukt serien til å hente internasjonale fotballprofiler til Qatar for å forbedre qatarsk fotball, men også være ambassadører som fremmer Qatars interesser. I delkapittel tre vil jeg se på hvordan Qatar har satset på Aspire-akademiet, et statlig fotballakademi med mål om å speide etter og utvikle qatarske fotballspillere. Det fjerde delkapittelet handler om hvordan Qatar sponser og investerer i fotballklubber og turneringer gjennom statseide selskaper og fond. Delkapittel fem vil omhandle det mest velkjente eksempelet på Qatars involvering i fotball, nemlig fotball-VM i Qatar 2022. Til slutt vil jeg drøfte hvorvidt den qatarske sportsvaskingen og propagandaen er vellykket sett opp mot motivene deres.

4.1 *Politikk og demografi i Qatar*

Qatar ble relativt nylig et selvstendig land, og den «qatarske» identiteten skal visstnok ha vist seg først i 1950-årene da herskeren, sjeikene, handelsmennene og arbeiderne gikk sammen mot det britiske oljeselskapet BP. Først i 1971 ble de selvstendige fra det britiske protektoratet. Nå er Qatar et oljerikt, lite ørkenland med 2,6 millioner innbyggere, men bare rundt 10 % av disse er qatarske statsborgere. Resten er arbeidsinnvandrere fra omkringliggende land som India, Bangladesh og Nepal.¹²⁶ Styreformens deres er et monarki som blir styrt av emiren Sheikh Tamin bin Hamad, og landet beskrives av Daniel Brumberg – førsteamanuensis i statsvitenskap ved Georgetown University – som et «totalt» autokrati. Totale autokratier defineres av Brumberg som en stat med hegemoniske statlige institusjoner som forsøker å tie eller undertrykke rivaliserende politiske stemmer. Vi kan derfor påstå at monarkiet er autoritært. Likevel er dette totale autokratiet populært blant qatarske statsborgere. Ettersom det store flertallet av befolkningen er arbeidsinnvandrere uten politiske rettigheter, trenger emiren kun å blidgjøre den tiendedelen av befolkningen som har qatarsk statsborgerskap. I og med at de fleste qatarere eier eller investerer i virksomheter fremfor å ha ordinært lønnsarbeid, er det business-interessene deres som emiren først og fremst må ta hensyn til. Så lenge Qatar har mye oljepenger, er det ikke så vanskelig å blidgjøre befolkningen gjennom velferdsgoder og underholdning. Derimot kan det bli utfordrende den

¹²⁶ Lysa, 2021, s. 746–747.

dagen olja tar slutt. Derfor må Qatar ha en plan for fremtiden.¹²⁷

Planen går ut på å gi seg selv flere bein å stå på. Qatar har en nasjonal visjon om å bli en ledende global spiller i internasjonale relasjoner, og å være i stand til å opprettholde den høye levestandarden uten olje- og gassinntektene. Alt dette skal de klare innen 2030.¹²⁸ Nå som de har kapital fra petroleumsindustrien, investerer de tungt i infrastruktur og utdanning for å bli en moderne nasjon som på sikt blir uavhengig av olja, men de er også avhengig av å bygge gode relasjoner med omverden for å tiltrekke utenlandske investeringer. Dette gjør de gjennom merkevarebygging. Staten spytter inn store summer i internasjonale arrangementer og annen positiv reklame for Qatar, fordi de ønsker å gjøre det interessant for utenlandske turister og næringsdrivende å besøke og legge igjen penger i Qatar, samt underholde de qatarske borgerne. Fotball-VM 2022 i Qatar er et slikt arrangement og er en viktig del av strategien om å sette Qatar på kartet.¹²⁹

Qatars merkevarebygging er også en markant del av sikkerhetspolitikken deres. De er omringet av større og mektigere nasjoner, som de i tillegg har konfliktfylte forhold med. Saudi Arabia – deres argeste nabo – har femten ganger så mange innbyggere som Qatar, og arealer deres er 200 ganger større. I Midtøsten har Qatar den nest minste hæren med skarve 12 000 soldater. Qatar er derfor svært avhengig av USAs tilstedeværelse for å unngå militære konflikter med de mektigere naboene deres. Etersom Qatar praktisk talt har ingenting å stille opp med av militære krefter uten USAs støtte, forsøker de å finne andre måter å forsvare seg på. Qatars merkevarebygging har en sentral rolle her, for tanken deres er at terskelen for å angripe Qatar blir høyere hvis verdens øyne er rettet mot dem Qatar. Men de må klare å skape og opprettholde positive assosiasjoner dersom denne sikkerhetspolitikken skal virke. I juni 2017 så vi hvor sårbare Qatar kan være, for Saudi Arabia – som eneste land Qatar deler landegrense med – innførte en handelsblokade mot Qatar. Saudi Arabia fikk også Egypt, Bahrain og De Forente Arabiske Emirater med på blokaden. Kort tid etter gjorde Qatar noe som professor i politisk vitenskap – Danyel Reiche – kaller en genistrek: de kjøpte Neymar fra Barcelona for PSG. Rekordovergangen vekket oppsikt internasjonalt, og verdens øyne så mot Qatar. Dette mener Reiche bidro til å gi Qatar oppmerksomhet fra omverden, og fortellingen i media handlet om «stakkars Qatar» som ble rammet av en blokade. Denne oppmerksomheten kan ha bidratt til press utenfra mot Saudi Arabia om å oppheve

¹²⁷ Kamrava, 2015, s. 126–131.

¹²⁸ Kilgallen, 2013, s. 173.

¹²⁹ Reiche, 2014, s. 9.

blokaden.¹³⁰ Riktignok ble ikke blokaden opphevet før i januar 2021, men press utenfra var en hovedårsak til opphevelsen.¹³¹

Oppsummert er Qatar en liten og sårbar stat omringet av mektige naboer, men de er rike som følge av oljeinntekter. Disse oljeinntektene bruker Qatar på merkevarebygging for å gjøre seg mindre økonomisk avhengig av olja i fremtiden, samt redusere avhengigheten av USA i utenrikspolitikken. Gjennom å bygge opp merkevaren Qatar, søker de å skaffe seg handelspartnere som kan bidra til å opprettholde velstanden etter olja, men også å få et godt omdømme internasjonalt som gjør terskelen høyere for å være i konflikt med Qatar.

4.2 Qatar Stars League

Qatar Stars League er Qatars hjemlige toppdivisjon i fotball og ble startet opp i 1972, men det var først i 2008 at serien fikk sitt nåværende navn. Qatarske klubber er delvis statseid, og de får statlig støtte gjennom den qatarske fotballforeningen QFA.¹³² Å bedømme seriens nivå kan være en vanskelig øvelse, men vi kan fastslå at nivået er relativt høyt sett opp mot landets størrelse. Baserer vi oss på internasjonal suksess i asiatiske AFC Champions League, har qatarske klubber to titler og én andreplass. Qatar er dermed den sjuende sterkeste nasjonen i AFC Champions Leagues historie, rett bak Kina, verdens mest folkerike land.¹³³

I 2003/2004-sesongen skjedde det en drastisk endring i Qatars økonomiske satsing på den hjemlige serien. Qatars olympiske komité – QNOC – ga klubbene 2,2 millioner euro hver som de skulle bruke på stjernesigneringer.¹³⁴ Før 2003/2004-sesongen hadde qatarske klubber bare kjøpt spillere for totalt 2,5 millioner euro fra utlandet siden seriens oppstart i 1972, men etter vendingen i 2003/2004-sesongen økte overgangsutgiftene betraktelig (se tabell 1). I perioden 2003 til 2013 snittet Qatar Stars League på 20,59 millioner euro pr. år på spillerkjøp fra utlandet.¹³⁵ Hvert år brukte altså qatarske klubber nesten ti ganger så mye penger på overganger enn det de hadde brukt totalt før 2003. I den samme perioden økte overgangsmarkedet internasjonalt med 11,8 % i snitt hvert år.¹³⁶ Dersom overgangsmarkedet i Qatar hadde fulgt den samme trenden, ville qatarske klubber bare ha kjøpt spillere for totalt 4,58 millioner euro i 2012/2013-sesongen. Det er over 20 millioner euro mindre enn de faktisk kjøpte spillere for.

¹³⁰ Blaschke, 2019.

¹³¹ Gardner, 2021.

¹³² Lysa, 2021, s. 748.

¹³³ Fujioka, Halchuk og Stokkermans, 2021.

¹³⁴ Amara, 2005, s. 503.

¹³⁵ Chalabi, 2013.

¹³⁶ Ezzedine, 2020, s. 2.

Overganger til og fra Qatar Stars League 2003-2013 (i millioner euro)			
Sesong	Spillerkjøp	Spillersalg	Nettoforbruk
2003/2004	1,50	0,00	-1,50
2004/2005	2,18	0,77	-1,41
2005/2006	13,05	7,05	-6,00
2006/2007	5,63	0,00	-5,63
2007/2008	26,37	5,00	-21,37
2008/2009	45,60	7,25	-38,35
2009/2010	34,60	20,35	-14,25
2010/2011	26,25	0,00	-26,25
2011/2012	23,75	2,50	-21,25
2012(2013)	26,90	5,25	-21,65
Sum totalt:	205,83	48,17	-157,66
Gjennomsnitt pr. år:	20,58	4,82	-15,77

Tabell 1: Oversikt over overgangssummer inn og ut av Qatar fra 2003-2013. Data hentet fra: (Chalabi, 2013).

De økte overgangssommene i seg selv trenger ikke å være oppsiktsvekkende, for det internasjonale overgangsmarkedet har også økt i et radig tempo de siste 20 årene. Det bemerkelsesverdige her er heller å se på nettoforbruket, altså summen man får når man trekker spillerkjøpene fra spillersalgene. Her ser vi serien går 15,77 millioner euro i minus på spilleroverganger hvert år. Det betyr at klubbene henter spillere for mer enn de får gjennom spillersalg. Dermed må klubbene dekke underskuddet gjennom andre inntektskilder. De viktigste av disse inntektskildene er vanligvis tilskuertall, TV-rettigheter og sponsoravtaler.¹³⁷ Derfor vil jeg i de neste avsnittene forsøke å finne ut av hvordan klubbene henter inn penger fra disse inntektskildene som kompenserer for de økte kostnadene på overgangsmarkedet.

Problemet til de qatarske klubbene er at de nesten ikke har tilskuere, hvilket også vil gi negativt utslag på tilskuerinntektene. I 2013 var det for eksempel bare én tilskuer som møtte opp for å se toppoppgjøret mellom Al Gaharafa og Al Kharaitiyat. Dette problemet har de også i andre idretter. Under håndball-VM 2015 i Qatar måtte de fly inn spanske supportere som kunne heie på dem under mesterskapet. Også i fotballen forekommer dette i Qatar, og det er visstnok kjent blant arbeidsinnvandrere at det kan være lønnsomt å dra på kamp.¹³⁸ Dersom fenomenet er utbredt, er det ikke nok med at tilskuere ikke er en stor inntektskilde for qatarske klubber, men det kan i verste fall bli en utgiftspost! Derfor kan vi utelukke at økningen i overgangsaktivitet kommer som følge av høyere tilskuerinntekter.

¹³⁷ Jacobsen, Kringstad og Olsen, 2021, s. 2.

¹³⁸ Lysa, 2016, s. 7.

Den labre interessen blant lokalbefolkningen gir heller ingen grunn til å tro at TV-inntektene skal være noe bedre. Dessverre har jeg ikke vært i stand til å finne noen tall på hvor mye rettighetshaveren Al Kass betaler for rettighetene til å vise kampene fra Qatar Stars League, men det er likevel mulig å resonnerer seg frem til om det er sannsynlig at TV-inntekter er en god inntektskilde eller ei for de qatarske klubbene. Rettighetene for å vise Qatar Stars League eies for øyeblikket av Al Kass, og hos dem kan man strøomme alt av innholdet deres gratis uten noen form for geografisk begrensning.¹³⁹ En manglende interesse og gratis tilgang på TV-sendingene tyder på at inntektene er lave, hvilket også vil resultere i dårlige TV-avtaler for den qatarske serien. Likevel er det verdt å nevne at Al Kass eies av Qatar.¹⁴⁰ Derfor er Al Kass heller ikke avhengige av høye seertall dersom den qatarske staten dekker eventuelle underskudd. Det kan derfor hende at Qatar Stars League får bedre betalt for TV-avtalen enn den egentlig er verdt. Hvis så er tilfelle, kan dette være en måte for den qatarske staten å støtte den nasjonale serien økonomisk, men også øke interessen for serien gjennom å sende kampene gratis. Dersom Qatar lykkes med å øke interessen for Qatar Stars League, vil de qatarske klubbene også ha et bedre utgangspunkt til å styrke økonomien på sikt. Derfor kan statlig støtte av serien gjennom TV-rettighetene være en god strategi for å løfte qatarsk klubbefotball.

Sponsorinntektene bør også være lave når interessen for serien og klubbene ikke er så stor. Likevel kan inntektene være brukbare, for nesten samtlige klubber har sponsorer som på et eller annet vis er koblet til den qatarske staten, enten i form av direkte statseide selskaper som Qatar Airways, eller andre selskaper som har tette koblinger til den qatarske staten. Et slikt eksempel er sponsoren til Al-Duhail som kom på 2. plass i sesongen 2020/2021. Hovedsponsoren deres er banken Masraf Al Rayan.¹⁴¹ Styrelederen deres er Qatars handels- og industriminister Mohammed bin Hamad bin Qassim Al-Abdullah Al-Thani, også er han i familie med emiren Tamin bin Hamad Al Thani.¹⁴² Dermed er det ikke utenkelig at sponsorene er påvirket av statlige føringer når det kommer til hvordan klubbene skal sponses. Disse tette koblingene mellom sponsorene og staten gjør det for eksempel mulig for staten å støtte klubbene økonomisk gjennom sponsoravtaler, og kan derfor være en alternativ måte for staten å løfte klubbefotballen på.

Dersom inntektene fra postene over ikke strekker til, kan staten også sprøyte penger

¹³⁹ Qatar Stars League, 2022.

¹⁴⁰ Dun & Bradstreet, 2022.

¹⁴¹ Al-Duhail Sports Club, 2018.

¹⁴² Qatar Financial Centre, 2022.

inn direkte, for klubbene er delvis statseide. Dette kan vi kalle for økonomisk doping, altså at klubbene får kunstig mye penger å rutte med sammenlignet med den faktiske inntjeningen sin. Finansieringen fra stat til klubb foregår gjennom den qatarske fotballforeningen QFA.¹⁴³ Om ikke koblingene mellom stat og klubb er tydelige nok fra før av, blir de enda tettere dersom vi ser på hvem som er klubbpresidenter eller tilhører andre deler av styret. De fleste klubbpresidentene er en del av emirens familie, mens andre medlemmer ofte har en ministerpost eller lignende. Al-Sadd – den største og mest suksessrike klubben i Qatar – er et eksempel på dette. Klubbpresidenten Mohammed Bin Khalifa Al-Thani tilhører emirfamilien, mens klubbvisepresidenten Nasser Bin Mobarak Al Ali er medlem av den nasjonale lovgivende forsamlingen Shurarådet.¹⁴⁴ Ettersom den qatarske staten er interessert i å bruke fotballen som merkevarebygging, har de blant annet som mål at klubbenes prestasjoner internasjonalt og det generelle nivået på den qatarske serien skal sette Qatar i godt lys. Når koblingene mellom klubb og stat er så tette, gir det mening at Qatar bruker muligheten til å subsidiere klubbene slik at de har økonomiske muskler til å heve nivået sitt, og dermed også heve seriekvaliteten.

Tilskuddene fra staten har qatarske klubber kunnet bruke til å signere stjernespillere fra de største europeiske seriene. Av de første storsigneringene etter at QNOC ga hver klubb millioner å handle for i 2003, var Gabriel Batistuta, Pep Guardiola, Frank de Boer og Marcel Desailly de mest kjente navnene som ble hentet av qatarske klubber.¹⁴⁵ Mye tyder på at storsatsingen fortsetter, for i 2015 gikk Barcelona-legenden Xavi til Al-Sadd og spilte der i fire år, for så å ta styringen som manager i 2019 frem til han ble trener for Barcelona høsten 2021. I løpet av sommervinduet 2021, hentet qatarske klubber to spillere fra Premier League, den desidert rikeste og muligens beste serien i verden. Da dro Toby Alderweireld fra Tottenham til Al-Duhail SC og James Rodriguez fra Everton til Al-Rayyan SC.¹⁴⁶ Slike stjernesigneringer ville ikke vært mulig uten den qatarske statens økonomiske doping av egne klubber.

Oppsummert bruker Qatar sin egen serie som en del av merkevarebyggingen sin. Gjennom økonomisk doping søker de å øke kvaliteten på serien, noe de håper gjør serien mer attraktiv for innbyggerne i Qatar. Ettersom de sliter med tilskuertall, har de også et ønske om at stjernesigneringene fra europeiske toppserier vil øke interessen, noe som i så fall vil sette

¹⁴³ Lysa, 2021, s. 748.

¹⁴⁴ Al-Sadd Sports Club, 2022.

¹⁴⁵ Rajan, 2021.

¹⁴⁶ Zaidi, 2021.

Qatar i et godt lys. En viktig del av strategien om å øke interessen for serien, er blant annet å vise kampene gratis på Al Kass sine plattformer. Qatarske klubber konkurrerer også internasjonalt, blant annet i AFC Champions League. Her har de qatarske klubbene virkelig hevdet seg de siste 20 årene, og Qatar Stars League er blant Asias sterkeste serier om man tar utgangspunkt i klubbenes prestasjoner i AFC Champions League, noe som er naturstridig med tanke på Qatars bemerkelsesverdige lave innbyggertall sett opp mot andre asiatiske nasjoner.

4.3 Aspire-akademiet

Aspire-akademiet er et massivt talentsatsingsprogram som Qatar har satt i gang innenfor flere idretter, men først og fremst fotball. Akademiet ble opprettet av sjeiken Jassim bin Hamad Al Thani, sønnen av tidligere emir Hamad bin Klahlifa Al Thani. I utgangspunktet skulle Jassim følge farens fotspor og arve emirtittelen den dagen Hamad skulle gå av som emir, men Jassim var ikke interessert i å styre landet. Han ville heller involvere seg i fotballen, noe han var lidenskapelig opptatt av. Dermed sa han fra seg retten til tronen i 2003 for å følge fotballdrømmen sin. Den lidenskapelige fotballinteressen deler Jassim med mange qatarere, men den qatarske interessen begrenser seg ofte til europeisk fotball på TV. Fotballen innad i Qatar var i 2003 ganske begredelig, og de hadde ikke noe landslag å snakke om. Dette ville Jassim gjøre noe med. Det ultimate målet hans er å ha et landslag som kan konkurrere med de beste landslagene i verden, og på den måten gi god reklame for Qatar.¹⁴⁷

For å nå målet om å ha et konkurransedyktig landslag, er Qatar avhengig av gode spillere. Gode spillere kommer ikke av seg selv, så Jassim skjønnte at noe måtte gjøres dersom Qatar skulle nå det ambisiøse målet. Løsningen Jassim kom fram til er det statsfinansierte Aspire-akademiet, et akademi med oppstart i 2005 der Qatar samler de beste talentene i landet i aldersgruppen 13-18 år. Akademier er omfattende og involverer seg i store deler av spillernes liv. Spillerne bor på internat som er i treningsanlegget. De får alle måltider servert, og utdanningen står Aspire for selv gjennom et utdanningsprogram tilpasset fotballsatsingen. En viktig del av utdanningen hos Aspire er en mer omfattende engelskundervisning sammenlignet med andre qatarske skoler. Ettersom spillerne har ambisjoner om å lykkes ute i Europa, er det vesentlig at de mestrer engelsk for å fungere i en europeisk klubbhverdag. Ellers får spillerne personlig oppfølging og karriereveiledning slik at spillerne står bedre rustet for å spille profesjonelt den dagen det er aktuelt. Fasilitetene – både sportslige og utenomsportslige – er av ypperste verdensklasse. Aspire henter også anerkjente

¹⁴⁷ Abbot, 2018, s. 85–87.

ungdomstrenere fra de beste akademiene i Europa.¹⁴⁸ Alt er tilrettelagt for at spillerne kan utvikle seg til å bli spillere av høy internasjonal klasse.

Akademiets omfang er likevel vanskelig å ta inn over seg uten å sette det i perspektiv. Hvis vi ser på akademiets hovedsete i Doha, er det ingen andre idrettskomplekser i verden som kan måle seg. Hovedbygningen er en kuppel bestående av 7000 tonn stål – altså mer enn i det ikoniske Eiffeltårnet i Paris. Kuppelen rommer 290 000 kvadratmeter gulvflate med et svømmebasseng i olympisk størrelse, elleve tennisbaner, en fotballbane, løpebane og mange andre idrettsfasiliteter. Komplekset består også av to 5-stjerners hotell, idrettsvitenskapelig sykehus, et 40 000-seters stadion, et luksuskjøpesenter og seks utendørs fotballbaner. Kostnaden skal ha vært på rundt 1,3 milliarder dollar, omtrent dobbelt så mye som Premier League-klubben Arsenals Emirates Stadium.¹⁴⁹

Når fasilitetene er på plass, gjenstår jobben med å utvikle fremtidens qatarske landslagsspillere. Hovedansvaret for spillerutviklingen gikk til Andreas Bleicher, tidligere direktør ved det tyske sportsuniversitetet i Köln. En av de første oppgavene hans var å kartlegge fotballspillerne i Qatars yngre aldersklasser. Etersom det bare var 2000 registrerte fotballspillere i landet, kunne de faktisk samle inn samtlige spillere for å evaluere nivået deres. Ikke overraskende klarte Bleicher bare å finne noen få spillere som hadde potensiale til å bli brukbare landslagsspillere, men det er ikke et godt nok utgangspunkt for å utvikle et helt landslag som på sikt kan konkurrere med de store fotballnasjonene. For det første var ikke talentene store nok til at det var realistisk at noen av dem skulle bli internasjonale toppspillere. For det andre var det heller ikke mange nok på et brukbart nivå til å danne en sterk treningsgruppe som utfordrer og løfter hverandre til nye høyder. For å kompensere for manglende bredde i treningsgruppa, inviterte Aspire-akademiet diverse ungdomslag fra klubber som Ajax og Arsenal til treningskamper, men enkeltkamper er ikke nok til å kompensere for en stabilt god treningshverdag.¹⁵⁰ Til tross for Qatars utømmelige pengesekk og verdens beste fasiliteter, blir den qatarske spillergruppa for tynn til å ha et realistisk håp om å utvikle gode nok spillere til et konkurransedyktig landslag.

Utfordringen med den tynne treningsgruppa klarte Bleicher likevel å overvinne gjennom å gjøre det Qatar ellers har gjort når det har vært mangel på folk, nemlig å hente folk fra andre land. Fremmedarbeidere er ikke fremmed for Qatar, så hvorfor ikke gjøre noe lignende og hente spillere utenlands som kan trene med de qatarske spillerne? Etersom det

¹⁴⁸ Kilgallen, 2013, s. 183–191.

¹⁴⁹ Abbot, 2018, s. 79.

¹⁵⁰ Abbot, 2018, s. 87–88.

afrikanske spillermarkedet regnes som det spillermarkedet med det høyeste ubenyttede potensialet, valgte de å sette i gang et spillersøk der. I Afrika er det mange som spiller fotball, men de færreste får muligheten til å satse. Den situasjonen ønsker Qatar å utnytte til sin fordel. Aspire sendte 6000 speidere til Afrika for å evaluere 500 000 gutter fordelt på 700 fattige regioner i landene Algerie, Kamerun, Kenya, Ghana, Sør-Afrika, Senegal og Nigeria. De tre beste fra hvert land ble flydd inn til Doha for å være med på en treningsleir over fire uker, og de beste av disse ble værende i Aspire-akademiet og sikret livene sine økonomisk.¹⁵¹ Slik fylte de opp treningsgruppa med kvalitetsspillere, og de qatarske spillerne fikk endelig ordentlig matching i treningshverdagen

Joseph Colomer – mannen som oppdaget Messi – fikk hovedansvaret for talentrekrutteringen fra Afrika. Ved å ansette en av verdens beste talentspeidere til å lede verdens største speideroppdrag, er det ikke rart de oppdaget eksepsjonelle fotballtalenter. Spillerne de hentet var rett og slett så gode at de slo alt som var av jevnaldrende lag når de deltok i ulike internasjonale turneringer på vegne av Aspire-akademiet. For eksempel måtte FC Barcelona alltid stille med et lag som var eldre enn Aspire-akademiets lag for at kampene skulle være jevnspilte.¹⁵²

Etter hvert som de innså hvor skyhøyt nivå de afrikanske talentene i Aspire-akademiet holdt, er det ikke utenkelig at Bleicher og Aspire-akademiet så på muligheten for å utvikle noen av disse utenlandske talentene til å bli fremtidige qatarske landslagsspillere. Tross alt skal Qatar i 2004 ha tilbudt tre brasilianske spillere millionbeløp for å spille for Qatar i VM 2006, så de har vært inne på tanken tidligere.¹⁵³ Forsøket mislyktes når FIFA fant ut av det, så FIFA strammet inn reglene for hva som skal til for å være tilgjengelig for et landslag du ikke hadde statsborgerskap hos opprinnelig. Nå krever FIFA at spillere fra andre nasjoner enten bor i Qatar i minst fem år i alderen 10-18, eller minst fem år etter fylte 18 år. I tillegg må det sannsynliggjøres at spilleren ikke flyttet med hensikt om å spille for landet spilleren flyttet til.¹⁵⁴ Ettersom Aspire-akademiet henter gutter fra Afrika når de er 13 år gamle, rekker de å bo i Qatar lenge nok til å søke om å spille for Qatar fremfor hjemnasjonen. På det nåværende landslaget er sudanske Al Moez Ali og irakiske Bassam Al Rawi eksempler på dette. De ble hentet til Aspire-akademiet innen de var 13 år, og bodde i Qatar lenge nok til å bli *naturaliserte* statsborgere etter FIFAs krav.¹⁵⁵ Å være naturalisert betyr at man har bodd lenge

¹⁵¹ Blake og Calvert, 2015, s. 19–20.

¹⁵² Abbot, 2018, s. 152–153.

¹⁵³ BBC Sport, 2004.

¹⁵⁴ FIFA, 2021b, s. 23–25.

¹⁵⁵ Mulwenney og Cornwell, 2019.

nok i et annet land til å få statsborgerskap i det landet.

Selv om Ali og Rawi har bodd lenge nok i Qatar til at FIFA tillater qatarsk landslagsspill under forutsetning om at de har qatarsk statsborgerskap, tilfredsstill de egentlig ikke Qatars egne krav. Ifølge paragraf 2 i lov nr. 38 fra 2005 om ervervelse av qatarsk statsborgerskap, må søkeren ha bodd sammenhengende i Qatar i minst 25 år.¹⁵⁶ Likevel har både Ali og Rawi klart å skaffe qatarsk statsborgerskap uten å ha bodd så lenge i Qatar. Det som sannsynligvis har skjedd her, er at paragraf 6 i samme lovteksten ble iverksatt. Den sier at emiren kan gi statsborgerskap til personer med spesielle egenskaper eller ferdigheter som er av stor verdi for Qatar.¹⁵⁷ Etersom det sannsynligvis var denne paragrafen som gjaldt for både Ali og Rawi, sier det noe om hvor høyt fotball prioriteres av den qatarske staten når utenlandske fotballspillere får statsborgerskap på særskilt grunnlag. Det kan også tyde på at Aspire-akademiet til dels brukes til å utvikle utenlandske spillere som skal bli qatarske landslagsspillere, i tillegg til hovedmålet om å utvikle qatarere til konkurransedyktige landslagsspillere.

Ifølge Bleicher og Aspire stemmer det ikke at akademiet brukes til å utvikle og naturalisere utenlandske spillere som skal spille for det qatarske landslaget. De hevder det ikke er noe de aktivt går inn for, men at det er opp til spillerne selv om de vil bli qatarske statsborgere og spille for Qatar.¹⁵⁸ Riktignok kan de ikke si at de faktisk etterstreber å naturalisere disse utenlandske talentene, for det ville vært en stor ripe i lakken for omdømmet deres nå som de snart skal arrangere fotball-VM på hjemmebane i 2022. Det ville fort blitt oppfattet som juks, og det blir ikke bedre av at det anses som moralsk forkastelig å stjele spillere fra fattige afrikanske land. Selv om Qatar hevder de ikke går inn for å naturalisere spillerne, vil jeg likevel argumentere for at de aktivt naturaliserer spillere når de gir ut statsborgerskap på særskilt grunnlag slik at de kan spille for det qatarske landslaget. Til deres forsvar er det ikke mange fotballspillere de har naturalisert, men med hele verdens øyne rettet mot dem før VM på hjemmebane, ville det tatt seg dårlig ut om store deler av laget besto av utenlandske spillere.

Hovedmålet med Aspire-akademiet var som sagt å gjøre det qatarske landslaget konkurransedyktig, men det ser ut til at de bare har lykket delvis med dette hittil. FIFA-rankingen kan brukes til å bedømme dette, for det er en rangering av alle verdens land som er

¹⁵⁶ Qatar Legal Portal, 2005, s. 1.

¹⁵⁷ Qatar Legal Portal, 2005, s. 2.

¹⁵⁸ Abbot, 2018, s. 110.

anerkjent av FIFA, og rangeringen har eksistert i lang tid.¹⁵⁹ Her ser vi at Qatar har klatret fra 65. plass til 51. plass i perioden 2005-2022.¹⁶⁰ Med andre ord er det ingen stor forbedring, men til å være en så liten nasjon, har Qatar et konkurransedyktig landslag. Til sammenligning er Norge med 20 ganger flere spilleberettigede spillere kun ti plasser foran på en 41. plass. Det gjenstår å se om Qatar er gode nok til å bite godt fra seg i det kommende verdensmesterskapet på hjemmebane vinteren 2022, men enn så lenge er det lite sannsynlig.

Aspire-akademiet brukes også som et senter for idrettsvitenskap der Qatar er vertskap for konferanser og andre fora, og de bidrar også med egen forskning. Målet for Qatar er å være i en posisjon der de er verdensledende på idrettsvitenskap og hvordan man arrangerer store idrettsarrangementer. Gjennom arbeidet – kombinert med den store satsingen på utdanning i akademiet – ønsker de å fremstå som en god verdensborger som er samarbeidsvillig og en positiv bidragsyter i verdenssamfunnet.¹⁶¹ Dette er igjen positivt for merkevaren Qatar.

Kort sagt er Aspire-akademiet en storsatsing på fotball, men også andre idretter. Det hele ble satt i gang av den tidligere tronarvingen Jassim, og han hadde som mål å bygge et landslag som kan konkurrere med de beste nasjonene, noe som er svært ambisiøst med tanke på Qatars demografiske og geografiske forutsetninger. Først og fremst skal de utvikle qatarske spillere, men for å danne en konkurransedyktig treningsgruppe henter de spillere fra utlandet. Flesteparten er fra afrikanske nasjoner. Aspire henter 13 år gamle guttespillere, akkurat unge nok til at de rekker å bli naturaliserte i henhold til FIFAs regler om representasjon for andre nasjoner. Qatar gir også ut statsborgerskap til fotballspillere på særskilt grunnlag. Disse to faktorene antyder at Qatar også bruker akademiet til å utvikle utenlandske spillere som kan spille for det qatarske landslaget. Hvorvidt satsingen gir resultater når VM skal arrangeres på hjemmebane i 2022, vet vi ennå ikke. Men om de slår fra seg og får hederlige resultater mot langt større fotballnasjoner i et verdensmesterskap på hjemmebane, vil det være en merkverdig triumf for merkevaren Qatar. I det minste har Aspire-akademiet bidratt til en viss sportslig forbedring sammenlignet med hvordan landslaget var før akademiet ble satt i drift. Aspire-akademiet brukes også som et samlingspunkt for vitenskap om idrett og idrettsarrangementer, noe som er en viktig del av Qatars omdømmebygging. Slik søker de å bli oppfattet som et samarbeidsvillig land man kan drive kunnskapsutveksling og annet internasjonalt samarbeid med.

¹⁵⁹ Kelly, 2017.

¹⁶⁰ FIFA, 2022.

¹⁶¹ Grix, Brannagan og Lee, 2019, s. 103.

4.4 Eierskap og sponsing av utenlandske fotballklubber

Qatar både eier og sponsorer flere europeiske fotballklubber. Klubbene i Europa som Qatar eier gjennom Qatar Sports Investments (QSI) er KAS Eupen i belgiske Pro League og Paris Saint-Germain FC (PSG) i franske Ligue 1.¹⁶² Siden 2011 har Qatar også sponset flere europeiske storklubber. Til å begynne med sponset Qatar ulike klubber gjennom statseide Qatar Foundation, men senere tok det statlige flyselskapet Qatar Airways over stafettpinne med å sponse storklubber på vegne av den qatarske staten.¹⁶³ Blant de europeiske storklubbene på Qatars nåværende og tidligere sponsorliste, finner vi FC Barcelona og FC Bayern München.¹⁶⁴ I de neste avsnittene vil jeg undersøke hvordan eierskapene og sponsoravtalene ble til for å finne ut av hva som kan ha vært motivene bak de ulike avtalene, for så å se dette opp mot den overordnede merkevarebyggingstrategien Qatar jobber for. Først ser jeg på klubeierskapene deres, før jeg deretter retter søkelyset mot de øvrige sponsoravtalene. Diskusjonen rundt hvordan avtalene bidrar til Qatars merkevarebygging tas til slutt i dette delkapittelet.

Oppkjøpet av daværende andredivisjonsklubben KAS Eupen i Belgia i 2012 for skarve 4 millioner euro skiller seg kraftig ut fra andre klubber Qatar assosierer seg med i Europa. Mens klubber som PSG, FC Bayern München og FC Barcelona er gigantiske toppklubber fra noen av Europas største byer, er KAS Eupen fra den lille byen Eupen like ved grensa til Tyskland. Eupen har i underkant av 20 000 innbyggere, og klubbens – til sammenligning – stusselige tilværelse i belgisk andredivisjon står i stor kontrast til de andre overnevnte klubbene.¹⁶⁵ Dermed er det naturlig å stille spørsmålet: Hvorfor valgte Qatar å kjøpe opp den vesle klubben KAS Eupen?

For å få svaret på hvorfor Qatar kjøpte KAS Eupen, må vi tilbake til Aspire-akademiet og deres utfordringer. Akademiet var lagt godt til rette for å utvikle spillerne sine fra de var 13 til 18 år, men videre utvikling derfra er avhengig av at spillerne får spilt seniorfotball på et ålreit nivå, og gjerne i Europa slik at det er enklere å selge spillerne videre når de er klare for det. Problemet var at europeiske klubber hadde en ganske lunken interesse for disse spillerne fra Aspire-akademiet, fordi de ikke hadde erfaring fra seniorfotball i Europa fra før av. I tillegg var det ingen garanti for at disse spillerne ville bli satset på dersom de i det hele tatt ble snappet opp. Derfor begynte Colomer og andre sentrale lederskikkelser i Aspire-akademiet å

¹⁶² Thani og Heenan, 2017, s. 1016–1019.

¹⁶³ Chanavat, 2017, s. 4.

¹⁶⁴ Chadwick, Widdop og Burton, 2020, s. 7, 12.

¹⁶⁵ Abbot, 2018, s. 207.

diskutere muligheten for å kjøpe opp en europeisk klubb de kunne sende spillerne sine til, for da kunne de ha full kontroll over spillernes videre utvikling. Det tok ikke lang tid før de klarte å overbevise Jassim, og da gikk finansieringen raskt i orden.¹⁶⁶

Det neste steget var å finne rett klubb. Et vesentlig kriterium er at reglene for bruk av ikke-europeiske spillere er liberale, for det er ikke noe vits i å kjøpe en klubb der de ikke får brukt de afrikanske og qatarske spillerne sine. Dette utelukker mange av de store europeiske fotballnasjonene, men Belgia er et land som har relativt snille regler med tanke på bruken av ikke-europeiske spillere. En annen fordel med Belgia er at de fleste mestrer fransk, noe som kommer godt med for mange av de franskspråklige afrikanske spillerne fra Aspire-akademiet. Ettersom spillerne ikke lenger skulle bo på internat når de skulle begynne i den nye klubben, var det også et poeng å finne en klubb som holder til på en mindre plass et godt stykke unna storbyene, for de var redde for at spillerne skulle bli forstyrret av ulike distraksjoner som storbyene tilbyr. Når KAS Eupen var på randen av konkurs i 2012, så Qatar og Aspire-akademiet muligheter. KAS Eupen var en klubb som nylig hadde vært oppe i Pro League – den øverste divisjonen – noe som hadde tvunget dem til å oppgradere stadion til seriens minimumskrav på 8000 seter. I 2012 var klubben tilbake på nest øverste nivå, men klubben hadde potensiale til å rykke opp til den øverste divisjonen og bli der med litt økonomisk hjelp.¹⁶⁷ Det lovende potensialet, klubbens tilholdssted i en liten by og at klubben var på tilbud pga. skakkjørt økonomi, gjorde KAS Eupen til en gunstig klubb for Qatar og Aspire-akademiet. De kunne bruke klubben som en utviklingsarena, og ved hjelp av Aspire-akademiets spillere kunne klubben rykke opp til den øverste divisjonen i 2016/2017-sesongen, og med det skaffe seg en enda bedre utviklingsarena. Der har de etablert seg.¹⁶⁸ Dermed lyktes Qatar og Aspire-akademiet med å gi spillerne sine en god utviklingsarena på europeisk jord.

Oppkjøpet av PSG i 2010 var det langt mer prestisje i, men det var også en del av et høyt politisk spill for å vinne kampen om å arrangere fotball-VM 2022. Landene Qatar kjempet mot i kampen om å få lov til å arrangere fotball-VM i 2022 var Australia, Japan, Sør-Korea og USA.¹⁶⁹ Dette er land med langt bedre forutsetninger for å kunne arrangere slike mega-arrangementer med store folkemengder. I tillegg har disse landene et bedre egnet klima for fotball enn Qatar. Likevel var det Qatar som skjønte at det først og fremst handlet om å

¹⁶⁶ Abbot, 2018, s. 208.

¹⁶⁷ Abbot, 2018, s. 209–210

¹⁶⁸ Sandnes, 2022.

¹⁶⁹ McDonald, 2010.

vinne et flertall av stemmene fra FIFA-rådet, ikke nødvendigvis å ha det beste budet. For å vinne må landene overbevise et flertall av representantene i rådet om at en stemme for deres kandidatur ville gagne dem selv og eget land. Det var her Qatar så muligheter med et eventuelt oppkjøp av PSG.

Før oppkjøpet slet både PSG og den nasjonale toppdivisjonen Ligue 1 økonomisk. PSG gikk for eksempel 20 millioner euro i underskudd hvert år. PSG og Ligue 1 hadde derfor ikke sjans til å konkurrere med noen av de andre såkalte «topp 5-ligaene». I tillegg til Ligue 1 er også Premier League, La Liga, Bundesliga og Serie A blant disse topp 5-ligaene. Her innså Qatar at de har noe PSG og den franske serien mangler, nemlig penger. Dette kunne Qatar utnytte for å vinne Michel Platini's franske stemme i FIFA-rådet. Dermed tok daværende sjeik – nåværende emir – Tamim bin Hamad Al Thani kontakt med den daværende franske presidenten Nicolas Sarkozy for å arrangere et møte angående dette. Ifølge det franske fotballmagasinet *France Football* skal de der ha blitt enige om at Qatar gjennom investeringsfondet QSI kjøper PSG for 50 millioner euro, også oppretter det statseide qatarske TV-selskapet Al Jazeera en ny kanal med navnet beIN Sport som skulle betale 150 millioner euro for TV-rettighetene til Ligue 1 frem til 2016.¹⁷⁰

Til slutt vant Qatar kampen om å arrangere fotball-VM i 2022, blant annet ved hjelp av Platini's og Frankrikes stemme. Det er fortsatt ingen som har klart å bevise at det var en sammenheng mellom Qatars investeringer i fransk fotball og stemmen på Qatars VM-bud, men den avgåtte FIFA-presidenten Sepp Blatter hevder Platini i utgangspunktet ville stemme på USA, men så skal han ha skiftet mening rett før avstemningen etter press fra den franske presidenten. I november 2021 ble begge tiltalt for bedrageri av sveitsiske påtalemyndigheter, så mye tyder på at siste ordet ikke er sagt i denne saken.¹⁷¹ Men siden det fortsatt ser ut til at Qatar får lov til å arrangere fotball-VM i 2022 etter å ha vunnet den franske stemmen i FIFA-rådet, kan vi konkludere med at det qatarske oppkjøpet av PSG var vellykket i første omgang.

Men Qatar hadde også ambisjoner om å bruke den nyervervede klubben som en omdømmebyggingsmaskin. Dersom en klubb eid av Qatar opplever betydelig suksess i en stor europeisk liga og i europeiske sluttspill, håper de qatarske lederne at det vil gi positiv oppmerksomhet rettet mot Qatar. Denne positive oppmerksomheten ønsker de å bruke til å skaffe mer innflytelse på den internasjonale politiske arenaen.¹⁷² På mange måter forsøker Qatar å gjøre PSG til Qatars representant i europeisk klubbefotball, men hvorfor valgte Qatar å

¹⁷⁰ Blake og Calvert, 2015, s. 162–164.

¹⁷¹ BBC News, 2021.

¹⁷² Brannagan og Giulianotti, 2014, s. 708.

satse på PSG fremfor andre mer suksessrike franske klubber? Tradisjonelt sett er både Olympique Marseille og Olympique Lyonnais mer suksessrike i nyere tid før den qatarske overtakelsen av PSG i 2010. Derfor må det være andre faktorer som gjorde PSG mer interessant. Her kan svaret ligge i PSGs tilholdssted i den verdenskjente og legendariske metropolen Paris. PSG regnes som den eneste reelle fotballmerkevaren i Paris – en by med en ikonisk status i hele verden. Paris er på mange måter symbolet på seier, et symbol og en merkelapp Qatar ønsker å feste på klubben PSG.¹⁷³ Qatar anser dermed klubbens tilholdssted som en viktig forutsetning dersom de skal få en global følgerskare, men også for å tiltrekke de største fotballstjernene og trenerne som kan vinne troféer både innenlands og på kontinentet.

Ikke bare er merkevarebygging et viktig mål for Qatar i forbindelse med eierskapet av PSG, men merkevarebygging er også et virkemiddel for PSG på veien mot sportslig suksess. Her er de inspirert av strategien Real Madrid brukte i perioden 2000-2006. Denne perioden ble i Real Madrids historie kalt *galáctico-æraen*. Strategien gikk ut på å ha en stamme med rutinerte storspillere, for så å krydre troppen med spillere som til enhver tid regnes som de beste i verden. Økonomisk har denne strategien ofte gitt suksess, men sportslige prestasjoner svarer ikke alltid til forventningene.¹⁷⁴

Til å begynne med var det vanskelig for PSG å tiltrekke seg de beste spillerne, for de kunne ikke konkurrere med prestisjen til klubber som Real Madrid og FC Barcelona når de skulle signere spillere. Dette gjør galacticó-strategien vanskelig å gjennomføre. Dermed måtte de hente spillere som var på hylla rett under. Den beste PSG hentet av disse var Zlatan Ibrahimović i 2012. Han hadde relativt nylig vært i FC Barcelona, men der lyktes han ikke helt. Likevel var han fortsatt regnet som en av verdens beste spisser, så det var en bragd av PSG å tiltrekke seg en spiller av hans kaliber. For å forsterke merkevaren PSG ytterligere, signerte de i 2013 David Beckham, muligens fotballens største merkevare på det tidspunktet.¹⁷⁵ Til tross for at han ikke lenger ble omtalt blant verdens beste spillere, vil kjøpet av en spiller med Beckhams status skaffe PSG mye positiv oppmerksomhet. Dette vil igjen gjøre det mer attraktivt for andre stjernespillere å ta turen til Paris for å spille for PSG ved en senere anledning.

Anledningen til å signere en skikkelig verdensstjerne – som i tillegg var regnet som en av verdens aller beste spillere – kom i 2017 da PSG signerte Neymar for svimlende 222

¹⁷³ Chanavat, 2017, s. 5.

¹⁷⁴ Chanavat, s. 8.

¹⁷⁵ Chanavat, 2017, s. 8.

millioner euro fra FC Barcelona.¹⁷⁶ Overgangssummen er oppsiktsvekkende i seg selv, og den blir ikke mindre merkverdig når den også er over dobbelt så høy som den forrige overgangsrekorden i fotballhistorien, og den var fra året før. Den gamle overgangsrekorden slo en tre år gammel rekord, og det var med skarve fire millioner euro.¹⁷⁷ Vi kan dermed påstå at overgangssummen for Neymar er kunstig høy, og det ville ikke vært mulig uten den kunstige pengestrømmen fra Qatar. Men dette var en viktig signering i Qatars øyne, for overgangen signaliserte at PSG for alvor hadde etablert seg blant de største klubbene i klubbhierarkiet. I tillegg viser PSG at de har en klar ambisjon om å vinne Champions League – den største klubbturneringen i verden. I Qatars øyne vil de først bli anerkjent for jobben de har gjort med PSG når de har vunnet Champions League, men de har fortsatt til gode å gjøre nettopp det.¹⁷⁸ Nærmest var de i 2020 da de tapte finalen mot FC Bayern München med stillingen 0-1.¹⁷⁹ Siden har de også hentet Lionel Messi – av mange anerkjent som verdens beste fotballspiller.¹⁸⁰ Hvorvidt det er nok til å endelig vinne den gjeveste klubbturneringen i fotballverden, gjenstår å se. Om ikke annet har Qatar lyktes med å skaffe mye omtale gjennom PSGs profilerte signeringer og sportslige prestasjoner i både inn- og utland, men de lengter fortsatt etter Champions League-troféet.

Går vi over til Qatars sponning av europeiske klubber de ikke eier, er sponsoravtalen med FC Barcelona i sesongene 2010/2011-2015/2016 den mest oppsiktsvekkende. Totalt skal Qatar gjennom QSI ha sponset FC Barcelona med 171 millioner euro i løpet av disse seks sesongene.¹⁸¹ Til tross for at gjennomsnittssummen på nesten 30 millioner euro i året er den største sponsoravtalen i fotballverden på denne tiden, er det ikke størrelsen som er mest oppsiktsvekkende. Etersom FC Barcelona hevder de selv er *Mes que en club* – mer enn en klubb – hadde de blant annet et prinsipp om at de ikke ville selge sjela si gjennom å ha en draktsponsor. Dette endret seg i 2006 da UNICEF prydet fraktene deres frem til 2010. Likevel kunne de fortsatt hevde at de var mer enn en klubb, fordi de opprettholder en viss moral ved å ha en veldedighetsorganisasjon på draktene deres. Ikke nok med det, men FC Barcelona betalte UNICEF 1,5 millioner euro i året for å vise logoen deres på draktene sine.¹⁸² Slik viste FC Barcelona at de står for gode verdier som nestekjærighet og at de er mer enn en klubb.

Da Qatar ønsket å inngå en sponsoravtale den dagen UNICEF-avtalen gikk ut i 2010,

¹⁷⁶ Laurens, 2017.

¹⁷⁷ Transfermarkt, 2022.

¹⁷⁸ Chanavat, 2017, s. 9.

¹⁷⁹ UEFA, 2022.

¹⁸⁰ Gussiås, Gjerde og Johansen, 2021.

¹⁸¹ Wright, 2017.

¹⁸² Ginesta, 2012, s. 75.

måtte de på en eller annen måte overbevise FC Barcelona om å bryte med prinsippene deres om å ikke ha draktsponsor. Dette klarte de ikke, men det var en vei rundt som Qatar kunne utnytte for å pryde FC Barcelonas drakter med reklame for Qatar. Hvis Qatar sponser FC Barcelona gjennom en ideell organisasjon, kunne fortsatt FC Barcelona rettferdiggjøre overfor supporterne å ha en hovedsponsor på draktene sine. Da vil de fortsatt kunne regnes som «mer enn en klubb». Derfor benyttet Qatar den ideelle organisasjonen Qatar Foundation som skalkeskjul. QSI skulle betale FC Barcelona i underkant av 30 millioner euro i året mot at FC Barcelona pryder draktene sine med Qatar Foundation.¹⁸³ FC Barcelona kunne til en viss grad rettferdiggjøre at de bryter sine egne prinsipper, mens Qatar får reklame for seg selv siden det er en del av navnet på organisasjonen. Riktignok brøt FC Barcelona totalt med egne prinsipper i 2013, for da tok flyselskapet Qatar Airways over stafettspinnen for Qatar Foundation.¹⁸⁴ Her er Qatar-navnet fortsatt med, men Qatar fikk i tillegg reklamert for det statlige og kommersielle flyselskapet sitt som de blant annet bruker for å frakte turister og handelsmenn til Qatar. FC Barcelona brøt med prinsippene sine, for Qatar Airways er ikke en ideell organisasjon. De kastet dermed bort verdiene sine til fordel for pengene fra en kapitalistisk sponsor. Nå er de ikke lenger mer enn en klubb, for nå er de bare en klubb på lik linje med alle andre klubber.

En annen mye omtalt sponsoravtale er FC Bayern Münchens avtale med Qatar Airways. I 2018 inngikk Qatar Airways en sponsoravtale med FC Bayern München verdt 20 millioner euro i året, og den er gjeldende frem til 2023. Premissene er at FC Bayern München må ha Qatar Airways på draktermet og dra til Doha i Qatar på treningsleir i vinterpausen deres.¹⁸⁵ Tatt i betraktning at Qatar Airways bare får ha logoen sin på draktermene, er rammen på 20 millioner euro i året hinsides. Det er så mye som to tredjedeler av verdien av draktavtalen Qatar inngikk med FC Barcelona, og da var de deres hovedsponsor. Bayern Münchens samarbeid med Qatar Airways har fått massiv kritikk i Tyskland og blant FC Bayerns supportere. Ikke bare har supporterne holdt mange demonstrasjoner på hjemmekampene sine der de holder opp bannere som tydelig viser motstanden deres mot Qatar-samarbeidet, men de har også tatt opp problematikken på FC Bayern Münchens årsmøte høsten 2021. Supporterne ønsket å ta en diskusjon om sponsoravtalen med Qatar Airways og om FC Bayern skulle vurdere å ikke fornye avtalen etter 2023. Dette ble møtt med stor skepsis av styret, og det endte opp med at klubbpresident Herbert Heiner på vegne

¹⁸³ Ginesta, 2012, s. 73–75.

¹⁸⁴ Brannagan og Giulianotti, 2014, s. 707.

¹⁸⁵ AFP, 2021.

av styret bestemte at årsmøtet ikke skulle brukes til å diskutere sponsoravtalen med Qatar Airways. Dette førte til et fascinerende skue med en massiv pipekonsert mot styret, og medlemmene ropte «Hainer raus!», noe som kan oversettes som «ut med Hainer!»¹⁸⁶ Nylig skal også flere av spillerne – blant andre Manuel Neuer – ha henvendt seg til styret om å ikke fornye avtalen.¹⁸⁷ Hvorvidt FC Bayern vil fornye avtalen med Qatar Airways etter 2023, er fortsatt uvisst.

Ser vi bort ifra eierskapet av den lille klubben KAS Eupen, er det ikke mye tvil rundt Qatars motiver bak sponsingen og eierskapet av de europeiske storklubbene. De ønsker å være mest mulig synlige og skape positive assosiasjoner til landet Qatar, noe de gjør dersom navnet «Qatar» pryder draktene til de ulike storklubbene når de vinner store triumfer. Det er også bemerkverdig hvilke klubber som ikke var med på å danne utbryterserien *The Super League*. Dette er en serie som er ledet av Real Madrid-presidenten Florentino Pérez, men har ennå ikke startet opp. Opprinnelig var tolv av de største europeiske klubbene med som såkalte grunnleggerklubber, og målet var sannsynligvis å tjene mer penger ettersom denne turneringen ville garantere deltakelse og heftige pengesummer hvert år for de største klubbene. I Champions League var de nemlig ikke garantert deltakelse, for de må faktisk kvalifisere seg hvert år. Dette mener tydeligvis klubblederen i de største klubbene at er for risikabelt. Motivet bak opprettelsen av *The Super League* er derfor økonomisk begrunnet, men det har kommet på bekostning av omdømmet til de tolv utbryterklubbene.¹⁸⁸ Derfor er det interessant at både PSG og FC Bayern München ikke er blant klubbene som ble med i utbryterserien. Ettersom Qatar heller er ute etter god omtale enn penger, gir det derfor mening at klubbene de har avtaler med ikke meldte seg inn i utbryterserien. Qatar har mer enn nok penger, mens god omtale og merkevarebygging er deres hovedmål. De innså kanskje at utbryterserien ville bli svært upopulær, og at det dermed var muligheter for å svekke eget omdømme dersom de ble med. Dette vil i alle fall gjelde PSGs tilfelle ettersom Qatar som eiere har makt til å ta slike avgjørelser på vegne av klubben. I FC Bayerns tilfelle kan det riktignok være andre faktorer som spiller mer inn, for også Borussia Dortmund fra Tyskland valgte å avslå tilbudet om medlemskap i utbryterserien.¹⁸⁹ Likevel er det ikke helt usannsynlig at noen qatarske representanter kan ha hintet om at sponsoravtalen ligger tynt an dersom FC Bayern skulle finne på å melde seg inn.

¹⁸⁶ SPOX, 2021.

¹⁸⁷ AFP, 2021.

¹⁸⁸ Panja og Smith, 2021.

¹⁸⁹ Christenson, 2021.

Oppsummert er det to hovedmotiver bak Qatars sponning og eierskap av europeiske klubber. I forbindelse med eierskapet av KAS Eupen er Qatars motiv å videreutvikle spillerne fra Aspire-akademiet som forhåpentligvis kan spille for det qatarske landslaget på sikt. Når det gjelder de andre eierskapene og sponsoravtalene, er motivet merkevarebygging. De ønsker å bli assosiert med de største og beste klubbene slik at de får god omtale, og det i europeisk fotball der verdens fotballøyne er rettet mot dem. Likevel kan det diskuteres hvor vellykket denne sponningen av europeiske klubber er gjennom Qatar Airways. Som nevnt har det vært en del negativ oppmerksomhet i Tyskland, men sportslig har Qatar Airways-logoen vært med på mange triumfer som tar seg godt ut. I Tyskland vinner FC Bayern München det meste som er å vinne, mens internasjonalt har FC Bayern vunnet både Champions League og klubb-VM så nylig som 2020, og klubb-VM ble attpåtil spilt i Qatar.¹⁹⁰ Under perioden hvor enten Qatar Foundation eller Qatar Airways prydet FC Barcelonas drakter, vant de den hjemlige serien tre ganger, Champions League én gang og klubb-VM to ganger.¹⁹¹ PSG har slitt mer under Qatars eierskap hvis vi bare regner med internasjonale triumfer, men i deres hjemlige serie har de tatt serietittelen syv ganger og cup-troféet seks ganger.¹⁹² Med tanke på hvor mye positiv oppmerksomhet og omtale Qatar har fått gjennom sponningen og eierskapet av disse klubbene, er ikke den negative omtalen av Qatar veldig stor utenfor de mest samfunnsbevisste supportergruppene. Likevel har den negative oppmerksomheten økt noe etter hvert som fotball-VM i Qatar 2022 nærmer seg med stormskritt, så dette bildet kan endre seg i løpet av kort tid.

4.5 Fotball-VM 2022

I 2022 skal Qatar få æren av å arrangere fotball-VM. Dette blir av Qatar ansett som det største og viktigste arrangementet som for alvor skal sette de på verdenskartet og gi dem positiv omtale og god merkevarebygging. Det er også en del av strategien om å åpne seg opp for handel med andre slik at de kan diversifisere økonomien sin, altså ha flere strenger å spille på. Slike mega-arrangementer blir ofte sett på som svært godt egnet til dette formålet, samt gi vertsnaasjonen en solid innsprøytning i økonomien. Dette kan være nye jobber som trengs for å bygge stadioner, hoteller, samferdselsprosjekter, og disse må igjen kunne driftes. Derfor gir slike arrangementer mange nye arbeidsplasser, noe som kommer godt med dersom vertsnaasjonen sliter med arbeidsledighet. Fotball-VM blir også sett på som en mulighet for å øke turismen, noe som igjen vil gi økte inntekter. Først kommer turistene til selve

¹⁹⁰ FC Bayern München, 2022.

¹⁹¹ FC Barcelona, 2022.

¹⁹² Paris Saint-Germain, 2022.

arrangementet, deretter har vertsnasjonen et håp om at besøket i landet gir mersmak og at turistene sprer ordet videre. Stadioner kan også brukes etter mesterskapet, noe som både kan bli et turistmål og være en god økonomisk ressurs for vertsnasjonen og de klubbene som kan dra nytte av den etter mesterskapet.¹⁹³ Merkevarerbygging og styrking av økonomien på sikt ser dermed ut til å være hovedmotivet bak å være vertsnasjon for VM i fotball. Noen hevder også at å arrangere slike arrangementer for Qatars del skal bidra til å oppmuntre qatarerne til å bli mer aktive, for de har en stor økning av fedme og dårligere fysisk kapasitet enn tidligere.¹⁹⁴ Det kan også være at emiren forsøker å blidgjøre de qatarske borgerne for å få høyere oppslutning og mer godvilje fra befolkningen. En undersøkelse av qatarske innbyggers holdninger til at VM skal arrangeres i Qatar, viser at de stort sett er positive og entusiastiske over at de som et lite land får arrangere et slikt mesterskap.¹⁹⁵

I dette kapittelet vil jeg se på hva Qatars satsing sier mer konkret om hvilke motiver de har, for så å se om de lykkes med satsingen sin på fotball-VM opp mot disse motivene bak å arrangere store mesterskap. Til tross for at mesterskapet ikke begynner før om et halvt år, er det likevel mulig å si noe om dette tatt i betraktning den massive dekningen mesterskapet allerede har fått i media.

Økonomisk satser Qatar tungt på fotball-VM i 2022. Det er de også nødt til dersom de skal leve opp til FIFAs krav om tolv moderne stadioner med en kapasitet på minst 40 000 seter, og én av disse må ha plass til hele 80 000 tilskuere.¹⁹⁶ Etersom Qatar ikke har noen slike stadioner fra før, er dette en stor utfordring. Derfor har de fått dispensasjon av FIFA til å bare bygge åtte nye stadioner.¹⁹⁷ Likevel vil dette koste dyrt. De har verken stadioner fra før av, hotellkapasitet eller generell infrastruktur til å håndtere og frakte store folkemengder. Alt dette må de bygge. Klimaet spiller heller ikke på lag. Temperaturene i Qatar kan overskride 45°C, og landet består for det meste av ørkenlandskap. Derfor har FIFA flyttet mesterskapet fra sommeren til vinteren for anledningen.¹⁹⁸ Likevel er klimaet fortsatt tøft på vinteren, og det har ført til voldsomme investeringer. Den estimerte kostnaden Qatar regner med at de må bruke på å arrangere fotball-VM er på svimlende 220 milliarder dollar, hele 17 ganger mer enn Russland brukte på sitt eget VM i 2018.¹⁹⁹ Det er ekstreme kostnader for fire ukers underholdning. Derfor er Qatar avhengige av en markant økning av inntektene fra turisme og

¹⁹³ Henderson, 2014, s. 283–284.

¹⁹⁴ Brannagan og Gulianotti, 2014, s. 713.

¹⁹⁵ Al-Emadi mfl., 2017, s. 678.

¹⁹⁶ Baumann og Matheson, 2018, s. 293.

¹⁹⁷ Muthuraman og Al Balushi, 2021, s. 314.

¹⁹⁸ Henderson, 2016, s. 289.

¹⁹⁹ Subathra mfl., 2021, s. 89.

handel dersom motivet deres med å arrangere VM er å tjene penger på sikt.

Problemet er at å arrangere VM vanligvis ikke gir de store inntektene til vertsnasjonen, for disse går hovedsakelig til FIFA. Alt fra billettsalg, TV-rettigheter, sponsorer, lisensiering, kiosker og alle andre salg og inntekter på stadion går til FIFA – ikke vertsnasjonen. FIFA endte for eksempel opp med et overskudd på 2,6 milliarder dollar i forbindelse med fotball-VM i Brazil 2014. Ettersom inntektene ikke går til vertsnasjonen, står de bare igjen med turisme som eneste reelle inntektskilde under mesterskapet. Likevel er det begrenset hvor mye det er å hente derfra med tanke på hvor mye penger vertsnasjonen investerer i slike mesterskap. Mesterskapsturistene bruker for eksempel en del av pengene sine på kampbilletter og servering på stadion, og disse inntektene går rett til FIFAs hovedkvarter i Zürich. I tillegg vil mange lokale bruke pengene sine på FIFAs arrangementer istedenfor lokale initiativ. Derfor glipper også en del av disse inntektene fra vertsnasjonens hender. En annen utfordring er at fotballturistene kan ødelegge for annen turisme i området mens mesterskapet pågår, fordi turistattraksjonene kan bli overfylt av fotballsupportere, noe som igjen kan skremme andre turister fra å besøke vertsnasjonen i de fire ukene mesterskapet pågår.²⁰⁰ Derfor er det begrenset hvor mye vertsnasjonen kan hente på turismeinntekter sett opp mot hvor mye det koster å arrangere fotball-VM.

Gjennom å se på det økonomiske resultatet etter de tre siste verdensmesterskapene før Qatars fotball-VM i 2022, er det tydelig at turismeinntektene ikke er i nærheten av å kompensere for den astronomiske kostnaden som følger med å arrangere et fotball-VM. Sør-Afrika var det landet som kom best ut av de tre siste vertsnasjonene, men likevel fikk de gjennom turisme bare tilbake 10 % av summen de investerte i verdensmesterskapet.²⁰¹ Brasil kom dårligst ut og fikk bare 2,5 % av pengene sine tilbake gjennom turismen etter mesterskapet sitt i 2014.²⁰² Russland var ikke mye bedre når de fikk tilbake 5 % av investeringene sine som følge av turisme.²⁰³ Og disse beregningene baserer seg på all turisme i landene det året de arrangerte fotball-VM. Med andre ord er ikke alle disse inntektene fra fotball-VM engang. Derfor er det svært tydelig at økt turisme under mesterskapet er et dårlig argument for å arrangere VM i fotball, spesielt om det tas med i betraktningen at Qatar bruker over 18 ganger mer enn de tre andre nasjonene på å arrangere VM.

Det kan riktignok argumenteres for at det er penger å hente på turisme etter

²⁰⁰ Matheson, 2018, s. 7–10.

²⁰¹ Subathra mfl., 2021, s. 81.

²⁰² Subathra mfl., 2021, s. 85.

²⁰³ Subathra., mfl., 2021, s. 87.

mesterskapets slutt som følge av den positive oppmerksomheten vertsnasjonen får under mesterskapet. Vertsnasjonenes håp er at turistene som dro for å overvære mesterskapet vil spre ordet om hvor fantastisk det var å være der, noe som forhåpentligvis fører til økt turisme på sikt. Problemet er at det ikke nødvendigvis fører til at andre vil dra til denne vertsnasjonen etter mesterskapets slutt, men heller oppleve det samme mesterskapet om fire år. Ettersom det neste mesterskapet etter all sannsynlighet vil være i et helt annet land, vil ikke den forrige vertsnasjonen få denne økningen i turisme, men heller den neste vertsnasjonen.²⁰⁴ Derfor er det lite sannsynlig at økt turisme på sikt kan kompensere for de store økonomiske tapene som følger med å arrangere fotball-VM.

Ettersom det er lite sannsynlig at Qatar bruker fotball-VM til å styrke økonomien i hjemlandet, må de ha andre motiver for å arrangere fotball-VM på hjemmebane. Derfor er det naturlig å tenke at motivet deres er merkevarebygging, noe som står i stil med sportsvaskingen deres ellers. Penger er det for øyeblikket ikke mangel på i Qatar, men hvis de ikke gjør seg selv synlige på den internasjonale arenaen, vil svært få være bevisste på Qatars eksistens som et eget land. Gjennom å fremstå som et moderne og progressivt samfunn som vesten kan alliere seg med, søker de å leve av handel og være et senter for internasjonalt samarbeid etter at oljekrana deres stenger. Derfor benytter de anledningen til å bygge opp merkevaren Qatar mens de ennå har penger å rutte med, for det vil styrke mulighetene deres for å kunne bli et slikt senter for internasjonalt samarbeid.

Merkevarebyggingstrategien kommer tydeligere fram gjennom de uttalte målsettingene deres for mesterskapet, for Qatar har uttalt at de ønsker å gjøre VM i 2022 til det mest miljøvennlige mesterskapet hittil. De har en ambisiøs målsetting om å gjøre mesterskapet karbonnøytralt, altså at mesterskapet ikke skal påvirke karbondioksidnivåene i atmosfæren. Mange vil nok kalle dette overambisiøst og bortimot umulig med tanke på hvor mye nytt de må bygge, men det skal ikke problematiseres i denne oppgaven ettersom det går utenfor oppgavens begrensning. Likevel er det interessant å se på noen av de konkrete tiltakene de tar for å begrense utslippene. Ras Abu Aboud stadion bygges med containere, og stadion skal demonteres fullstendig etter mesterskapets slutt. Rundt 90 % av materialene fra Al Rayayan stadion kan brukes på nytt eller resirkuleres. Over 170 000 seter fra mesterskapet vil bli demontert, for så å bli donert til andre fotballprosjekter rundt i verden der de trenger setene mer. Her tar Qatar grep for å unngå hvite elefanter etter mesterskapet – altså stadioner som ikke blir tatt i bruk etter mesterskapet. De gjør også et annet grep som er uvanlig i et

²⁰⁴ Matheson, 2018, s. 13–14.

fotball-VM, nemlig å forby innenriksflyvninger i forbindelse med mesterskapet.²⁰⁵ Det siste tiltaket kan kanskje høres imponerende ut, men det er ikke like ambisiøst når det tas med i betraktningen at Qatar så vidt er større enn Kautokeino kommune i areal. Fra nord til sør er Qatar ca. 21 mil langt, og kjøreturen gjennom tar ifølge Google Maps rundt to timer og et kvarter. Likevel er slike klimatiltak positivt for merkevaren Qatar, for det viser at Qatar er en miljøbevisst og god verdensborger som bryr seg om omverden, og det bidrar til at Qatar kan bli sett på som en god og lønnsom samarbeidspartner.

En annen del av merkevarebyggingstrategien deres er å bygge infrastruktur i verdensklasse som er i stand til å håndtere store folkemengder over et relativt lite område. Dette inkluderer veier, t-banesystem, busslinjer og en moderne flyplass. Til dette har Qatar budsjettet med 20 milliarder dollar.²⁰⁶ Her er det både en fordel og en ulempe at Qatar ikke har mye infrastruktur fra før av. Ulempen er så klart at det krever store investeringer før mesterskapet. Fordelen er derimot at de kan starte med blanke ark og designe samferdselsnettverket fra bunn av uten å ta hensyn til hvordan nettverket er fra før av. De kan dermed bygge opp et helhetlig samferdselsnettverk der alt er planlagt til minste detalj, og ikke bare bygge et lappeteppe. Dermed kan de bygge infrastruktur i ypperste klasse som viser omverden at de har tatt et alvorlig fremstøt mot å bli en moderne stat med gode veiforbindelser innad i landet.

Stadionene som Qatar bygger i forbindelse med mesterskapet i 2022 er definitivt med i merkevarebyggingstrategien deres. Det er her mesterskapet skal spilles, så oppmerksomheten vil naturligvis rettes mot anleggene der hovedretten finner sted. Som tidligere nevnt blir stadionene bygd med miljøhensyn, og Qatar er bevisste på at stadionene må ha en form for gjenbruk etter mesterskapets ende slik at det ikke bare blir en bussparkering slik VM-stadion i Manaus i Brasil endte opp med å bli.²⁰⁷ Finalestadion Lusail Stadium skal for eksempel gjøres om til skoler, butikker, kaféer og helsehus etter mesterskapets slutt.²⁰⁸ Etersom klima, miljø og bærekraft har fått mer oppmerksomhet de siste tiårene, er dette noe som vil gi positiv oppmerksomhet for Qatar. Det er også andre hensyn å ta når man bygger stadioner, for disse vil ikke bare være synet som møter de oppmøtte tilskuerne, men også hundrevis av millioner TV-seere. Derfor ønsker Qatar å benytte stadionene til å reflektere kulturen deres og vise at landet har blitt høymoderne. Fellesnevnerne mellom de åtte VM-stadionene er at de er

²⁰⁵ Qoronfleh, Essa og Mohammed, 2021, s. 329–330.

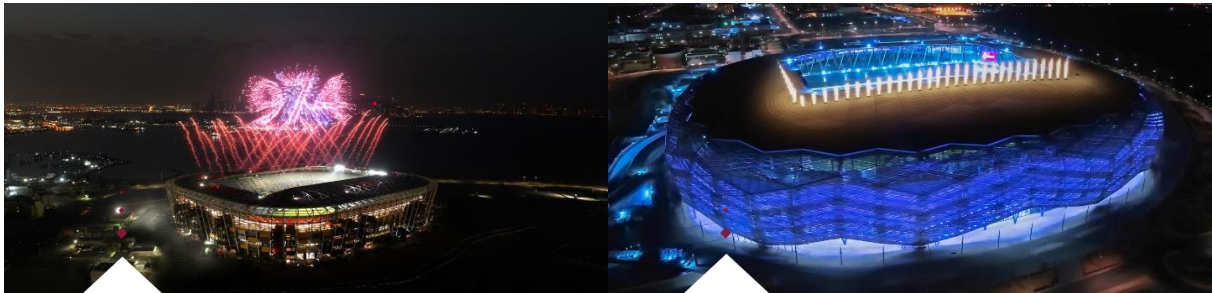
²⁰⁶ Scharfenort, 2012, s. 219–220.

²⁰⁷ Matheson, 2018, s. 13.

²⁰⁸ Bossa, Mohammed og Qoronfleh, 2021, s. 48–49.

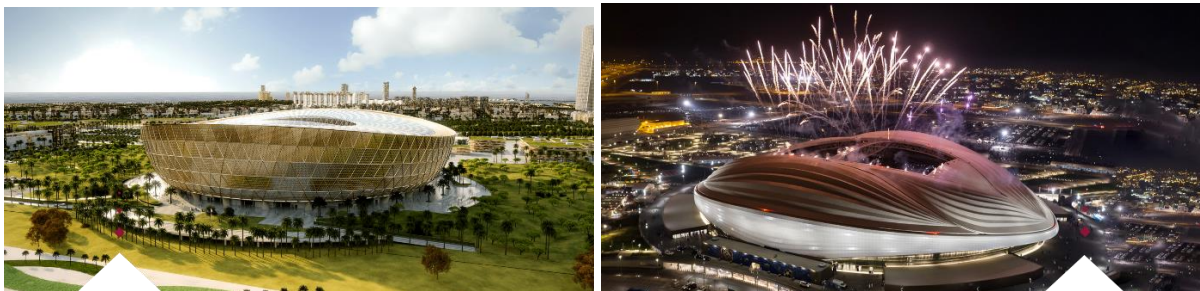
spektakulære å se på, men også at de er bygd med miljø- og gjenbrukshensyn av en eller annen form, samt at de skal bidra til å holde temperaturen nede for å minske risikoen for heteslag blant spillere og tilskuere. Funksjonalitet er derfor like viktig som utseende. Til tross for disse fellesnevnerne er de utseendemessig svært ulike. Riktignok er alle stadionene hypermoderne, noe som kommer tydelig frem på bildene under.

Figur 2: 974 Stadium, bygget av containere. Fra: www.qatar2022.qa.

Figur 3: Education City Stadium, et hypermoderne stadion. Fra: www.qatar2022.qa.

Figur 4: Lusail Stadium, finalestadion med 80 000 seter. Fra: www.qatar2022.qa.

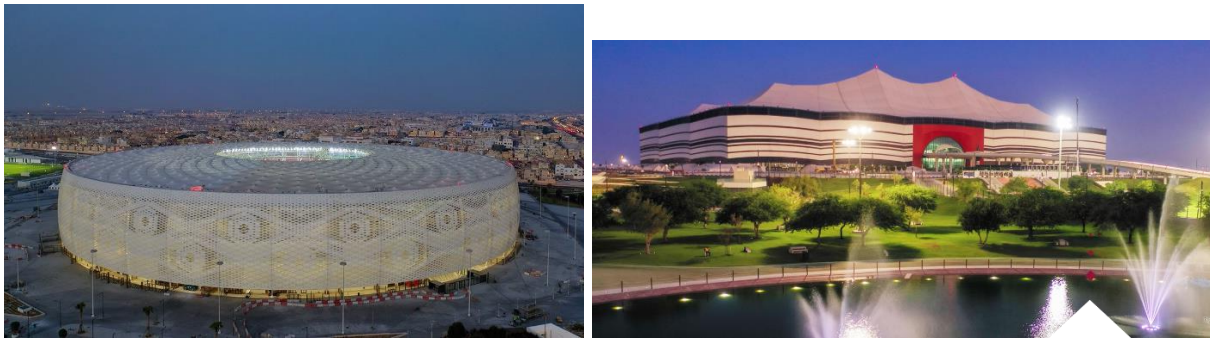
Figur 5: Al-Janoud Stadium, bygd som båtbaug. Fra: www.qatar2022.qa.

Figur 6: Ahmad Bil Ali Stadium, sanddyneformet rundt stadion. Fra: www.qatar2022.qa.

Figur 7: Khalifa International Stadium, plassert like ved Aspire-akademiet. Fra: www.qatar2022.qa.

Figur 8: Al Thumana Stadium, utformet som gahfiya - et tradisjonelt hodeplagg. Fra: www.qatar.2022.qa

Figur 9: Al Bayt Stadium, skal etterligne nomadetelt fra golf-regionen. Fra: www.qatar2022.qa

Likevel er det ikke utelukkende positiv oppmerksomhet å få for disse stadionene, for det har vært en del medieoppslag rundt de kritikkverdige forholdene for arbeidsinnvandrerne som bygger disse anleggene. Dette kommer i tillegg til anklagene om korrupsjon i forbindelse med selve tildelingen av mesterskapet, og flere av medlemmene i FIFA-rådet er allerede tiltalt for dette.²⁰⁹ Verst er likevel omtalen av arbeidsforholdene for arbeidsinnvandrerne, for i 2013 ble det oppslag i *The Guardian* etter de hadde avslørt det de den gangen kalte for et moderne slaveri.²¹⁰ Noen av disse avsløringene fra *The Guardian* var for eksempel:

- Bevis på tvangsarbeid i forbindelse med et VM-prosjekt.
- Noen nepalske menn hevder de ikke har fått lønn på flere måneder, og at den lønna holdes igjen så de ikke kan rømme.
- Noen arbeidere hevder at arbeidsgivere konfiskerer passene deres og hindrer dem i å skaffe annen legitimasjon, og dermed reduserer arbeidernes status til ulovlige innvandrere.
- Noen arbeidere hevder de har blitt nektet fri tilgang på vann i ørkenvarmen.
- Omtrent 30 nepalske arbeidere søkte tilflukt hos den nepalske ambassaden i Doha for å flykte fra de brutale arbeidsforholdene deres.

I etterkant av disse avsløringene fra *The Guardian*, har det vært noen sporadiske artikler her og der som har fulgt opp saken, men det var først etter nok en artikkel fra samme nettavis i februar 2021 at oppmerksomheten rundt saken eksploderte.²¹¹ Her avslørte *The Guardian* at minst 6500 arbeidsinnvandrere har dødd i Qatar etter tildelingen av VM i 2010, og det på grunn av de kritikkverdige arbeidsforholdene deres. Sett bort ifra de kummerlige arbeidsforholdene, får Qatar mye velfortjent kritikk for kafala-systemet deres. I praksis fører

²⁰⁹ Holt, Folkvord og Strøm, 2019.

²¹⁰ Patisson, 2013.

²¹¹ Patisson og McIntyre, 2021.

kafala-systemet til at arbeidsinnvandrerne ikke kan bytte jobb eller forlate landet uten arbeidsgiverens tillatelse.²¹² Dermed har arbeidsgiveren all makt i møte med arbeiderne, og kan utnytte arbeiderne uten store konsekvenser. *The Guardians* artikkel om alle dødsfallene i forbindelse med kafala-systemet i Qatar skapte naturlignok reaksjoner, men spesielt i Norge. Den tidligere landslagsspilleren Tom Høgli ga ut en pressemelding sammen med eliteserielklubben Tromsø IL, og der kom de med en oppfordring til NFF om å boikotte VM i Qatar dersom Norge skulle kvalifisere seg.²¹³ Ved hjelp av *The Guardians* avsløringer, startet Høgli og Tromsø IL en omfattende debatt i fotball-Norge. Supporterne og klubbene kjempet generelt sett for en boikott, mens NFF gjorde det de kunne for å unngå dette. Likevel ønsket NFF og landslaget å vise motstand, noe de gjorde med noen t-skjorter før kampstart under VM-kvalifiseringen som sa «Human Rights – On and off the pitch». Dette bidro til en dominoeffekt der også flere andre land fulgte etter med lignende markeringer, deriblant Tyskland.²¹⁴ Riktignok førte ikke debatten i Norge til noen boikott av VM i Qatar, men ringvirkningene var fortsatt relativt store ettersom det skapte debatt rundt boikottspørsmålet i store deler av fotball-Europa.²¹⁵ Og alt dette kom som et resultat av *The Guardians* avsløringer, spesielt i forbindelse med artikkelen de publiserte i februar 2021 om de 6500 arbeidsinnvandrerne som mistet livet som følge av dårlige arbeidsforhold etter tildelingen av Qatar-VM.

For å imøtekomme kritikken rundt kafala-systemet, har Qatar igangsatt en storstilt hvitvaskingskampanje. I 2017 hevdet Qatar at kafala-systemet skulle nedlegges, og med det innføre en rekke rettigheter for landets arbeidere, deriblant minstelønn.²¹⁶ Enkelte av de største fagforeningene, blant andre generalsekretæren Sharan Burrow i ITUC, slukte disse lovnadene rått og roste Qatar for reformene. Burrow hevdet dette var starten på slutten for kafala-systemet i Qatar, men hun tok ikke hensyn til at Qatar har kommet med lignende lovnader tidligere uten at det har ført til reelle endringer. Den norske journalisten Håvard Melnæs fra *Josimar* spekulerer i om Burrows uttalelser kan ha sammenheng med at kongressen til ITUC skulle ha i desember 2018 i desember, for der skulle Burrows stille til gjenvalg som generalsekretær. Dersom hun kan hevde å ha bidratt til kafala-systemets undergang, vil hun være så godt som sikret gjenvalg.²¹⁷ Derfor kan hun ha hatt noe å vinne på

²¹² The Associated Press, 2020.

²¹³ Hareland, Lied og Helle, 2021.

²¹⁴ Hofsrud, Garden og Murtnes, 2021.

²¹⁵ Ekeland mfl., 2021.

²¹⁶ Conn, 2017.

²¹⁷ Melnæs, 2018.

å komme med disse uttalelsene. Det kan selvfølgelig diskuteres hvorvidt disse spekulasjonene har rot i virkeligheten, men Qatar fikk uansett positiv omtale. Dette kan ha bidratt til å minske kritikken mot dem. Derfor har de i dette tilfellet lyktes noe med hvitvaskingsstrategien deres.

Et annet grep Qatar har gjort, er å gå sammen med FIFA og lene seg på samarbeidet deres med ILO (International Labour Organization), et organ under FN som kjemper for arbeideres rettigheter over hele verden.²¹⁸ Problemet er at ILO ikke er helt nøytrale når de skal undersøke og etterforske hvorvidt Qatar bryter ulike rettigheter for arbeiderne og om de forbedrer disse, for Qatar gir ILO hundrevis av millioner kroner for hvert år ILO har tilholdssted i Qatar etter 2019. Tidligere var både ILO og fagforeningen ITUC svært kritiske til arbeidsforholdene i Qatar, men etter ILO begynte å motta penger fra Qatar, har ILO og ITUC vært langt mindre kritiske i omtalen av Qatar.²¹⁹ Mangelen på negativ omtale og tilstedeværelsen av positiv omtale fra ILO, har FIFA forsøkt å profittere på gjennom å hevde at tildelingen av VM til Qatar har bidratt til fremgangene rundt arbeidernes rettigheter i landet, og de applauderer Qatar for å ha gjennomført disse endringene. FIFA hevder også at det er ILO og andre anerkjente organisasjoner – ikke bare FIFA selv – som kommer med disse lovordene.²²⁰ Slik kan Qatar ha kjøpt til seg noe så sjeldent som positiv omtale av arbeidsforholdene i landet, og den omtalen får de av det anerkjente FN-organet ILO. Det kan bidra til å gi inntrykk av at Qatar går mot å bli en moderne stat vestlige nasjoner trygt kan assosiere seg med, uten at det nødvendigvis har rot i virkeligheten.

Til tross for grepene Qatar har gjort for å unngå negativ omtale rundt arbeidsinnvandrernes arbeidsforhold, har de ikke lyktes med å luke ut den negative omtalen. *The Guardian* publiserte i november 2021 en ny artikkel der de avslørte at Qatars reformer ikke har hatt en reell innvirkning.²²¹ Spesielt punktet om at arbeiderne skal stå fritt til å bytte arbeidsplass, og hvor ILO hevder 200 000 har byttet jobb, stiller *The Guardian* spørsmål ved i denne artikkelen. Av de mer enn 40 arbeiderne de snakket med i Qatar, var det kun én av dem som hadde klart å skifte jobb. Resten hevder at selskapene ignorerer regelverket og får holde på som de vil, og at reformene ikke blir praktisert. I tillegg publiserte ILO en rapport noen dager tidligere der de hevdet at Qatar ikke har gode nok rutiner på å finne dødsårsaken til arbeidsinnvandrere som dør i løpet av tiden deres i Qatar.²²² Indirekte hevder dermed ILO at Qatar skjuler hvor mange arbeidsinnvandrere som dør av jobberelaterte forhold. Qatar klarer

²¹⁸ Ravndal, 2020.

²¹⁹ Seliass, 2021.

²²⁰ FIFA, 2020.

²²¹ Pattison, 2021.

²²² International Labour Organization, 2021, s. 10.

derfor ikke helt å unngå negativ omtale i forbindelse med arbeidsinnvandrernes arbeidsforhold.

Noe annet Qatar gjør er å ansette ambassadører som kan flytte søkelyset over på fotballen, og dermed vekk fra arbeidsforholdene i landet. Ambassadørene er for det aller meste gamle fotballprofiler, og de blir brukt som mikrofonstativ for Qatars hvitvasking gjennom fotballen. Et godt eksempel er Peter Schmeichel – tidligere en av verdens beste målvakter. I løpet av et fire minutter langt intervju med den svenske journalisten Olof Lundh på et oppvarmingsarrangement til fotball-VM i 2022, ble Schmeichel spurt om han kjenner på noe ansvar når han representerer et Qatar med flere tusen dødsfall blant arbeidsinnvandrerne på samvittigheten.²²³ Konsekvent svarer Schmeichel at dette handler om fotball, ikke politikk. Han vil heller fronte hvor fantastisk mesterskapet i Qatar kommer til å bli, fremfor å snakke om noe som ikke har med fotball å gjøre, for det mener han er irrelevant. Dette er en del av Qatars merkevarebyggingstrategi der de flytter oppmerksomheten vekk fra de negative forholdene i landet til de mer positive tingene, blant annet et spektakulært VM i fotball. Schmeichel og andre ambassadører er derfor delaktige i Qatar sportsvasking, altså renvasking av et lands omdømme gjennom idretten.

Oppsummert er fotball-VM i Qatar 2022 kanskje den viktigste brikken i deres merkevarebyggingstrategi, men hittil har det ikke vært en suksess med tanke på omdømmet deres. Tildelingen av VM til Qatar har definitivt bidratt til å sette dem på kartet og gjøre det internasjonale publikumet oppmerksom på det lille landets eksistens, men omtalen av Qatar i forbindelse med VM har stort sett vært negativ. Til å begynne med dreide kritikken seg rundt temperaturene i landet, for det anses som svært lite egnet å spille fotball i et slikt ørkenland med temperaturene som følger med. Etter hvert har FIFA gitt etter og flyttet VM 2022 fra sommeren til vinteren. Det har også vært kontroverser rundt selve tildelingen av mesterskapet med korrupsjonsanklager, og flere er nå tiltalt for dette. Verst for Qatars omdømme har likevel vært kritikken rundt arbeidsinnvandrernes arbeidsforhold. Kritikken startet med *The Guardians* avsløringer i 2013, men kritikken har intensivert etter hvert som mesterskapet nærmer seg. Qatar har gjort noen grep for å minske kritikken rundt arbeidsforholdene, og de gjør det de kan for å flytte søkelyset over på fotballen fremfor politikken rundt mesterskapet. Enn så lenge kan det ikke sies å ha vært en suksess, og det blir interessant å følge utviklingen fremover etter hvert som mesterskapet nærmer seg. Det som er sikkert, er at Qatar har

²²³ Lundh, 2021.

kommet skjevt ut av startblokkene, og de har en stor jobb foran seg dersom merkevaren Qatar og omdømmet deres skal komme styrket ut av mesterskapet.

4.6 Virkningene av fotballsatsingen

For å vurdere virkningene av Qatars fotballsatsing og hvor effektiv den har vært, må det tas hensyn til hva de ønsker å oppnå. I det første delkapittelet kom jeg fram til at Qatar ønsker å bygge opp merkevaren Qatar. Dette ønsker de for å bli en mer attraktiv handels- og samarbeidspartner, samt bruke merkevaren som et sikkerhetspolitisk virkemiddel gjennom å være synlige og skaffe vestens sympati. Derfor er det nærliggende å tro at dette også er motivasjonen bak fotballsatsingen deres, og de bruker fotballen for å sportsvaske slik at verdens søkelys flyttes fra negative til positive forhold i Qatar.

Satsingen på den hjemlige serien deres – Qatar Stars League – har definitivt bidratt til å bygge opp merkevaren Qatar. Før 2003 slet qatarske klubber med å prestere i internasjonale turneringer som AFC Champions League, men etter 2003/2004-sesongen ble de langt mer konkurransedyktige. Da begynte Qatar med økonomisk doping av klubbene og serien. Den økonomiske doping har også gjort det mulig å hente verdensstjerner, noe som gir oppmerksomhet fra fotballverden. Likevel har ikke den qatarske satsingen utelukkende vært en suksess, for de sliter fortsatt med tilskuertallene. Til tross for manglende publikumsoppslutning, kan det likevel konkluderes med at satsingen på Qatar Stars League har bidratt til å bygge opp den qatarske merkevaren, for flere har fått øynene opp for Qatar som følge av den sportslige suksessen og spillerne de har hentet.

Satsingen på Aspire-akademiet har bare delvis vært en suksess med tanke på å forbedre det qatarske landslaget. De har klatret på FIFA-rankingen, men ikke tatt de store stegene oppover lista. En viktig årsak er at det er begrenset hvor mange av de utenlandske spillerne i akademiet som de får naturalisert. Likevel har Aspire-akademiet vært med på å utvikle flere av de qatarske landslagsspillerne, og dermed vært en del av den lille oppturen. Aspire-akademiet brukes også til internasjonalt samarbeid i forbindelse med idrettsvitenskap, og bidrar derfor til Qatars generelle merkevarebyggingstrategi der de søker å bli en større internasjonal samarbeidspartner. Vi kan dermed konkludere med at Aspire-akademiet er en moderat suksess, men ikke det helt store med tanke på hvor mye ressurser Qatar legger i akademiet.

Sponsingen og eierskapene av europeiske klubber kan sies å være en større suksess. Oppkjøpet av KAS Eupen har gitt Qatar en arena å utvikle Aspire-akademiets talenter på seniornivå i europeisk fotball, mens oppkjøpet av PSG har gitt Qatar omtale gjennom deres

sterke sportslige prestasjoner. Riktignok mangler PSG det gjeveste troféet, nemlig Champions League. Likevel har de hevdet seg såpass at hele fotballverden har sperret øynene opp for PSG og deres storstilte fotballsatsing regissert av Qatar. Sponsingen av FC Barcelona kan også sies å ha vært vellykket, for der kunne Qatar pryde draktene deres mens de vant hjemlige serietitler og cuper, samt den gjeveste turneringen i form av Champions League. Qatars sponsorat av FC Bayern München har ikke vært like vellykket. Sportslig har det gått veldig bra der FC Bayern har vunnet det meste som kan vinnes, men i Tyskland har supporterne i større grad vært skeptiske til Qatar og de kritikkverdige forholdene i landet. Det gikk til og med så langt som store protester fra supporterne, både på tribunen og i FC Bayern Münchens medlemsmøter. Det kan dermed konkluderes med at Qatars sponning og eierskap av europeiske klubber har vært en suksess der merkevaren har blitt styrket, men med en solid ripe i lakken i forbindelse med sponsoratet av FC Bayern München.

Satsingen på fotball-VM i 2022 – Qatars største fotballsatsing – ser ikke ut til å bli særlig vellykket med tanke på Qatars hovedmotiv, altså å forsterke omdømmet deres internasjonalt. Tildelingen av VM har definitivt bidratt til å sette det lille emiratet på kartet, men mye av oppmerksomheten har vært av det negative slaget. Spesielt har Qatar fått tyn for forholdene til de over 2 millioner arbeidsinnvandrerne i landet, og de står for nesten 90 % av Qatars befolkning. *The Guardian* gikk til og med så langt som å kalle det et moderne slaveri i 2013, og de faktiske forholdene har ikke blitt bedre til tross for nye reformer. Etter hvert som mesterskapet nærmer seg, har oppmerksomheten rundt arbeidsinnvandrerens arbeidsforhold intensivert, og det er grunn til å tro at oppmerksomheten bare vil fortsette å øke etter hvert som mesterskapet nærmer seg ytterligere. Qatar har derfor en stor jobb foran seg dersom de ønsker å fjerne merkelappen *The Guardian* festet på dem, altså en moderne slavestat. Likevel kan mesterskapet gi anledning for Qatar til å gjøre nettopp det, for alles øyne vil være rettet mot dem. Dog er det lite som tyder på at de får det til. Derfor kan det likevel konkluderes med at VM i Qatar 2022 ikke ser ut til å bli en suksess for Qatar og deres merkevarebygging.

Fotballsatsingen sett under ett kan dog ses på som en suksess. Qatars merkevare har definitivt økt etter hvert som flere har fått øynene opp for at emiratet faktisk eksisterer, og de har oppnådd resultater som vekker oppsikt. Ettersom de også får hele verdens oppmerksomhet, er det også en god anledning for Qatar å etablere nye handelsforbindelser og bli en del av mer internasjonalt samarbeid. De får også satt Qatar på kartet, et land svært få i utgangspunktet har et forhold til, spesielt i den vestlige verden. Likevel er de nødt til å ta tak i problematikken rundt arbeidsinnvandrerens rettigheter, for det kan ødelegge for sportsvaskingen deres.

5.0 Komparativ analyse

Den komparative analysen tar utgangspunkt i Fascist-Italias og Qatars sportsvasking gjennom fotballen som ble redegjort for i de to foregående kapitlene, og her besvares problemstillingen. Problemstillingen er hva som er likhetene og forskjellene mellom Fascist-Italias og Qatars sportsvasking gjennom fotballen. For å kalle det sportsvasking, er det vesentlig at de har kritikkverdige forhold i landene deres som de prøver å dekke over. I Fascist-Italia er det mangelen på demokrati og fascismen som ideologi, mens det for Qatar er mangelen på demokrati og at de bryter menneskerettighetene. I de neste tre delkapitlene sammenlignes tilfellene av sportsvasking med utgangspunkt i overenstemmelsesmetoden, før kapitlet avsluttes med en konklusjon der problemstillingen besvares.

Overenstemmelsesmetoden anvendes fordi tilfellene har vidt forskjellige utgangspunkt, og dermed er det mer interessant å finne likheter. Likevel gjøres det også rede for noen av ulikhetene, og disse blir forsøksvis forklart. Først sammenlignes hva Fascist-Italia og Qatar har gjort for å sportsvaske gjennom fotballen. Deretter sammenlignes virkningene av sportsvaskingens deres, mens problemstillingens konklusjon kommer til slutt.

5.1 Politiske forhold

Når sportsvaskingens deres nå skal sammenlignes, er det hensiktsmessig å ha i bakhodet at Fascist-Italia og Qatar har forskjellige utgangspunkt. Fascist-Italia var blant de større mellomstore maktene i Europa, og de hadde ambisjoner om å bli en stormakt.²²⁴ Qatar er et lite emirat med omtrent like mange statsborgere som det er innbyggere i Bergen, og de har på ingen måte ambisjoner om å bli en stormakt. De vil heller gjøre det de kan for å beskytte seg mot betydelig sterkere naboer, samtidig som at de vil tilrettelegge for internasjonalt samarbeid som de kan leve av etter de går tom for olje og gass.²²⁵ De tilhører også helt ulike tidsperioder, som igjen påvirker forutsetningene og det politiske verdensbildet. I dag er for eksempel globaliseringen kommet et stykke lenger enn den var i mellomkrigstiden. Andre faktorer er nabolandene deres i den avgrensede perioden. Fascistene i Italia tok styringen i perioden etter første verdenskrig, og det var store spenninger i Europa mellom noenlunde jevnstore europeiske nasjoner – som senere skulle vise seg å føre til en ny verdenskrig. Qatar tilhører også et urolig område, men de er langt mindre enn sine naboer. Dette påvirker de utenrikspolitiske målene deres.

Siden Fascist-Italia var relativt jevnstore med de mektigste naboene sine uten å være

²²⁴ Wolff, 2016, s. 318.

²²⁵ Kilgallen, 2013, s. 173.

like mektige, var det viktigere for dem å fremstå som en nasjon som var klar for større oppgaver. Fascismen regnes tross alt som en ytterliggående nasjonalisme med klare mål om å styrke nasjonen. De ville styrke Risorgimento og gjenreise det gamle Romerriket. Derfor ville de fremstå som en sterk enhet, noe de blant annet ønsket å gjøre gjennom å styrke nasjonalfølelsen.²²⁶ Her er det nyttig å dra inn Andersons teori om forestilte fellesskap. Anderson argumenterer for at en nasjon må ha innbyggere som opplever at de er en del av et fellesskap som utgjør nasjonen, og for å få til det må innbyggerne oppleve at de har noe til felles.²²⁷ Det var her fotballen kunne bidra til å forsterke nasjonalfølelsen. I Qatars tilfelle er de langt mindre enn sine naboer, spesielt i forhold til Saudi-Arabia. Qatar kan derfor ikke satse på å bli mektigere enn naboene sine. Derfor har de et sikkerhetspolitisk mål om å gjøre seg mest mulig synlig slik at verdens øyne er rettet mot dem, for det kan virke avskrekkende på en nasjon som ønsker å angripe Qatar. I tillegg ønsker de å fremstå som en god verdensborger som omverden bør ivareta og handle med.²²⁸ Her er det hensiktsmessig å dra inn Nyes teori om myk makt, for de ønsker å skaffe makt ved å bli godt likt.

Ettersom disse to tilfellene har såpass ulike forutsetninger, ser jeg det som hensiktsmessig å se etter likheter fremfor ulikheter, fordi det er mer interessant. Det samsvarer med Kjeldstadli betraktninger rundt overenstemmelsesmetoden.²²⁹ Riktignok er ikke utgangspunktene deres helt ulike. Både Fascist-Italia og Qatar ble styrt eller styres av en autoritær diktator, og de demokratiske funksjonene har svært begrenset betydning. De tilhører også urolige områder i de avgrensede periodene, henholdsvis mellomkrigstidens Europa og dagens Midtøsten. De er også relativt nye selvstendige nasjoner. Italia hadde bare noen tiår tidligere bestått av mindre stater som samlet seg til én nasjon, mens Qatar ble selvstendige fra det britiske protektoratet i 1971. Til tross for disse likhetene er tilfellene fortsatt såpass ulike at overenstemmelsesmetoden gir mest mening.

5.2 Sportsvasking av Fascist-Italia og Qatar

Her sammenlignes Fascist-Italias og Qatars sportsvaskingstiltak gjennom fotballen. Først sammenlignes synene deres på fotball, for sammen med utenrikspolitikken kan det bidra til å forklare intensjonen bak fotballsatsingene deres. Deretter sammenlignes satsingen på fotballutdanningene til de to respektive landene. Etter det kommer satsingen fotballfasiliteter. Sammen med fotballutdanningen gir det en pekepinn på hvor stor fotballsatsingene deres kan

²²⁶ Wolff, 2016, s. 318.

²²⁷ Anderson, 1996, s. 19.

²²⁸ Blaschke, 2019.

²²⁹ Kjeldstadli, 1988, s. 438–439.

sies å være. Behandlingen av den hjemlige serie- og klubb fotballen sammenlignes også, for det forteller noe om målene med fotballsatsingen. Til slutt skal VM- og landslagssatsingen deres settes opp mot hverandre, for både vertskap av VM og landslaget regnes som de beste sportsvaskemidlene. Årsaken er at landslags fotball anses som den tetteste koblingen mellom stat og fotball.

Fascist-Italias og Qatars syn på fotball er svært ulike. Fascist-Italia har et gresk-romersk idrettsideal. Det innebærer å fremme konkurranseånden og å se på idretten som noe vakkert i seg selv. Penger og berømmelse som eventuelt følger med blir sett ned på. Dette idealet handler også om å styrke og danne enkeltindividene til å bli et godt og bidragsytende individ for fellesskapet. Fascist-Italia er også opptatt av å fremme det krigerske middelalderidealet ved fotballen, for de mente at fotball er et spill bestående av to lag som kriger mot hverandre uten våpen. Dette dyrket italienerne gjennom fotballen, og de brukte ofte krigsreferanser. Dette middelalderske idealet kan ses i sammenheng med hvordan fascistene ønsket å bygge et sterkt og slagkraftig militære. For å få til det, måtte de blant annet forsterke den militære bevisstheten blant innbyggerne, og det kunne fotballen bidra til. Basert på Fascist-Italias syn på fotball, er det lite som tyder på at de hadde til hensikt å bruke fotballen til sportsvasking. De vektla heller mulighetene for å bruke fotballen som et virkemiddel for å utdanne befolkningen enn å flytte søkelyset vekk fra kritikkverdige forhold i landet. Det kan riktignok argumenteres for at det militære synet på fotball kan ha ført til sportsvasking gjennom å vise omverden hvor stridsdyktige italienerne er, for da flyttes fokuset fra omverden over fra negative forhold i landet til hvor sterke og dyktige italienerne er. Dog er dette å strekke strikken langt. Derfor er det lite som tyder på at italienernes syn på fotball gjorde at de hadde til hensikt å bruke fotballen til sportsvasking.

Qatar ser på fotball som et virkemiddel i merkevarebyggingen deres. Det er tydelig ved å se på sponsingen og eierskapet av diverse europeiske storklubber, for de bruker enormt mye penger på det. Slik bidrar Qatar til å samle sammen drømmelag som konkurrerer helt i verdenstoppen. I tillegg pryder de draktene deres med sponsorer som inkluderer Qatar i sponsornavnet. Her appellerer Qatar først og fremst til to av Giulianottis tilskuerkategorier, nemlig *fans* og *flanører*.²³⁰ Fans er lidenskapelige tilskuere av den forbruksorienterte sorten, og de kan utvikle kjærlighet til både enkeltklubber og spillere. Her er det kjærligheten for enkeltspillere som er mest relevant, for PSG er for eksempel en klubb som kjøper verdensklassespillere med mange lidenskapelige fans. Disse kjøper ofte drakter med

²³⁰ Giulianotti, 2012, s. 42–43.

spillernes navn på ryggen, og praktisk nok blir de vandrende reklameplakater for Qatar. Flanører er en annen tilskuerkategori som Qatar appellerer til, for disse har ikke et forpliktende forhold overfor verken lag eller spillere, men er heller ute etter gode fotballopplevelser. Dermed oppsøker flanørene ofte kamper der Qatar er inne som sponsor eller eier, for Qatar er involvert med flere av verdens aller beste klubber som står for den beste fotballen. Dette er også viktig med tanke på Nyes teori om myk makt der et land kan skaffe makt gjennom å bli godt likt utad.²³¹ Det sørger Qatar for gjennom å samle verdensklassespillere på lagene de er assosiert med, noe som er spesielt godt likt av fans og flanører.

Her er det tydelig at Qatars syn på fotball som et virkemiddel i merkevarebyggingen deres gir dem en intensjon om å bruke fotballen til sportsvasking. Det er fordi Qatar vil bruke fotballen til å skaffe positiv omtale som tar søkelyset vekk fra negative forhold i landet. For Fascist-Italia er det derimot ikke like tydelig at synet deres på fotball indikerer at de vil bruke den til sportsvasking, for der er synet på fotball at den kan brukes til å utvikle italienerne til å bli gode italienske borgere som er villige til å kjempe for landet sitt. Likevel kan det argumenteres for at de ville bruke fotballen for å distrahere innbyggerne fra kritikkverdige forhold i landet gjennom å få innbyggerne til å delta som spiller eller tilskuer. Fotball er tross alt en idrett som er kjent for å være et lysglimt i en ellers grå hverdag.²³² I den grad det stemmer, kan det hende Fascist-Italia hadde en intensjon om å sportsvaske egen befolkning. Likevel skal man være forsiktig med å hevde at Fascist-Italia var bevisste på det, for det er lite som tyder i den retningen når man studerer fotballsynet deres. Uansett er det klart at Qatar har en intensjon om å sportsvaske omverden, mens det i beste fall kan spekuleres i om Fascist-Italia forsøkte å sportsvaske egne innbyggere basert på fotballsynet deres.

Også når det gjelder idrettsutdanning og talentutvikling er det noen vesentlige forskjeller mellom Fascist-Italia og Qatar, spesielt i vektingen mellom breddeidrett og toppidrett. Til å begynne med var Fascist-Italia opptatt av breddeidrett, mens Qatar alltid har satset stort på toppidrett. I Fascist-Italias tilfelle var de tidlig ute med å bry seg om befolkningens helsetilstand. Derfor var de opptatte av å gjøre befolkningen sunn og sterk, og det kunne de gjøre gjennom kroppsøving på skolen. Her er det svært nyttig å se det i sammenheng med idéen deres om det nye mennesket, altså at de skulle forme innbyggerne til å bli nye og bedre versjoner av seg selv som skulle tjene nasjonens interesser. I utgangspunktet var det først og fremst breddeidretten de brydde seg om, men dette skulle

²³¹ Nye, 2004, s. 5.

²³² Goksøyr, 2014, s. 14.

endre seg når de kunne høste frukter av den store satsingen på kroppsøving. Med en så omfattende kroppsøvingssatsing, fostret Fascist-Italia opp idrettstalenter i verdenstoppen, deriblant i fotball. De italienske idrettsmiljøene kjempet for en spesialisering og profesjonalisering av fotballen, men her møtte de motstand fra det fascistiske regimet. Likevel tok det ikke lang tid før de var overbevist, og satsingen på fotball endret seg fra å være en breddeidrettssatsing til en toppidrettssatsing der Italia skulle skape vinnere. Det førte til at Italia var svært tidlig ute med å ha profesjonelle fotballspillere som levde av idretten. Profesjonalisering var omstridt, for amatøridretten var fortsatt idealet i mellomkrigstiden. Ettersom toppidrettssatsing kan føre til sterke resultater som legges merke til både innenlands og utenlands, kan kroppsøvingssatsingen ha bidratt til sportsvasking. Dog var det sannsynligvis ikke intensjonen til å begynne med, for da var breddeidretten prioriteringen deres.

Qatar satset derimot mot på toppidrett helt fra starten av, men den var ikke begrenset til utvikling av qatarske spillere. Det er fordi de har et mål om å utvikle et konkurransedyktig landslag til fotball-VM på hjemmebane, og de har for få qatarske spillere å velge mellom. Derfor henter de spillere fra utlandet som kan bli med i Aspire-akademiet der de utvikler fremtidens landslagsspillere. De beste spillerne blir hentet til Qatar i ung alder slik at de kan trene med de qatarske spillerne og heve nivået på treningsgruppa, men også for å bli naturaliserte spillere som kan representere det qatarske landslaget. Når spillerne først blir rekruttert, er det ikke bare fotballferdigheter og taktisk forståelse de lærer seg. Det er også en omfattende undervisning om alt som hører med når som utenlandsproff. Blant annet har de mer engelskundervisning slik at de skal klare seg som utenlandsproffer. Her er det med andre ord stor overvekt av toppidrettssatsing fremfor breddeidrett, og det er fordi de vil satse på toppfotballen som er synlig utenfor egne landegrenser, spesielt landslagsfotball frem mot VM på hjemmebane vinteren 2022. Qatar ser dermed ut til å bruke fotballen til sportsvaskingsformål, fordi de investerer unormalt mye ressurser for å utvikle talenter som kan løfte landslaget til nye høyder. Det kan gi Qatar positiv oppmerksomhet som muligens overskygger noen av de negative forholdene i landet.

Til å begynne med var det dermed noen vesentlige forskjeller mellom satsingen på talentutvikling i henholdsvis Fascist-Italia og Qatar, spesielt med tanke på formålene deres. Fascist-Italia ville bruke idretten til å forme italienerne til å bli gode borgere innenfor det fascistiske idealet om det nye mennesket, men etter hvert som de hevdet seg i internasjonale konkurranser, interesserte de seg mer for toppidrettssatsing. Da skulle de plutselig utvikle vinnere som skulle vinne for Fascist-Italia. Først da kan vi snakke om at de hadde

sportsvaskingsformål med talentsatsingen deres. Dog skal man ikke være for påståelig, for innledningsvis var fascistregimet lunkne til toppidrettssatsingen. Hos Qatar er toppidrettssatsingen og sportsvaskingshensiktene tydeligere, mens breddeidretten blir neglisjert. Her vil de utvikle spillere som markerer seg internasjonalt og stiller Qatar i et godt lys, ikke minst gjennom landslagspill under VM på hjemmebane kommende vinter. Sportsvaskingshensiktene er dermed tydeligere i Qatars talentsatsing enn Fascist-Italias satsing, men også de hadde sportsvaskingshensikter da de senere skulle utvikle vinnere.

Når det kommer til satsingen på idrettsfasiliteter som kan ha tilrettelagt for sportsvasking, er det både likheter og ulikheter mellom Fascist-Italia og Qatar. Fascist-Italia bygde fortrinnsvis flerbruksanlegg som kunne brukes av både allmennheten og toppidrettsutøvere, men også spektakulære stadioner som skulle vises frem og gi positiv oppmerksomhet. Etersom Italia slet med idrettsanleggsmangel i det fascistene tok styringen, var det viktig for dem å bygge anlegg som kunne brukes av alle. Derfor bygde de flerbruksanlegg som kunne brukes til ulike idretter, men fotball var alltid blant disse. Det var viktig i forbindelse med satsingen på breddeidrett og kroppsøving at de hadde tilgang på gode fasiliteter, og derfor ble dette en prioritet hos fascistene. Likevel bygde de ikke utelukkende anlegg som var ment for breddeidretten, men også stadioner som fungerte som monumenter. Disse skulle vises fram for å gi positiv oppmerksomhet til regimet fra befolkningen og omverden – en viktig ingrediens i sportsvasking. Selv disse flotte stadionene var ikke bygd kun for toppidretten, for allmennheten skulle også få benytte de. Med andre ord var de monumentale stadionene bygd som flerbruksanlegg for å øke bruksgraden og spare penger. Dermed kunne Fascist-Italia slå to fluer i én smekk ved å dekke behovet for flere idrettsanlegg og bygge stadioner til sportsvaskingsformål.

Qatar satser derimot nesten utelukkende på idrettsanlegg som gagnar toppidretten, og disse er spektakulære. Aspises hovedbygning er en gigantisk kuppel bestående av mange idrettsbaner, men allmennheten har ikke tilgang til disse. Det er kun toppidrettsutøvere som blir rekruttert av akademiet som har tilgang. I tillegg bygger Qatar storslåtte fotballstadioner til det kommende fotballverdensmesterskapet, og disse er kun bygd for å kaste glans over Qatar under mesterskapet. Bruksområdene etter mesterskapets slutt er svært begrenset, og én av stadionene skal demonteres etterpå.

En likhet mellom Fascist-Italia og Qatar er at de har bygd idrettsanlegg for toppidretten, men også stadioner som skal imponere omverden. Der stopper likevel fellestrekkene, for Fascist-Italia satset også på å bygge anlegg som skulle være tilgjengelige for allmennheten. Likevel er det tydelig at de mest spektakulære anleggene ble bygd for å

sportsvaske gjennom å vise omverden monumenter som demonstrerer hvor moderne nasjoner de har blitt, og på den måten kaste skygge over de negative forholdene deres.

En annen likhet er hvordan de har organisert hjemlig klubbefotball og støttet klubber for å heve nivået slik at klubbene kan prestere i kontinentale turneringer som representanter for eget land. I Fascist-Italia omstrukturerte de seriestrukturen i 1926 gjennom styringsdokumentet Carta di Viareggio. Der etablerte de en nasjonal serie og gjorde profesjonell fotball lovlig, altså at spillere kunne leve av fotball på heltid. Klubber ble også tvunget til å slå seg sammen for å danne større og mer ressurssterke klubber. I tillegg ble bruken utenlandske spillere i serien forbudt, men regelen omgikk de ved å la utenlandske spillere med italienske aner få spille. Bortsett fra regelen som forbød utenlandske spillere, hjalp tiltakene med å profesjonalisere italiensk fotball og gjøre dem konkurransedyktige internasjonalt, samt utvikle landslagsspillere. Det fascistiske regimet hjalp også klubber ved å subsidiere stadioner, men også kampbilletter for å få flere folk på kamp. Med andre ord strakk de seg langt for å gjøre klubbene konkurransedyktige, noe som var viktig for omdømmet deres da italienske klubber ute i Europa ble ansett som Fascist-Italias representanter.

I 2003 økte Qatars økonomiske satsing på den hjemlige serien markant, for da ga deres olympiske komité 2,2 millioner euro til hver av klubbene. Pengene skulle brukes på spillerforsterkninger fra Europa. Siden har de subsidiert serien gjennom klubeierskap, TV-inntekter, sponsorinntekter og oppkjøp av kampbilletter som deles gratis. Alt dette for å heve seriens kvalitet. Ved å hente stjernespillere og trenere fra Europa, samles fotballkompetanse i Qatar som kan utnyttes til å forsterke det qatarske landslaget, men også forbedre klubbenes konkurransedyktighet i AFC Champions League, som igjen kan gi Qatar positiv oppmerksomhet. Her er Qatars satsing på egen serie en viktig del av sportsvaskingen deres.

Både Fascist-Italias og Qatars satsing på egen serie kan dermed minne mye om hverandre, fordi de subsidierer egne klubber for å prestere i internasjonale turneringer, som igjen gir dem prestisje utad. Sportsvaskingen gjennom egen serie er derfor ganske lik. Likevel er det noen ulikheter, men det gjelder i all hovedsak holdningen til å hente utlendinger. Fascist-Italia forsøkte å forby utlendinger for å fremme italiensk fotball, mens Qatar heller så fordelene med kvaliteten og kompetansen de utenlandske spillerne og trenerne kunne tilføre qatarsk fotball. Riktignok hentet også italienerne utenlandske spillere og trenere, men kun med italienske aner, og det var med en viss undertone av nederlag at de ikke klarte seg uten ekstern hjelp. Til tross for de forskjellige holdningene deres til utenlandske spillere og trenere, er det flere fellestrekk i hvordan de forbedret egen serie for å få anerkjennelse fra utlandet. Denne positive anerkjennelsen kan også brukes til sportsvasking.

Sammenligningen av satsingen på landslaget og vertskap av verdensmesterskapet i fotball er litt utfordrende, for Qatars verdensmesterskap har ennå ikke begynt. Likevel kan man sammenligne hvordan Fascist-Italia satset opp mot det Qatar har gjort hittil. Her er det likheter. Fascist-Italia sørget for å vinne budet om å arrangere VM gjennom å love FIFA penger og stå for arrangementskostnadene selv. Det sier noe om hvor viktig VM var for dem, for de brukte mye penger på det med tanke på at det var midt i den økonomiske depresjonen. I forbindelse med mesterskapet bygde de flotte stadioner, men også annen infrastruktur som offentlig transport for å håndtere store mengder turister. Slik kunne Fascist-Italia fremstå som en moderne nasjon og få positiv oppmerksomhet som de kunne bruke til sportsvasking.

De gjorde også alt de kunne for å vinne VM på hjemmebane, for det kunne gi dem positiv oppmerksomhet. For å lykkes på banen, så de på hva de kunne gjøre utenfor banen som påvirker resultatet på banen. Løsningen ble å betale flere av mesterskapets dommere slik at de skulle dømmes fordelaktig for Italia. Dette ga gode resultater, men med bismak. Mange reagerte på de kontroversielle dommeravgjørelsene, og mesterskapet ble ansett som en sportslig fadese. Men det var ikke bare utenomsportslige faktorer som gjorde at de lyktes på banen, for de hadde også et godt landslag ledet av Pozzo. Ved hjelp av hans metodo, vant Italia både VM på hjemmebane i 1934 og i Frankrike fire år etterpå. Riktignok brukte de ikke bare italienske spillere, men også spillere som tidligere spilte for andre land. Selv om konkurrentene var oppmerksomme på dette, ble Italia ble først og fremst anerkjent som en av verdens beste fotballnasjoner og kjent for spillestilen metodo. For å utnytte denne positive oppmerksomheten, var de svært bevisste på å bruke fascistiske symboler. Det gjorde de gjennom en fascistisk hilsen før kampene eller andre fascistiske symboler. Slik gjorde Fascist-Italia det de kunne for å fremme fascismen overfor omverden, og samtidig legge lokk over de negative forholdene. Dette er på mange måter definisjonen på sportsvasking.

I Qatar sitt tilfelle har de brukt svimlende summer på å arrangere VM i fotball, og mesterskapet har ikke begynt engang. Hittil har de brukt 220 milliarder euro, og da er ikke kostnadene rundt søknadsprosessen inkludert. I forbindelse med søknadsprosessen har de blitt anklaget for korrupsjon, men enn så lenge er det ingenting som tyder på at de mister mesterskapet av den grunn. Qatar har også forpliktet seg til å dekke mesterskapets kostnader. Heldigvis får de noe igjen for de investerte pengene. De får underholdt egen befolkning, flotte stadionanlegg og infrastruktur i verdensklasse. Med infrastruktur menes alt av samferdsel, hoteller og andre fasiliteter som er nyttige med mange turister på besøk. Det kommer godt med når verdens øyne rettes mot Qatar vinteren 2022, for da vil Qatar signalisere gjennom VM at de har blitt en moderne, rik og imøtekommende nasjon. Slik ønsker de å bygge opp

merkevaren Qatar og ta søkelyset vekk fra negative forhold i landet. Dette er dermed et tydelig sportsvaskingsforsøk.

Sportslig har de lite å vise til, og ingenting tyder på at de vil markere seg under VM på hjemmebane. Likevel har de forsøkt å forbedre landslaget slik at det blir konkurransedyktig innen den tid. De har investert tungt i egen serie, hentet utenlandsk ekspertise og investert i verdens heftigste akademisatsing. I tillegg har de naturalisert utenlandske spillere. Med andre ord står det ikke på innsatsen. På FIFA-rankingen har de klatret noe og overpresterer med tanke på antall spilleberettigede spillere, men det er fortsatt langt opp til verdenseliten. Likevel håper de å stille med et landslag som kan gjøre en hederlig innsats som Qatar kan være stolte av, for det kan gi dem positiv oppmerksomhet.

Til tross for at Qatar ennå ikke har arrangert VM på hjemmebane, er det likheter mellom Fascist-Italias og Qatars anskaffelse og forberedelser til mesterskapet. Begge betalte store summer for å arrangere VM på hjemmebane, begge investerte stort i generell infrastruktur og begge har fått korrupsjonsanklager. Den sportslige satsingen på landslaget er også relativt lik, men utgangspunktene var forskjellige. Begge investerte tungt i talentutvikling og begge har naturalisert spillere. Når det kommer til utvikling av spillestil, er det en vesentlig forskjell. Italia utviklet sin egen metodo, mens Qatar er avhengig av all utenlandsk ekspertise de kan få tak i. Nivåforskjellen er også stor, men til gjengjeld var Fascist-Italia en langt større nasjon enn Qatar er nå. Fascist-Italia hadde derfor bedre forutsetninger, for de hadde flere spillere å ta av enn Qatar. Selv om det er noen ulikheter, er det likevel påfallende hvor lik satsingen på fotball-VM og landslaget er mellom Fascist-Italia og Qatar.

Med utgangspunkt i overenstemmelsesmetoden, er det en del likheter mellom Fascist-Italias og Qatars sportsvasking gjennom fotballen. Det betyr ikke at det ikke er forskjeller mellom dem, men her rettes søkelyset hovedsakelig mot likhetene. I begge tilfellene har de forsøkt å skaffe myk makt ved å bli beundret av omverden for hvordan de arrangerer mesterskap og presterer sportslig. Slik kan de få mer innflytelse i internasjonal politikk. Dog kan det se ut til at den antatte målgruppa for sportsvaskingen er ulik, for Fascist-Italia var først og fremst opptatt av å påvirke egne innbyggere fremfor utlandet, mens Qatar prioriterer utenlandsk oppmerksomhet fremfor innenlandsk. Det betyr ikke at Qatar ikke er opptatt av å påvirke egen befolkning, men for Italia har det vært viktigere å bygge opp nasjonalfølelsen ved å forsterke det forestilte fellesskapet mellom italienerne, mens dette ikke har vært like sentralt for Qatar.

En viktig forskjell mellom dem er hvilke av Giulianottis tilskuerkategorier de

forsøksvis har appellert til. Fascist-Italias fotballsatsing ser ut til å være rettet mot den tradisjonelle og varme *supporteren*²³³, men også den tradisjonelle og kalde *tilhengeren*²³⁴. Supporteren har et bindende forhold til laget sitt gjennom å ha samme tilholdssted, noe vi kan koble til landslaget deres og hvordan Fascist-Italia vektla triumfene deres. Tilhengeren kan heie på lag eller spillere som har en vennskapelig kobling til eget lag, og deler de samme verdiene. Her kan måten Fascist-Italia utnyttet italienske klubbers suksess i europeiske klubbturneringer illustrere dette, for de prøvde å få hele Italia til å støtte italienske klubber som konkurrerte i utlandet som fascistenes representant. Likevel vil naturlignok tilhørigheten deres til disse klubbene være tynnere enn når det er deres egen klubb. Det passer også med fascistenes ideal om det nye mennesket og hvordan de streber etter det utopiske samfunnet, for da skal borgerne engasjere seg og ofre seg for samfunnets og nasjonens beste. Her handler det om å støtte Fascist-Italia i kampen mot en utenlandsk makt, enten det gjelder klubb- eller landslagskamper.

Qatar ser derimot ut til å ha forsøkt å appellere til *fans* og *flanører*. Fans er engasjerte tilskuere, men med stor fysisk avstand til klubber og spillere. Dermed er relasjonen deres knyttet til forbruk av klubbprodukter, som for eksempel å gå rundt med klubbens drakt med favorittspillerens navn på ryggen. Flanører er illojale tilskuere som konsekvent ser på fotball for å bli underholdt, og tilhørigheten deres til lag og spillere endrer seg konstant og følger de som underholder mest. Det er disse tilskuerkategoriene Qatar henvender seg mest til, og det kan være fordi de ønsker å pasifisere innbyggerne politisk. Ettersom totale autokratier som Qatar er ute etter å tie eller undertrykke rivaliserende politiske stemmer, gir det mening at de forsøker å distrahere disse med storslåtte idrettsarrangementer som fotball-VM. Her kan den romerske satirikeren Juvenals sitat trekkes inn, for han hevdet at alt den romerske allmuen ville ha var «brød og sirkus».²³⁵ Så lenge keiseren kunne brødfø og underholde befolkningen, ville de ikke bry seg med politiske saker. Dette ligner på hva Qatar ønsker å gjøre, men er stikk motsatt av hvordan Fascist-Italia ville aktivisere befolkningen og engasjere dem i nasjonens anliggende.

5.3 Virkingene av sportsvaskingen

I denne delen av analysen sammenlignes virkningene av Fascist-Italias og Qatars sportsvasking. Oppnådde de målene sine med sportsvaskingen? Fikk de uventede reaksjoner? Hvem kom best ut av sportsvaskingen? Her skal vi se at både Fascist-Italia og Qatar til dels

²³³ Giulianotti, 2014, s. 46–49.

²³⁴ Giulianotti, 2014, s. 49–52.

²³⁵ Etter Thorsen, 2018.

lyktes med sportsvaskingen, men også mislyktes.

Fascist-Italia lyktes på mange måter med å bruke fotballen til å fullføre Risorgimento ved å forsterke det forestilte fellesskapet blant italienerne. De mange idrettsanleggene ble bygd etter felles standarder som gjaldt for hele landet. Omorganiseringen og satsingen på kroppsøving bidro også til å fremme det forestilte italienske fellesskapet, fordi alle italienerne skulle få den samme opplæringen i kroppsøving uavhengig av hvor i landet man gikk på skole. Slik kunne Fascist-Italia forme italienerne til å bygge karakter, styrke, disiplin og moral gjennom idretten i skolen. Fascist-Italia brukte også idrettsarrangementer for å fremme fascistisk propaganda, og det ble enklere når italienske lag presterte godt i internasjonale turneringer. De vant f.eks. VM på hjemmebane og i Frankrike fire år etter, og disse triumfene melket regimet og fascistisk presse for å demonstrere hvor vellykket fascismen er i Italia. Ved å engasjere italienerne i idrett og fotball, flyttet Fascist-Italia søkelyset vekk fra de negative forholdene i landet. Slik drev Fascist-Italia sportsvasking på egen befolkning, og hensikten var å forsterke den nasjonale identiteten.

Fascist-Italias sportsvasking rettet mot utlandet var også relativt vellykket. De hadde som utenrikspolitisk mål å bli mektig, fryktet og anerkjent ute i Europa, og italiensk fotball kan ha bidratt positivt til det. Sportslig ble de anerkjent gjennom sine mange triumfer på 1930-tallet, og de ble kjent for den italienske spillestilen metodo. Selv om kritikerne klagde på hvor kjedelig metodo var for publikum, er det likevel en anerkjennelse å bli kjent for en fotballstil som tar de opp i verdenstoppen. Fascist-Italia fikk også positiv omtale i utenlandske aviser i forbindelse med organiseringen av VM på hjemmebane og de flotte stadionene deres. Likevel fikk de også negativ omtale rundt dommerskandalene og fascismen som politisk ideologi. Den negative omtalen var riktignok ikke nok til å overskygge den positive oppmerksomheten rundt fotballsatsingen deres, men den bidro til å nyansere bildet.

Qatars merkevarebyggingstrategi har i utgangspunktet vært vellykket, men de har fått et solid skudd for baugen i forbindelse med oppmerksomheten rundt arbeidsinnvandrernes rettigheter. Det de har lykkes med er å gjøre verden kjent med Qatars eksistens og hva de kan tilby. I alle fall i vesten er fotballen en stor årsak til bevissthetsendringen, enten ved hjelp av stjernesigninger til den qatarske serien, eierskap og sponning av europeiske klubber, eller VM i Qatar om et halvt år. Derfor er Qatars merkevarebyggingstrategi gjennom fotballen vellykket, for de færreste visste at Qatar eksisterte før de startet fotballsatsingen.

Likhetene mellom virkningene av Fascist-Italias og Qatars sportsvasking er at begge lyktes med å skaffe positiv omtale fra omverden, men de klarte ikke å distrahere omverden fra de kritikkverdige forholdene deres. Fascist-Italia fikk bruke fotballen til å styrke den

nasjonale identiteten og få positiv omtale utad, men det er lite som tyder på at Fascist-Italias omdømme ble bedre av den grunn. Omverden fortsatte å være kritiske til fascismen og forholdene i landet til tross for den positive oppmerksomheten rundt fotballsatsingen. Dette gjelder også Qatar. De har fått positiv oppmerksomhet rundt fotballaktivitetene sine, men det hindret ikke omverden fra å omtale de negative forholdene i landet. I Qatars tilfelle har sportsvaskingen gjennom fotballen intensivert den negative oppmerksomheten, spesielt i forbindelse med arbeidsinnvandrernes rettigheter. De har dermed ikke klart å omdanne den positive oppmerksomheten fra fotballen over til myk makt, altså evnen til å få ønsket utfall ved hjelp av overbevisning. Her var målet å flytte omverdens søkelys over på de positive forholdene i Fascist-Italia og Qatar, og vekk fra de negative forholdene. De lyktes med å skaffe positiv oppmerksomhet, men det erstattet ikke den negative oppmerksomheten. Derfor er virkningene av sportsvaskingen begrenset.

5.4 Konklusjon

Her besvares problemstillingen ved å forklare likhetene og ulikhetene mellom Fascist-Italias og Qatars sportsvasking gjennom fotballen. Det gjøres i tre deler. Først en kort oppsummering av de politiske forholdene deres. Deretter følger en konklusjon av likhetene og ulikhetene mellom Fascist-Italias og Qatars sportsvaskingstiltak i fotballen. Etter det kommer en konklusjon om likhetene og ulikhetene mellom virkningene av sportsvaskingen deres. Avslutningsvis drøftes virkningen av sportsvasking generelt og hvordan det bør behandles fremover.

De politiske forholdene i landene er ulike, men ikke uten likheter. Fascist-Italia var et stort land, mens Qatar er blant verdens minste land. De tilhører to forskjellige tidsperioder med ulike forutsetninger og omgivelser. Likevel har de fellestrekk som gjør at de kan sammenlignes. Begge er autoritære stater som mangler demokratiske funksjoner og styres av en diktator. De er også i konfliktfylte områder i den aktuelle perioden. Alt dette påvirker målsettingene deres og hvordan disse kan oppnås. Fascist-Italia ønsket å bli så sterke som mulig slik at de kunne være på høyde med de andre europeiske stormaktene, men også bli oppfattet som en stormakt. Qatar som et lite land har ikke det samme alternativet, men de prøver å bli oppfattet som en god verdensborger for å styrke sikkerhetspolitikken deres overfor Saudi-Arabia. Begge ønsker dermed å vise seg frem for omverden, men med ulike motiver og strategier. De har også kritikkverdige forhold i landene sine som de ønsker å dekke over ved hjelp av fotballen.

Et likhetstrekk i selve sportsvaskingen deres er at begge har forsøkt å skaffe seg myk

makt gjennom fotballen, for de har forsøkt å bli godt likt utad slik at ordene deres veier tyngre i internasjonale relasjoner. Den positive oppmerksomheten prøver de å få ved å arrangere spektakulære mesterskap i fotball, prestere med landslaget og fremme egen klubbefotball. Her er likhetene påfallende. Begge betalte dyrt for å vinne retten til å arrangere VM, og de legger mye prestisje i mesterskapet ved å investere tungt i stadioner og annen infrastruktur. Begge har tøyd reglene for å få lov til å bruke utlendinger på landslaget for å løfte det sportslige nivået, og begge har brukt mye penger på å hjelpe den hjemlige serien og klubbene i den.

Likevel er det noen vesentlige forskjeller. Fascist-Italia var mer opptatt av nasjonalisme, så de la ned forbud mot utenlandske spillere i egen serie, men det var en sovende regel så lenge spillerne hadde italienske aner. Sammenlignet med Qatar har de likevel jobbet hardere for å fremme den nasjonale identiteten, og derfor brukt sportsvasking i større grad mot egen befolkning. Det kan ha med å gjøre at Italia ville gjøre seg selv til en stormakt som skulle konkurrere mot mektigere naboer som ikke var mye større enn dem selv. Qatar er et lite land, og er dermed mer avhengig av internasjonalt samarbeid for å fremme egne interesser. I tillegg er det to forskjellige tidsepoker der nasjonalisme var fremtredende i mellomkrigstiden, mens globalisering og internasjonalt samarbeid i større grad kjennetegner 2000-tallet. Disse faktorene kan forklare noen av ulikhetene.

Virkningene av sportsvaskingens deres gjennom fotball er også påfallende like. Begge skaffet positiv oppmerksomhet utad, men det hindret ikke kritiske røster i å omtale de kritikkverdige forholdene deres. Innad forsøkte begge å blidgjøre egne innbyggere, men for Fascist-Italia var dette viktigere enn for Qatar. Det er fordi Fascist-Italia vektla å bygge opp den nasjonale identiteten fremfor å ta hensyn til hva andre nasjoner tenker om dem. For Qatar er det motsatt, for de vil blidgjøre omverden fremfor egne innbyggere. Fra før av gir emiren økonomisk støtte til innbyggerne sine, så de er allerede blidgjort. Ettersom det er dyrere og vanskeligere å kjøpe andre nasjoners støtte, forsøker de å skaffe myk makt gjennom sportsvasking i fotballen. Der mislyktes Qatar, kanskje, for omverden er fortsatt kritiske til de negative forholdene i landet. Fascist-Italia lyktes i større grad med sportsvaskingens sin, men først og fremst den som var rettet mot egne innbyggere. Jeg skal ikke spekulere i hvor stor rolle fotballen hadde, men de lyktes med å samle Italia og skape en sterkere nasjonal identitet. Utad fortsatte kritikken av Fascist-Italia til tross for positiv oppmerksomhet gjennom fotballen, og derfor mislyktes også de med sportsvaskingens overfor omverden.

Som vi ser i forbindelse med Fascist-Italia og Qatar, har sportsvasking eksistert lenge. Til tross for ulike omstendigheter, er tilfellene sammenlignbare. Derfor er det interessant å se hvor lite vellykket sportsvaskingens utad var i begge tilfellene. Begge fikk positiv

oppmerksomhet gjennom fotballen, men på ingen måte nok til å dekke over de negative forholdene deres. Omverden fortsatte kritikken på tross av Fascist-Italias og Qatars desperate innsats for å overskygge den. Derfor kan det være interessant å ta opp diskusjonen om det er nødvendig å vie sportsvasking oppmerksomhet. Den norske politikeren Øyvind Håbrekke mener søkelyset på sportsvasking er en avsporing fra kampen mot menneskerettighetsbrudd og annen urettferdighet, og at idrettsutøvere og sportsjournalistikken skal få holde på med idretten i fred.²³⁶ Her er jeg uenig, for det er nettopp idrettsutøvere og sportsjournalister som retter søkelyset mot de negative forholdene i de sportsvaskende landene, og slik gjør de omverden bevisst på sportsvaskingsforsøkene. Søkelyset på sportsvasking har til og med ført til at Qatar har innført reformer, som i teorien forbedrer arbeidsinnvandrernes vilkår. Det skal sies at forholdene ikke har blitt særlig bedre i praksis, men pila går riktig vei. Med andre ord bidrar utøverne og sportsjournalistene til å presse de anklagede nasjonene til å rette opp i de kritikkverdige forholdene deres. Det betyr ikke at å rette søkelyset på sportsvasking er den eneste måten å rette opp i de negative forholdene, men da hindres landene i å få den etterlengtede positive oppmerksomheten før de retter opp i problemene sine. Derfor er det nyttig at idrettsutøvere og sportsjournalister fortsetter å belyse sportsvaskingsproblematikken, fordi det gir nasjoner et insentiv om å ta positive grep som bedrer de kritikkverdige forholdene deres.

²³⁶ Håbrekke, 2022a og 2022b.

Litteraturliste

- Abbot, S. (2018) *The Away Game: The Epic Search for Football's Next Superstars*.
Edinburgh: Arena Sport.
- AFP (2017) Bayern Munich fans put pressure on club to end Qatari deal, *The Guardian*, 24. november. Tilgjengelig fra: <https://guardian.ng/sport/bayern-munich-fans-put-pressure-on-club-to-end-qatari-deal/> (Hentet: 15. mars 2022).
- Al-Duhail Sports Club (2018) *The Club*. Tilgjengelig fra: <https://www.duhailsc.com/en/the-club/the-club-2.html> (Hentet: 22. februar 2022).
- Al-Emadi, A. mfl. (2017) 2022 Qatar World Cup: Impact Perceptions among Qatar Residents. *Journal of Travel Research*, 56(5), s. 678–694. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F0047287516652502>.
- Al-Sadd Sports Club (2022) *Management*. Tilgjengelig fra: <https://al-saddclub.com/the-club-management/> (Hentet: 23. februar 2022).
- Amara, M. (2005) 2006 Qatar Asian Games: A 'Modernization' Project from Above? i *Sport in Society*, 8(3), s. 493–514. DOI: [10.1080/17430430500249217](https://doi.org/10.1080/17430430500249217).
- Anderson, B. (1996) *Forestilte fellesskap*. Oversatt fra *Imagined Communities* av Andersen, E. Oslo: Spartacus Forlag.
- Baroncelli, A. og Caruso, R. (2011) The Organisation and Economics of Italian Top Football, i Gammelsæter, H. og Senaux, B. (red.) *The Organisation and Governance of Top Football Across Europe – An Institutional Perspective*. Firenze: Taylor & Francis Group:
- Barth, F. (1969) Introduction, i Barth, F. (red.) *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 9–38.
- Baumann, R. og Matheson, V. (2018) Mega-Events and Tourism: the case of Brazil, i *Contemporary Economic Policy*, s. 292–301. DOI: 10.1111/coep.12270.
- BBC News (2021) Ex-FIFA president Blatter and ex-Uefa boss Platini charged with fraud. Tilgjengelig fra: <https://www.bbc.com/news/world-europe-59133079> (Hentet 9. mars 2022).
- BBC Sport (2004) *FIFA rules on eligibility*. Tilgjengelig fra: <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/internationals/3498082.stm> (Hentet: 3. mars 2022).
- Blake, H. og Calvert, J. (2015) *The Ugly Game: The Qatari Plot to Buy the World Cup*. Simon & Schuster: London.
- Blaschke, R. (2019) *Katar nutzt Fußball für Sicherheitspolitik*. Tilgjengelig fra: <https://www.deutschlandfunk.de/wm-als-lebensversicherung-katar-nutzt-fussball-fuer-100.html> (Hentet: 15. februar 2022).

- Bosisio, M. (2018) Molto più di un gioco Il calcio storico fiorentino nella letteratura tra Quattro e Cinquecento, *Griseldaonline*, 17(1). DOI: <https://doi.org/10.6092/issn.1721-4777/9393>.
- Bossa, S., Mohammed, S. og Qoronfleh, M. W. (2021) An Overview of Sports Infrastructure in Qatar, i Qoronfleh, M. og Essa, M. M. (red.) *FIFA 2022: Qatar, the Legacy*. New York: Nova Science Publishers, s. 35–55.
- Brannagan, P.M. og Gulianotti, R. (2014) Soft power and soft disempowerment: Qatar, global sport and football's 2022 World Cup finals, i *Leisure Studies*, 34(6), s. 703–719. DOI: [10.1080/14775085.2015.1133316](https://doi.org/10.1080/14775085.2015.1133316).
- Campanhout, G. V., Sterkenburg, J. V. og Oonk, G. (2018) Who Counts as a Migrant Footballer? A Critical Reflection and Alternative Approach to Migrant Football Players on National Teams at the World Cup, 1930–2018, *The International Journal of the History of Sport*, 35(11), s. 1071–1090. DOI: [10.1080/09523367.2019.1581769](https://doi.org/10.1080/09523367.2019.1581769).
- Chalabi, M. (2013) 113 years of international football player transfers, *The Guardian*, 14. November. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/football/datablog/interactive/2013/nov/14/113-years-of-international-football-player-transfers> (Hentet: 19. februar 2022).
- Chanavat, N. (2017) French football, foreign investors: global sports as country branding, i *Journal of Business Strategy*. 38(6), s. 3–10. DOI: 10.1108/JBS-o4-2017-0053.
- Christenson, M. (2021) Bayern Munich and Borussia Dortmund not joining European Super League, *The Guardian*, 19. april. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/football/2021/apr/19/bayern-munich-and-borussia-dortmund-not-joining-european-super-league> (Hentet: 15. mars 2022).
- Conn, D. (2017) Qatar World Cup workers' rights to improve with the end of kafala system, claims union, *The Guardian*. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/football/2017/oct/25/qatar-world-cup-workers-rights-kafala-system> (Hentet: 25. mars 2022).
- Connelly, M., Fox, J., Goebel, S. og Schmidt, U. (2019) *War, Media and Shaping the Twentieth Century*. London: Bloomsbury Academic.
- Daniel, P. og Kassimeris, C. (2013) The Politics and Culture of FC St. Pauli: from leftism, through anti-establishment, to commercialization, *Soccer & Society*, 14(2), s. 167–182. DOI: [10.1080/14660970.2013.776466](https://doi.org/10.1080/14660970.2013.776466).
- Dietschy, P. (2014) The 1938 World Cup, i Rinke, S. og Schiller, K. (red.) *The FIFA World Cup 1930-2010: Politics, Commerce, Spectacle and Identities*. Göttingen: Wallstein Verlag, s. 118–143.
- Doidge, M., Kossakowski, R. og Mintert, S. (2020) *Ultras: The passion and performance of contemporary football fandom*. Manchester: Manchester University Press.

- Doordan, D. P. (1983) The Political Content in Italian Architecture during the Fascist Era, *Art Journal*, 43(2), s. 121–131. DOI: <https://doi.org/10.2307/776648>.
- Dun & Bradstreet (2022) *Al Kass Sport Channels*. Tilgjengelig fra: https://www.dnb.com/business-directory/company-profiles/al_kass_sport_channels.28e1bbb7011cc82922b803ebed3dbad8.html (Hentet: 22. februar 2022).
- Ekeland, H. mfl. (2021) Fotball-Norge stemte nei til boikott av Qatar-VM, *NRK*, 20. juni 2021. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/sport/fotball-norge-stemte-nei-til-boikott-av-qatar-vm-1.15545042> (Hentet: 24. mars 2022).
- Ezzedine, M. (2020) *Pricing Football Transfers: Determinants, Inflation, Sustainability, and Market Impact: Finance Economics, and Machine Learning Approaches*. Doktoravhandling. Paris: Université Panthéon-Sorbonne. Tilgjengelig fra: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-03171642/document> (Hentet: 22. februar 2022).
- FC Barcelona (2022) *Honours*. Tilgjengelig fra: <https://www.fcbarcelona.com/en/football/first-team/honours> (Hentet: 22. mars 2022).
- FC Bayern München (2022) *Honours*. Tilgjengelig fra: <https://fcbayern.com/en/club/honours> (Hentet: 15. mars 2022).
- FIFA (2020) *FIFA welcomes ground-breaking legal changes that strengthen the protection of workers' rights in Qatar*. Tilgjengelig fra: <https://www.fifa.com/tournaments/mens/worldcup/qatar2022/news/fifa-welcomes-ground-breaking-legal-changes-that-strengthen-the-protection-of-wo> (Hentet: 25. mars 2022).
- Friberg, J. (2022) Klar beskjed fra Amnesty: Idretten har latt seg bruke av Russland. *Aftenposten*, 27. februar. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/sport/i/PoBr77/klar-beskjed-fra-amnesty-idretten-har-latt-seg-bruke-av-russland> (Hentet: 28. april 2022).
- Foot, J. (2007) *Calcio – A History of Italian Football*. Dublin: Harper Perennial.
- Fujioka, A., Halchuk, S. og Stokkermans, K. (2021) *Asian Champions' Cup*. Tilgjengelig fra: <http://www.rsssf.com/tables/as1.html> (Hentet: 17. februar 2022).
- Gardner, F. (2021) Qatar crisis: Saudi Arabia and Allies restore diplomatic ties with emirate, *BBC*, 5. januar. Tilgjengelig fra: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-55538792> (Hentet: 15. februar 2022).
- Ginesta, X. (2012) What is the next step? The champions league clubs and their sponsors. From Bwin to Qatar Sports Investment, i *Soccer & Society*, 14(1), s. 66–79. DOI: [10.1080/14660970.2012.692680](https://doi.org/10.1080/14660970.2012.692680).
- Goksøyr, M. (2014) *Hva er fotball*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Golden, M. (2011) War and Peace in the Ancient and Modern Olympics, *Greece & Rome*, 58(1), s. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0017383510000495>.
- Goldblatt, D. (2006) *The Ball Is Round: A Global History of Soccer*. New York: Penguin Group.
- Giulianotti, R. (2012) Supportere, tilhengere, fans og flanører, i Hognestad, H. K. og Hjelseth, A. (red.) *Kampen om tribunen: fotball identitet & makt*. Oslo: Akademika Forlag.
- Giulianotti, R. mfl. (2021) Football, i *Encyclopedia Britannica*. Tilgjengelig fra: <https://www.britannica.com/sports/football-soccer> (Hentet: 10. november 2021).
- Griffin, R. (1993) *The Nature of Fascism*. London: Taylor & Francis Group.
- Gussiås, D. N., Gjerde, Y. og Johansen, S. M. (2021) Lionel Messi klar for PSG – får draktnummer 30, *Verdens Gang*. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/sport/fotball/i/g63Eya/lionel-messi-klar-for-psg-faar-draktnummer-30> (Hentet: 9. mars 2022).
- Gussiås, D. N., Karlstad, J. E. og Boge-Fredriksen, H. C. (2022) OL er over, men kritikken består: - bekmørk utvikling. *Aftenposten*, 21. februar. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/sport/i/pWEbKV/ol-er-over-men-kritikken-bestaar-bekmoerk-utvikling> (Hentet: 28. april 2022).
- Hansen, E. (2016) «For å være helt ærlig: Det er bare tull å ha et VM i sykling her.» *Aftenposten*, 12. oktober. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/sport/i/jdLGJw/for-aa-vaere-helt-aerlig-det-er-bare-tull-aa-ha-et-vm-i-sykling-her> (Hentet: 28. april 2022).
- Hareland, T., Lied, V. G. og Helle, M. (2021) Oppfordrer Norges Fotballforbund til å boikotte fotball VM i Qatar 2022, *NRK*, 26. februar. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/tromso-il-oppfordrer-norges-fotballforbund-om-a-boikotte-fotball-vm-2022-i-qatar-1.15392488> (Hentet: 24. mars 2022).
- Henderson, J. C. (2014) Hosting the 2022 FIFA World Cup: opportunities and challenges for Qatar, *Journal of Sport & Tourism*, s. 281–298. DOI: [10.1080/14775085.2015.1133316](https://doi.org/10.1080/14775085.2015.1133316).
- Hofsrud, Ø., Garden, V. A. og Murtnes, S. (2021) Solbakken gir æren til den norske grasrota, *NRK*, 25. mars. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/sport/tyskland-kopierte-norge--noe-a-vaere-stolt-over-1.15434170> (Hentet: 24. mars 2022).
- Holt, M., Folkvord, M. S. og Strøm, O. K. (2019) 22 edsvorne menn bestemte at Qatar skulle få VM. Slik har det gått med dem: suspender, siktet, fengslet. *VG*, 19. juni. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/sport/fotball/i/awawn5/22-edsvorne-menn-bestemte-at-qatar-skulle-faa-vm-slik-har-det-gaatt-med-dem-suspendert-siktet-fengslet> (Hentet: 26. mars 2022).
- Håbrekke, Ø. (2022a) Er kamp mot sportsvasking et blindspor i kampen for menneskerettighetene? *Adresseavisen*, 18. januar. Tilgjengelig fra:

- <https://www.midtnorskdebatt.no/meninger/kronikker/2022/01/18/Er-kamp-mot-sportsvasking-et-blindspor-i-kampen-for-menneskerettighetene-25031989.ece> (Hentet: 8. mai 2022).
- Håbdrekke, Ø. (2022b) Hvorfor sendes sporten i svart-hvitt? *Journalisten*, 31. mars 2022. Tilgjengelig fra: <https://journalisten.no/kortnytt-sportsjournalistikk-sportsvasking/hvorfor-sendes-sporten-i-svart-hvitt/510497> (Hentet: 8. mai 2022).
- Impiglia, M. (2014) 1934 FIFA World Cup: Did Mussolini Rig the Game? i Rinke, S. og Schiller, K. (red.) *The FIFA World Cup 1930-2010: Politics, Commerce, Spectacle and Identities*. Göttingen: Wallstein Verlag, s. 90-117.
- Jacobsen, Å., Kringstad, M. og Olsen, T.E. (2021) Extraordinary Funding and a Financially Viable Football Industry — Friends or Foes? A Norwegian Football League Perspective, *Sustainability*, 13(5), s. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13052788>.
- Kamrava, M. (2015) *Qatar: Small State, Big Politics*. Ithaca og London: Cornell University Press.
- Kapuscinski, R. (2006) *Fotballkrigen* (Oversatt av Brodal, J.). Oslo: Aschehoug.
- Kelly, R. (2017) FIFA world ranking: How it is calculated and what is it used for. Tilgjengelig fra: <https://www.goal.com/en-us/news/fifa-world-ranking-how-it-is-calculated-what-it-is-used-for/16w60sntgv7x61a6q08b7ooi0p> (Hentet: 27. Mars 2022).
- Kilgallen, C. (2013) Developing elite sporting talent in Qatar, i Sulayem, M. B., O'Connor, S. og Hassan, D. (red.) *Sport Management in the Middle East: A Case Study Analysis*. New York, NY: Routledge, s. 173–193.
- Kjeldstadli, K. (1988) Nyten av å sammenlikne, *Tidsskrift for samfunnsforskning*, årgang 1988, bind 28, s. 435-448.
- Krüger, A. (2003) Germany: The Propaganda Machine, i Krüger, A. og Murray, W. (red.) *The Nazi Olympics: Sport, Politics, and Appeasement in the 1930s*. Chicago: University of Illinois Press.
- Landoni, E. (2020) Propaganda and Information Serving the Italian Sports Movement: The Case of the Periodical Lo Sport Fascista (1928-43), i *Journal of European Periodical Studies*, 5(1), s. 43–64. DOI: <https://doi.org/10.21825/jeps.v5i1.15754>.
- Lanfranchi, P. (1991) Bologna: “the team that shook the world”, *The International Journal of the History of Sport*, 8(3), s. 336–346. DOI: [10.1080/09523369108713766](https://doi.org/10.1080/09523369108713766).
- Laurens, J. (2017) Neymar: how the record-breaking €222m move to PSG unfolded, *The Guardian*, 4. August. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/football/2017/aug/04/neymar-how-record-breaking-move-to-psg-unfolded> (Hentet: 9. mars 2022).
- Lenskyj, H. J. (2020) *The Olympic Games: A Critical Approach*. Bingley: Emerald Publishing Limited.

- Lundh, O. (2021) Schmeichel konfrontativ efter frågor om Qatar: «För mig handler det om fotboll». Tilgjengelig fra: <https://www.fotbollskanalen.se/video/13729805/schmeichel-konfrontativ-efter-fragor-om-qatar-for-mig-handlar-det-om-fotboll/> (Hentet: 26. mars 2022).
- Lysa, C. (2016) Gåten Qatar, i *Babylon – Nordisk tidsskrift for midtøstenstudier*, 14(1), s. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.5617/ba.4111>.
- Lysa, C. (2021) Globalized, yet local: football fandom in Qatar, i *Soccer and Society*. 22(7), s. 744–756. DOI: [10.1080/14660970.2020.1835650](https://doi.org/10.1080/14660970.2020.1835650).
- Magalhães, L. G. (2020) 40 years after victory: disputing memories over the 1978 World Cup in Argentina, *Soccer & Society*, 21(8), s. 904–917, DOI: [10.1080/14660970.2020.1793625](https://doi.org/10.1080/14660970.2020.1793625).
- Martins, S. (2004) *Football and Fascism: The national game under Mussolini*. Oxford: Berg.
- Matheson, V. (2018) The Economics of the World Cup, i *Economics Department Working Papers*. Paper 180. Tilgjengelig fra: https://crossworks.holycross.edu/econ_working_papers/180?utm_source=crossworks.holycross.edu%2Fecon_working_papers%2F180&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages (Hentet: 22. mars 2022).
- Matsaridis, A. og Kaimakamis, V. (2012) Sport at fascism's disposal: the 1934 Football World Cup as a case of ideological propagation and political enforcement, i *Studies in Physical Culture and Tourism*, 19(3), s. 117–120. Tilgjengelig fra: http://www.wbc.poznan.pl/Content/239646/PDF/4_Studies_2012_3_117.pdf (Hentet: 12. april 2022).
- McDonald, E. (2010) World Cup Bidding Process Explained: *How the 2018 & 2022 World Cup Hosts Are Chosen*. Tilgjengelig fra: <https://www.goal.com/en/news/3512/20182022-world-cup-host/2010/11/29/2234600/world-cup-bidding-process-explained-how-the-2018-2022-world> (Hentet: 9. mars 2022).
- McDonald, J. (1969) Labor Immigration in France 1946-1965, *Annals of the Association of American Geographers*, 59(1), s. 116-134. <http://www.jstor.org/stable/2569526>.
- Melnæs, H. (2018) Blod, svette og gullforgylt pr, i *Josimar*, 07/2018. Tilgjengelig fra: <http://magasin.josimar.no/artikkel/1321> (Hentet: 24. mars 2022).
- Mulvenney, N. og Cornwell, A. (2019) *UAE protest at eligibility of Qataris dismissed on day of final*. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/uk-soccer-asiancup-final/uae-protest-at-eligibility-of-qataris-dismissed-on-day-of-final-idUKKCN1PQ4JC?edition-redirect=uk> (Hentet: 3. mars 2022).
- Muthuraman, S. og Al Balushi, A. (2021) Heading for Sustainable Sports Stadium, FIFA World Cup 2022 Qatar, i Essa, M. (red.) *FIFA 2022: Qatar, the Legacy*. New York: Nova Science Publishers, s. 313–327.

- Nye, J. S. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.
- Næss, H. E. (2021) *Idrett, politikk og menneskerettigheter*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Oonk, G. (2020) Who May Represent the Country? Football, Citizenship, Migration, and National Identity at the FIFA World Cup, *The International Journal of the History of Sport*, 37(11), s. 1046–1065. DOI: [10.1080/09523367.2020.1844188](https://doi.org/10.1080/09523367.2020.1844188).
- Panja, T. og Smith, R. (2021) Europe’s New Super League, Explained, *The New York Times*, 19. april 2021. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2021/04/19/sports/soccer/super-league-explainer.html> (Hentet: 15. mars 2022).
- Paris Saint-Germain (2022) *Honours*. Tilgjengelig fra: <https://en.psg.fr/teams/first-team/honours> (Hentet: 22. mars 2022).
- Pattison, P. (2013) Revealed: Qatar’s World Cup ‘slaves’, *The Guardian*, 25. september. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/25/revealed-qatars-world-cup-slaves> (Hentet: 24. mars 2022).
- Pattison, P. (2021) The road to reform: have things improved for Qatar’s World Cup migrant workers? *The Guardian*, 22. november. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/nov/22/qatar-labour-rights-reforms-world-cup-legacy> (Hentet: 26. mars 2022).
- Pattison, P. og McIntyre, N. (2021) Revealed: 6,500 migrant workers have died in Qatar since World Cup awarded, *The Guardian*, 23. februar. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/feb/23/revealed-migrant-worker-deaths-qatar-fifa-world-cup-2022> (Hentet: 24. mars 2022).
- PNF (1928) “Campo sportivo del Littorio: progetto dell’ingegner D’Albora”; A. D’Albora “I Campi Sportivi del Littorio”, i “Lo Sport Fascista”, 1928, n. 1.
- Qatar Financial Centre (2022) *H.E. Sheikh Mohammed Bin Hamad Bin Qassim Al-Abdullah Al-Thani*. Tilgjengelig fra: <https://www.qfc.qa/en/about-qfc/board-of-directors/he-sheikh-mohammed-bin-hamad-bin-qassim-al-abdullah-al-thani> (Hentet: 22. februar 2022).
- Qatar Stars League (2022) *About QNB Stars League*. Tilgjengelig fra: <https://www.qsl.qa/en/about> (Hentet: 22. februar 2022).
- Qoronfleh, M. W., Essa, M. M. og Mohammed, S. (2021) The Legacy: The Case of Qatar, i Qoronfleh, M. W. og Essa, M. M. (red.) *FIFA 2022: Qatar, the Legacy*. New York: Nova Science Publishers, s. 327–330.
- Rajan, A. (2021) *From Batistuta and Desailly to Xavi and Sneijder: Qatari football’s highest-profile signings ever*. Tilgjengelig fra: <https://www.espn.com/soccer/afc-champions-league/story/4440747/batistuta-desailly-xavi-sneijder-qatari-football-highest-profile-signings-ever> (Hentet: 28. februar 2022).

- Ravndal, E. J. (2020) Den internasjonale arbeidsorganisasjonen – ILO, i *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/Den_internasjonale_arbeidsorganisasjonen_-_ILO (Hentet: 25. mars 2022).
- Reiche, D. (2014) Investing in sporting success as a domestic and foreign policy tool: the case of Qatar, i *International Journal of Sport and Politics*, 7(4), s. 489–504. DOI: [10.1080/19406940.2014.966135](https://doi.org/10.1080/19406940.2014.966135).
- Richards, G. (2021) F1 under pressure to speak out against Saudi human right abuses. *The Guardian*, 1. desember. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/sport/2021/dec/01/f1-under-pressure-to-speak-out-against-saudi-human-right-abuses> (Hentet: 28. april 2022).
- Robson, M. (2000) *Italy: Liberalism and Fascism 1870-1945*. London: Hodder & Stoughton.
- Sandnes, O. T. (2022) *Jupiter Pro League*. Tilgjengelig fra: <https://www.altomfotball.no/element.do?cmd=tournament&tournamentId=246&seasonId=339&useFullUrl=false> (Hentet: 8. mars 2022).
- Sbetti, N. og Serapiglia, D. (2020) Was football fascist? The 1934 World Cup in the postwar memory, i *Soccer & Society*, 21(8), s. 889–903. DOI: [10.1080/14660970.2020.1793624](https://doi.org/10.1080/14660970.2020.1793624).
- Scharfenort, N. (2012) Urban Development and Social Change in Qatar: The Qatar National Vision 2030 and the 2022 FIFA World Cup, i *Journal of Arabian Studies*, 2(2), s. 209–230. DOI: [10.1080/21534764.2012.736204](https://doi.org/10.1080/21534764.2012.736204).
- Seliaas, A. (2021) KOMMENTAR: VM i Qatar og kampen om fakta, *Idrettspolitik*, 12. mars. Tilgjengelig fra: <https://www.idrettspolitik.no/2021/03/12/kommentar-vm-i-qatar-og-kampen-om-fakta/> (Hentet: 25. mars 2022).
- SPOX (2021) *Wegen Katar: Eskalation auf der JHV des FC Bayern München! Fans buhen und rufen "Hainer raus!"* [Internettvideo] Tilgjengelig fra: https://youtu.be/_945dp90aMg (Hentet: 15. mars 2022).
- Språkrådet (2021) *Sportsvaske er årets ord 2021*. Tilgjengelig fra: <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2021/sportsvaske-er-arets-ord-2021/> (Hentet: 16. desember 2021).
- Subathra, S. mfl. (2021) Economic Implications of Hosting FIFA World Cup – A Study with Special Reference to South Africa, Brazil, Russia and Qatar, i Essa, M. (red.) *FIFA 2022: Qatar, the Legacy*. New York: Nova Science Publishers, s. 73–94.
- Teja, A. (1998) Italian Sport and International Relations under Fascism, i Arnaud, P. & Riordan, P.J. (red.) *Sport and International Politics: Impact of Fascism and Communism on Sport*. London: Taylor & Francis Group, s. 147–170.
- Thani, S. og Heenan, T. (2017) The ball may be round but football is becoming increasingly Arabic: oil money and the rise of the new football order, i *Soccer & Society*. 18(7), s. 1012–1026. DOI: [10.1080/14660970.2015.1133416](https://doi.org/10.1080/14660970.2015.1133416).

- The Associated Press (2020) UN labor body: Qatar ‘dismantles’ kafala employment system. *AP News*, 31. August. Tilgjengelig fra: <https://apnews.com/article/international-news-middle-east-business-united-nations-6e69edfb5d3bd9452540548625ef0ac8> (Hentet: 25. mars 2022).
- The FA (2021) *The History of the FA*. Tilgjengelig fra: <https://www.thefa.com/about-football-association/what-we-do/history> (Hentet: 10. november 2021).
- Thorsen, T. S. (2018) Juvenal, i Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Juvenal> (Hentet: 14. mai 2022).
- Transfermarkt (2022) Transfer Records. Tilgjengelig fra: <https://www.transfermarkt.com/statistik/transferrekorde> (Hentet: 9. mars 2022).
- UEFA (2022) *2019/20 Season*. Tilgjengelig fra: <https://www.uefa.com/uefachampionsleague/history/seasons/2020/> (Hentet: 9. mars 2022).
- Varrasi, F. (1999) *Economica, politica e sport in Italia (1925-1935)*. Doktoravhandling. Firenze: Facoltà di economia università degli studi di Firenze.
- Vescovi, R. (2003) Children into Soldiers: Sport and Fascist Italy, i Mangan, J. A. (red.) *Militarism, Sport, Europe: War Without Weapons*, London: Taylor Francis Group, s. 169–185.
- Vonnard, P. (2019) From Mitropa Cup to UEFA Cup: the role of UEFA in the establishment of a European scale in football, 1927-1972, *Soccer & Society*, 20(7–8), s. 1025–1040. DOI: [10.1080/14660970.2019.1680501](https://doi.org/10.1080/14660970.2019.1680501).
- Wilson, J. (2010) *Inverting the Pyramid – the History of Football Tactics*. London: Hachette UK.
- Wolff, E. C. (2016) *Italias politiske historie 476–1945*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Wright, A. (2017) Barcelona reveal details of sponsorship agreement with Qatar Airways, *Calcio e Finanza*. Tilgjengelig fra: <https://en.calcioefinanza.com/2017/06/08/barcelona-reveal-details-sponsorship-agreement-qatar-airways/> (Hentet: 12. mars 2022).
- Zaidi, W. (2021) *Top 10 footballers who left European leagues to play in Asia*. Tilgjengelig fra: <https://khelnow.com/football/top-10-footballers-who-left-europe-to-play-asia> (Hentet: 28. februar 2022).

Kilder

- Andersen, P. C. (1934) Italiensk organisasjon, *Aftenposten*, 29. mai, s. 8.
- FIFA (2021b) *Commentary on the Rules of Governing Eligibility to Play for Representative Teams*. Tilgjengelig fra: <https://digitalhub.fifa.com/m/b98d35fc16dc274b/original/elcthdgwfgx7dcxdenas-pdf.pdf> (Hentet: 3. mars 2022).

- FIFA (2021a) *Fact Sheet - FIFA Competitions: Biggest Crowds*. Tilgjengelig fra: <https://digitalhub.fifa.com/m/41507b5ae0e54b7e/original/g4xh2ai60emr0h0yk1ib-pdf.pdf> (Hentet: 10. november 2021).
- FIFA (2022) *Men's Ranking*. Tilgjengelig fra: <https://www.fifa.com/fifa-world-ranking/men?dateId=id13554> (Hentet: 27. mars 2022).
- Halvorsen, A. (1934) Verdensmesterskapet i fotball begynte i går, *Morgenavisen*, 28. mai, s. 10.
- International Labour Organization (2021) *One is too many – The collection and analysis of data on occupational injuries in Qatar*. Tilgjengelig fra: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---arabstates/---ro-beirut/---ilo-qatar/documents/publication/wcms_828395.pdf (Hentet: 26. mars 2022).
- Olympia – Fest der Völker* (1938) Regissert av Riefenstahl, L. Tilgjengelig fra: https://www.youtube.com/watch?v=H3LOPhRq3Es&ab_channel=StoriadelCinema (Hentet: 12.01.2022).
- Qatar Legal Portal (2005) Law No. 38 of 2005 on the acquisition of Qatari nationality. Tilgjengelig fra: <https://www.refworld.org/pdfid/542975124.pdf> (Hentet: 3. mars 2022).